

2017

Agendavorming: het minimumjeugdloon

D. Binda
S1462628

Masterscriptie Management van de
Publieke Sector

Scriptiebegeleider:
Dhr dr. G.E. Breeman

Tweede Lezer:
Prof. dr. A. Timmermans

12 december 2017

Voorwoord

Het is al ruim vijf jaar geleden dat ik met mijn studie Bestuurskunde begon aan de Haagse Hogeschool. Toen ik met de opleiding begon ging een wereld voor mij open. Daar heb ik veel vrienden gemaakt en mensen mogen leren kennen. Uiteindelijk ben ik afgestudeerd daar en heb ik een scriptie geschreven over contractmanagement binnen de gemeente Amsterdam. Ik wou meer en begon toen met de master Management van de Publieke Sector aan de Universiteit Leiden. Ik ging daar de verdieping in en begon daar met mijn tweede scriptie over het minimumjeugdloon. Met deze scriptie sluit ik mijn studie af. Ik ben dankbaar voor de kennis die ik heb opgenomen en het verantwoordelijkheidsgevoel dat ik gedurende jaren heb opgebouwd. Met tevredenheid kan ik terugkijken naar mijn studententijd.

De afgelopen maanden heb ik veel kennis opgedaan over het agendavormingsproces binnen de gemeenten. Met het minimumjeugdloon als onderwerp heb ik van anderen geleerd dat sommige rechten niet gegeven worden. Ik heb namelijk met jongeren gesproken die moeilijk konden rondkomen van het minimumjeugdloon en vervolgens politiek actief zijn geworden om hier iets tegenaan te doen. Ik heb dan ook veel respect voor deze jongeren.

Verder wil ik wat mensen bedanken die een bijdrage hebben geleverd aan mijn scriptie. Allereerst bedank ik mijn scriptiebegeleider Gerard Breeman voor het meedenken. Onze gesprekken waren nuttig voor mijn scriptie en voor mijn zelfinzicht.

Ik wil ook alle raadsleden en fractiemedewerkers bedanken die meegewerkt hebben aan dit onderzoek. Hun input hebben een waardevolle bijdrage geleverd aan mijn scriptie.

Tot slot wil ik ook de organizers binnen de FNV bedanken die ook meegewerkt hebben aan dit onderzoek. Waar ik vooral dankbaar ben is dat zij openheid gaven over hun werkwijze en strategie. Met de informatie die zij mij gaven was ik in staat om de hoofdvraag in dit onderzoek volledig te beantwoorden.

Deepak Binda

Den Haag, 9 december 2017

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Doelstelling	8
1.3	Vraagstelling	8
1.4	Wetenschappelijke en maatschappelijk relevantie	9
1.5	Leeswijzer	9
2	Theoretisch kader	11
2.1	Inleiding	11
2.2	Agendavorming	11
2.3	Het barrièremodel	11
2.4	Het stromenmodel	15
2.5	Toepassingen van theorieën	23
2.6	Slot	24
3	Onderzoeksopzet	26
3.1	Inleiding	26
3.2	Onderzoeksstrategie	26
3.3	Onderzoekseenheden	27
3.4	Onderzoeksmethode en -techniek	28
3.5	Data-analyse	29
3.6	Operationalisatie	30
3.7	Betrouwbaarheid en validiteit	34

4	Resultaten	35
4.1	Inleiding	35
4.2	Gemeente Den Haag	35
4.3	Gemeente Heerhugowaard	36
4.4	Gemeente Nijmegen	37
4.5	Gemeente Purmerend	38
4.6	Gemeente Rijswijk	39
4.7	Gemeente Tiel	40
4.8	Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)	41
5	Analyse	44
5.1	Inleiding	44
5.2	Het barrièremodel bij gemeenten	44
5.3	Realisatie- en hinder machten	46
5.4	Het stromenmodel bij de gemeenten	48
5.5	Het punctuated equilibrium: 40 jaar minimumjeugdloon	55
5.6	Stimulerende en belemmerende factoren in het agendavormingsproces	56
6	Conclusie	58
6.1	Conclusies	58
6.2	Discussie en aanbevelingen	62
	Bronnenlijst	65

Bijlagen

Bijlage 1	Conceptueel model	
	agendavormingsproces	69
Bijlage 2	Interviewguide	70
Bijlage 3	Codificaties interviews	72
Bijlage 4	Interviewverslagen	91

---

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In 1974 werd in Nederland het wettelijk minimum*jeugd*loon ingevoerd, met als doel om jongeren te beschermen tegen onderbetaling (Van Kesteren, 2015). Het minimumloon dat daarvoor in 1968 werd geïntroduceerd, gold namelijk alleen voor werknemers die ouder waren dan 23. De ondergrens voor jongeren moet lager liggen dan volwassenen was de gedachte, omdat jongeren een lagere arbeidsproductiviteit hebben en over het algemeen nog geen gezinslasten dragen. In de jaren '80 van de vorige eeuw werd het minimumjeugdloon twee keer verlaagd met in totaal 22 procent (SER, 2016). De reden van de latere verlaging kwam door de ontwikkelingen van de hoge werkloosheid van jongeren. Het minimumjeugdloon geldt alleen voor jongeren van 15 tot en met 22 jaar (zie tabel 1). Voor mensen van 23 jaar en ouder geldt het minimumloon.

Ruim dertig jaar sinds de verlaging van het minimumjeugdloon, kwam het minimumjeugdloon opnieuw onder de aandacht van de politiek. Daarbij legde lokale politici de focus op de negatieve aspecten van het minimumjeugdloon. Tijdens de gemeenteraadvergadering van 5 november 2015 besloot de meerderheid van de raadsleden dat het minimumjeugdloon afgeschaft werd bij de gemeente Den Haag, met als doel om de stad jeugdloonvrij te maken. Vanaf 1 januari 2016 hebben jongeren vanaf 18 jaar die werkzaam zijn bij de gemeente Den Haag recht op het regulier wettelijke minimumloon in plaats van het minimumjeugdloon. Naast de gemeente Den Haag zijn er meerdere gemeenten (bijv. Nijmegen en Utrecht) die in de jaren van 2015 en 2016 het minimumjeugdloon op de agenda hebben geplaatst en uiteindelijk hebben afgeschaft.

De meeste gemeenteraadsleden hebben naast hun raadslidmaatschap een fulltime baan in dienstverband. Hierdoor bezitten ze beperkte capaciteit en tijd en kunnen niet elk beleidsonderwerp evenveel aandacht geven. De wijze waarop raadsleden prioriteiten stellen is dan ook vaak onzichtbaar voor het publiek. Hoe komen problemen opeens hoog op de politieke agenda terwijl andere problemen geen aandacht krijgen? Welke omstandigheden zorgen ervoor dat problemen op de politieke agenda worden geplaatst? Op deze vragen heeft Kingdon (2003) onderzoek verricht, waarbij hij het proces voor het ontstaan van politieke aandachtvorming onderzoekt. Dit proces legt hij uit aan de hand van het stromenmodel waarbij een drietal stromen op een bepaald moment door een entrepreneur worden gekoppeld, waardoor er nieuw beleid ontstaat (Van Gestel, 1996). In dit

onderzoek wordt er gekeken naar het proces voor het ontstaan van politieke aandacht op lokaal niveau ten aanzien van het onderwerp over het minimumjeugdloon.

Fulltime werkweek in bedrijf	23 jaar en ouder	22 jaar	21 jaar	20 jaar	19 jaar	18 jaar	17 jaar	16 jaar	15 jaar
36 uur	€ 9,86	€ 8,38	€ 7,15	€ 6,06	€ 5,18	€ 4,49	€ 3,90	€ 3,40	€ 2,96
38 uur	€ 9,34	€ 7,94	€ 6,77	€ 5,75	€ 4,91	€ 4,25	€ 3,69	€ 3,23	€ 2,81
40 uur	€ 8,87	€ 7,54	€ 6,43	€ 5,46	€ 4,66	€ 4,04	€ 3,51	€ 3,06	€ 2,67

Tabel 1 minimumloon per uur volgens de Rijksoverheid (2016) voor fulltime werkweek van 36, 38 en 40 uur (brutobedragen per 1 juli 2016)

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen over de agendavorming van het minimumjeugdloon bij gemeenten. Dit inzicht zal worden verkregen door het bestuderen van literatuur over agendavorming. Daarna wordt er aan de hand van de literatuur gezocht naar de oorzaken en omstandigheden die er geleid hebben voor de agendering van het minimumjeugdloon door raadsleden. Om dit doel verder te behalen worden er een aantal gemeenten onderzocht die de afgelopen twee jaren het minimumjeugdloon op de agenda hebben geplaatst. Deze gemeenten worden vervolgens vergeleken met gemeenten waarin dit onderwerp niet is geagendeerd.

1.3 Vraagstelling

Aan de hand van de doelstelling staat in dit onderzoek de volgende vraagstelling centraal:

Hoe en onder welke voorwaarden kwam het minimumjeugdloon op de politieke agenda van gemeenten binnen de periode van 2015 tot en met 2016?

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over agendavorming?
2. Welke voorwaarden zijn er volgens de literatuur nodig om politieke problemen op de agenda van overheden te plaatsen?
3. In hoeverre zijn deze voorwaarden m.b.t. het minimumjeugdloon aanwezig bij gemeenten die dit onderwerp hebben geagendeerd?

4. In hoeverre zijn deze voorwaarden m.b.t. het minimumjeugdloon afwezig bij gemeenten die dit onderwerp niet op de agenda hebben geplaatst?

1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

In de eerste instantie geeft dit onderzoek een aanvulling op de theorieën over agendavorming. De meeste theorieën over dit onderwerp hebben vaak betrekking op nationale overheden in het buitenland, in het bijzonder de Verenigde Staten. De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek blijkt uit het feit dat er weinig bekend is over agendavorming op lokaal niveau. Dit onderzoek zal dit tekort aanvullen door ook gemeenten te onderzoeken met als doel om empirische kennis op te leveren over het proces van agendavorming bij gemeenten. Door het toepassen van wetenschappelijke theorieën die door Bachrach & Baratz (1970) en Kingdon (2003) zijn ontwikkeld, kan er eveneens inzicht verkregen worden in de mate waarin deze theorieën bijdragen aan het verhelderen van vraagstukken uit de praktijk.

Dit onderzoek kent ook een maatschappelijke relevantie die gelegen is in de kennis over de wijze waarop agendavorming beïnvloed wordt. Dit onderzoek biedt namelijk kennis aan lokale bestuurders en beleidsmakers over het ontstaan van politieke aandacht. Met deze kennis, voorvloeiend uit dit onderzoek, kunnen zij hierop anticiperen bij de ontwikkelingen van beleid door rekening te houden met toekomstige verschijnselen of problemen binnen hun gemeente. Verder is er geprobeerd te achterhalen wie de sleutelfiguren zijn en hoe zij de problemen rondom het minimumjeugdloon op de agenda weten te krijgen. Hun handelingen zijn in dit onderzoek zo concreet mogelijk beschreven, met als doel dat er lessen kunnen worden getrokken door verschillende belanghebbenden die een probleem willen agenderen.

1.5 Leeswijzer

In dit hoofdstuk heb ik toegelicht wat het doel is van dit onderzoek. Daarnaast heb ik de onderzoeksvragen geformuleerd die centraal zullen staan in dit onderzoek. Verder heb ik ook uitgelegd wat de wetenschappelijk en maatschappelijke relevanties zijn voor dit onderzoek.

In hoofdstuk 2 komt het theoretisch kader aan bod. Allereerst leg ik in dit hoofdstuk uit wat er onder agendavorming wordt verstaan. Vervolgens worden de theoretisch modellen behandeld waarmee agendavorming inzichtelijk gemaakt kan worden. Het gaat hierbij om het barrière- en het

stromenmodel. Deze twee modellen komen uitgebreid aan bod.

In hoofdstuk 3 beschrijf ik de methodologie van dit onderzoek. In dit hoofdstuk beschrijf ik de onderzoeksstrategie en de onderzoekseenheden. Om informatie te verzamelen heb ik o.a. gebruik gemaakt van interviews. In dit hoofdstuk zullen de theoretische begrippen uit hoofdstuk 2 worden geoperationaliseerd. Verder wordt ook toegelicht hoe geprobeerd is om de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek te waarborgen.

De resultaten die voor dit onderzoek relevant zijn worden in hoofdstuk 4 weergegeven. De volledige interviewverslagen zijn te vinden in bijlage 4. In totaal zijn er zes raadsleden en fractiemedewerkers geïnterviewd vanuit verschillende gemeenten. Daarnaast zijn er ook interviews afgenomen met leden van de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)

In hoofdstuk 5 worden de onderzoeksresultaten geanalyseerd. De resultaten zullen worden geanalyseerd aan de hand van de theorieën die in het theoretisch kader (hoofdstuk 2) zijn besproken. Door middel van deze analyse wordt er inzicht gegeven in het agendavormingsproces bij gemeenten omtrent het minimumjeugdloon.

In het laatste hoofdstuk wordt er antwoord gegeven op de hoofdvraag. Dit zal ik doen door de vier deelvragen te beantwoorden die in de inleiding zijn geformuleerd. Verder zal ik in dit hoofdstuk reflecteren op de theorieën en onderzoeksmethodes die voor dit onderzoek zijn gebruikt. Tot slot zal ik aanbevelingen geven voor een eventuele vervolgonderzoek.

---

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk heb ik het doel en de onderzoeksvragen van dit onderzoek besproken. Daarbij heb ik kort stilgestaan over het minimumjeugdloon. In dit hoofdstuk bespreek ik de theoretisch basis van dit onderzoek die uit theorieën bestaat over agendavorming. In [paragraaf 2.2](#) zal als eerst de begrippen worden gedefinieerd die in dit onderzoek centraal staan en regelmatig worden gebruikt. Om het proces van agendavorming te verklaren zijn er door de jaren heen verschillende theoretisch modellen ontwikkeld. In dit hoofdstuk worden twee van deze modellen behandeld, namelijk het barrière- en het stromenmodel. Deze modellen worden in [paragraaf 2.3](#) (barrièremodel) en [2.4](#) (stromenmodel) uiteengezet, waarbij ik tot slot in [paragraaf 2.5](#) toelicht hoe deze modellen worden toegepast en elkaar aanvullen.

2.2 Agendavorming

Om agendavorming te verklaren is het eerst noodzakelijk om toe te lichten wat een politiek probleem is, omdat dit samenhangt met agendavorming. Vervolgens leg ik uit wat agendavorming inhoudt en welke soorten agenda's er zijn.

2.2.1 Politiek probleem

Politologen gebruiken verschillende definities van het begrip *politiek*. In dit onderzoek hanteer ik het begrip van Van Deth en Vis (1990): "politiek is een situatie waarbij de overheid betrokken is of zou moeten zijn". Deze definitie is op te splitsen in twee delen.

Ten eerste is een situatie politiek als de overheid betrokken is. Dit kan bijvoorbeeld in het geval zijn wanneer de openbare orde in het geding is na een voetbalwedstrijd.

Ten tweede heeft politiek volgens Woerdman (2009) te maken met situaties waarbij de overheid niet betrokken is, maar wel zou moeten zijn. Voorbeelden die Woerdman opnoemt is softporno op de commerciële zenders of het uitsterven van een niet-beschermde diersoort. Er zijn dan ook burgers en organisaties die wel willen dat de overheid betrokken raakt bij deze onderwerpen.

Verder is er volgens Kingdon (2003) een onderscheid tussen een situatie en een *probleem*.

Voorbeelden van situaties zijn: slecht weer, ziektes, armoede, files en fanatisme. Deze situaties zijn in de eerste instantie geen probleem. Een probleem ontstaat pas op het moment als we overtuigd zijn dat een situatie ongewenst is en aangepakt moet worden (Kingdon). Als we vervolgens vinden dat de overheid dit moet aanpakken, dan spreken we van een politiek probleem. Woerdman (2009) definieert een *politiek probleem* als volgt: "een als ongewenst situatie en veranderbaar beschouwde situatie, waarbij de overheid betrokken is of zou moeten zijn".

2.2.2 Agendavorming

In dit onderzoek verstaan we onder een agenda een lijst van onderwerpen die in een gegeven periode de aandacht krijgt van een groep actoren (Van de Graaf & Hoppe, 1989). De aanwezigheid van politieke problemen leiden niet altijd tot ontwikkeling van beleid. Problemen kunnen langdurig plaatsvinden zonder dat de overheid deze aanpakt. Als problemen opgelost of verminderd moet worden, dan zullen deze eerst onder de aandacht komen en op de agenda worden geplaatst van politici en beleidsmakers. De wijze waarop een politiek probleem uiteindelijk op de agenda komt noemen we de *agendavorming*. In dit hoofdstuk zal verder worden ingegaan op twee theorieën over agendavorming (barrière- en stromenmodel) die dit proces nader beschrijven.

2.2.3 Verschillende soorten agenda's

Volgens Van den Graaf & Hoppe (1989:182) kunnen er drie soorten agenda's worden onderscheiden, namelijk de publieke agenda, de politieke agenda en de beleidsagenda. De *publieke agenda* omvat een lijst van problemen die in de maatschappij afspelen, waarvan de publieke opinie vindt dat deze de aandacht van politici en bestuurders behoren te hebben. Pas bij de *politieke agenda* komen deze problemen daadwerkelijk onder de aandacht van politici en bestuurders, waarbij er vervolgens op de *beleidsagenda* maatregelen worden voorbereid (Van den Graaf & Hoppe, 1989; Kingdon, 2003).

2.3 Het barrièremodel

Het barrièremodel is oorspronkelijk afkomstig uit de jaren '60 van de vorige eeuw, waarbij de basis gelegd is door Bachrach en Baratz (1970). Het is een verklaringsmodel voor het gehele beleidsproces. Centraal in dit model staan de hindernissen die een bepaald probleem moeten ondergaan om te zorgen dat de overheid maatregelen neemt. Binnen dit model wordt er dan ook eerder gesproken van een barrières dan fases waar een probleem ondergaat. Er zijn in totaal vier barrières die een probleem moet passeren voordat de wensen worden omgezet in daden van de overheid (Bachrach

en Baratz):

1. Het probleem moet herkend worden als een politiek probleem;
2. Het probleem moet prioriteit krijgen op de politieke agenda;
3. Er moet een besluit worden genomen met betrekking tot het probleem;
4. Het beleid die voor het probleem is gekozen moet worden uitgevoerd.

2.3.1 Aspecten van macht

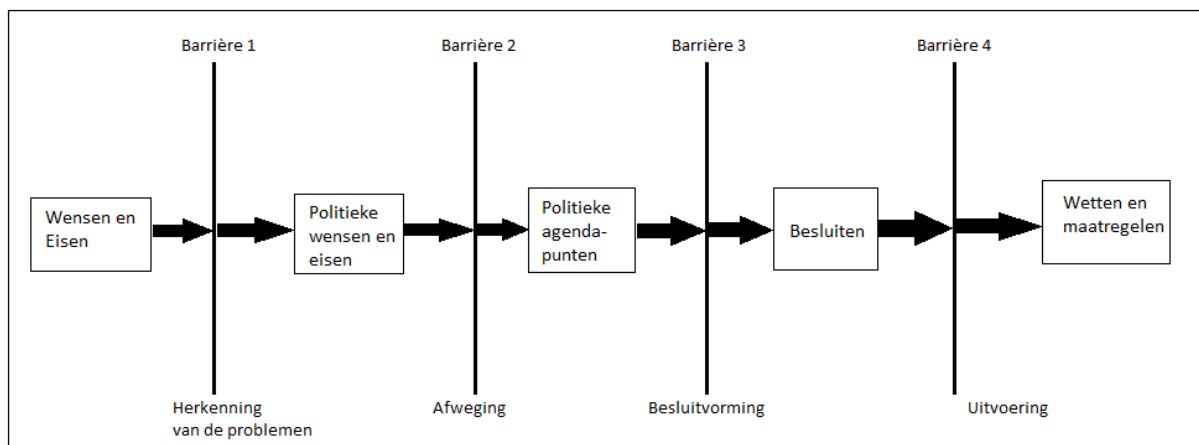
Het barrièremodel richt ze over de machtsverdeling in een democratisch samenleving (Van de Graaf & Hoppe 1989). Volgens dit model zijn er actoren aanwezig die hun invloed uitoefenen om beleidsvorming tegen te houden. Het vermogen om beleidsvorming tegen te houden wordt *hindermacht* genoemd (Koppenjan & Klijn, 2004:47). Als voorbeeld beschrijft Kingdon (2003) in zijn boek *Agendas, Alternatives, and Public Policies* over de vakbonden binnen de transportwereld. Tijdens de jaren '70 probeerden de vakbonden elk beleid tegen te houden die zich richtte op de deregulering van de transportwereld. De macht van de vakbonden was zo sterk dat het jarenlang voor ambtenaren en politici onmogelijk werd gemaakt om de transportwereld te dereguleren.

Naast het tegenhouden van beleid zijn er anderen die juist invloed uitoefenen om ervoor te zorgen dat er nieuw beleid tot stand wordt gebracht. Het vermogen daartoe wordt volgens Rosenthal e.a. (1996:45) *realisatiemacht* genoemd. Deze groep mensen zijn niet tevreden met de huidige situatie en willen veranderingen terwijl de hindermacht de status quo wil behouden. Volgens het barrièremodel is er dan ook strijd tussen deze twee partijen. De barrières worden door de hindermacht gecreëerd en moeten door de realisatiemacht worden overwonnen om tot overheidsactie over te gaan (Bachrach en Baratz, 1970).

2.3.2 De eerste twee barrières van Bachrach en Baratz

Zoals eerder is vermeld bestaat het barrièremodel van Bachrach en Baratz (1970) uit vier barrières. Dit betekent dat een probleem vier barrières moet overwinnen voordat de overheid tot actie overgaat. Agendavorming vindt plaats tijdens de beginfase van dit model. Een politiek probleem zal de eerste twee barrières moeten passeren voordat het uiteindelijk op de politieke agenda wordt geplaatst. Vervolgens komt de besluitvormingsfase. De fase van besluitvorming zal in deze scriptie niet worden behandeld, omdat dit onderzoek zich alleen richt op agendavorming. Dit betekent dat alleen de eerste twee barrières van dit model zal worden behandeld.

De eerste barrière is dat het probleem herkent moet worden en als politiek moet worden beschouwd. Daarbij moet er steun zijn vanuit de publieke opinie. Situaties worden vanuit een bepaald beginsel en norm gewaardeerd (Hoogerwerf & Herwijer, 2014). Aangezien niet iedereen dezelfde normen hanteert, zullen sommigen een situatie niet problematisch ervaren. We spreken van een *non-issue*, wanneer een probleem geen politiek probleem is. Een voorbeeld van een controversiële situatie is de keuzevrijheid of transgenders binnen de Verenigde zelf mogen bepalen naar welke toilet ze gaan. In sommige staten wordt deze keuzevrijheid niet als een probleem gezien, terwijl in andere staten dit een politiek probleem is geworden. In North-Carolina is er zelfs een wet aangenomen waarbij het voor transgenders verboden is om toiletten gebruik te maken van het tegenovergestelde geslacht (Boothby, 2016).

Figuur 2.3 Het barrièremodel (bron gebaseerd op Van Deth en Vis, 1990, p.30)

Niet alle politieke problemen komen meteen onder de aandacht van beleidmakers. Dit komt doordat de middelen van de overheid schaars zijn. Hiermee komen we op de tweede barrière. Daarbij krijgen volksvertegenwoordigers een overvloed aan informatie met als gevolg dat ze genoodzaakt zijn om prioriteiten te stellen (Baumgartner & Jones, 2005). Een probleem binnen de maatschappij kan zich jarenlang afspelen zonder dat dit op de politieke agenda komt. Een probleem dat nooit de politieke agenda bereikt wordt *non-output* genoemd (Woerdman, 2009). De Zwarte Piet discussie bijvoorbeeld is in het afgelopen jaren toegenomen, waarbij er veel media-aandacht aanwezig is. Desondanks wordt dit probleem niet opgepakt door beleidmakers en politici en blijft er sprake van een non-output geval. Pas als de tweede barrière is verbroken zal een politiek probleem opgepakt worden door beleidmakers en op de agenda worden geplaatst.

2.3.3 Kritiekpunten op het barrièremodel

Het barrièremodel heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de agendavormingstheorie. Het heeft met name bevestigd dat niet alle politieke problemen die in de samenleving afspelen, worden opgepakt door de overheid. De aanwezigheid van barrières zorgen er namelijk voor dat niet alle problemen op de politieke agenda komen. Ondanks de bijdrage van het barrièremodel is dit model in de loop van de jaren bekritiseerd door meerdere auteurs.

Eerst kritiekpunt door Van de Graaf en Hoppe (1989) op het barrièremodel is dat dit model veronderstelt dat een probleem vanuit de publieke opinie op de politieke agenda wordt geplaatst. Beleidsbepalers en politici kunnen namelijk ook zelf eerst een probleem op de agenda plaatsen. Een plaats op de publieke agenda is hiermee geen noodzakelijke voorwaarde om beleid te ontwikkelen voor een probleem (Hoogerwerf & Herwijer, 2014).

Tweede kritiekpunt is dat dit model veel overeenkomsten heeft met een fasenmodel. Volgens het barrièremodel is er een vaste volgorde waarin het beleidsproces verloopt. Beleidsprocessen kunnen ook anders verlopen waarbij er niet altijd sprake is van een vaste volgorde (Van Putten, 1980; Hoogerwerf & Herwijer, 2014 en Kingdon, 2003). Een cruciaal bezwaar is dat de probleemformulering niet altijd vooraf gaat aan de probleemoplossing. In de volgende paragraaf wordt de stromenmodel behandeld, waarbij dit duidelijk naar voren zal komen.

2.4 Het stromenmodel

Het tweede model die in deze scriptie centraal staat is het stromenmodel van John W. Kingdon (2003). Het stromenmodel is een verklaringsmodel dat zich alleen richt op agendavorming. In het boek *'Agendas, Alternatives and Public Policies'* beschrijft Kingdon zijn onderzoeksresultaten over agendavorming op de terreinen transport en gezondheidszorg binnen de federale overheid van de Verenigde Staten. Doel van zijn onderzoek is om vast te stellen waarom sommige onderwerpen op de politieke agenda komen terwijl andere onderwerpen genegeerd worden door de overheid.

Waar het barrièremodel uitgaat van barrières gaat het stromenmodel uit van drie veranderlijke processen (stromen) die onafhankelijk van elkaar opereren. Een politiek probleem komt volgens dit model alleen op de agenda wanneer deze drie stromen bij elkaar komen. Kingdon (2003) beschrijft de volgende drie stromen in zijn boek:

1. Probleemstroom - herkenning van problemen
2. Beleidsstroom - ontwikkelen van beleid/alternatieven
3. Politieke stroom - ontwikkelingen binnen de politieke klimaat

2.4.1 Probleemstroom

De eerste stroom, herkenning van problemen, gaat over ongewenste situaties waarvan men het belangrijk vindt dat de overheid betrokken moet zijn. Zoals in paragraaf 2.4 is vermeld spreken we volgens Woerdman (2009) van een politiek probleem. Volgens Kingdon (2003) is de herkenning van een politiek probleem een essentiële stap voor agendavorming. Daarnaast moet er eveneens sprake zijn van erkenning dat er een oplossing nodig is voor het probleem. Er zijn verschillende manieren die ertoe leiden dat een knelpunt als een politiek probleem wordt erkend (zie ook figuur 2.2).

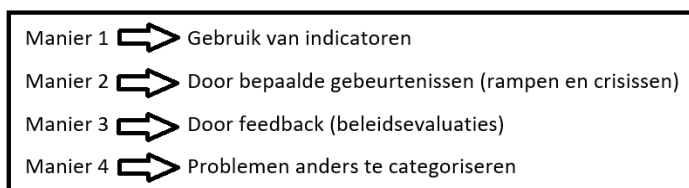
Een gebruikelijke manier om een politiek probleem te erkennen is om het meetbaar te maken (Stone, 2013:183). Aan de hand van indicatoren kunnen beleidmakers en politici aantonen hoe groot een probleem is. Publieke en private organisaties monitoren regelmatig activiteiten die binnen de samenleving afspelen. Voorbeelden zijn het aantal verkeersongevallen, faillissementen, schooluitvallers en woninginbraken. Als dit aantal bijvoorbeeld stijgt dan kan dit als een probleem worden beschouwd dat de overheid moet oplossen. Verder kunnen problemen ook ontstaan wanneer er vergelijkingen worden gemaakt. Wanneer verschillende (semi-)publieke organisaties hun prestaties zichtbaar maken, kan deze worden vergeleken waarbij er vanzelf prikkels ontstaan om de prestaties te verbeteren (Osborne, 2007).

Politieke problemen ontstaan niet alleen door indicatoren maar kunnen ook door bepaalde gebeurtenissen ontstaan (Kingdon, 2003). Hierbij kan er gedacht worden aan een ramp of een crisis. De Kredietcrisis bijvoorbeeld was een wereldwijd probleem omdat het internationale financiële systeem in gevaar liep. Overheden waren hierdoor genoodzaakt om met maatregelen te treffen om te voorkomen dat de grote banken omvielen (Staps, 2008).

Een derde manier om een politiek probleem te erkennen is aan de hand van evaluaties van het huidige beleid. Kingdon spreekt in zijn boek over *feedback*. Soms heeft een beleid negatieve effecten waardoor er nieuwe problemen ontstaan. Het inburgeringsbeleid van het kabinet-Rutte II is hier een voorbeeld van. Uit het evaluatierapport van de Algemene Rekenkamer (2017) blijkt dat dit beleid niet effectief werkt, omdat het aantal percentage migranten die voor een inburgeringsexamen slaagt door de invoering van dit beleid drastisch is gedaald.

Tot slot kunnen problemen anders belicht worden wanneer ze in een andere categorie worden gestopt (Kingdon, 2003). Eén van de voorbeelden die Kingdon beschrijft is het gehandicaptenvervoer in de Verenigde Staten. In de jaren '70 van de vorige eeuw hadden activisten gestreden voor het toegankelijker maken van het openbaar vervoer voor gehandicapten. Hoewel het veel goedkoper is om gehandicapten te vervoeren met taxibussen dan aanpassingen in het openbaar vervoer, werd er toch gekozen voor de laatste maatregel. Dit komt omdat dit probleem als een burgerrecht issue werd geclassificeerd. Vanuit het burgerrecht werd er veronderstelt dat alle burgers, waaronder gehandicapten, het recht hebben om toegang te hebben tot het openbaar vervoer.

Figuur 2.2 Manieren om een politiek probleem te erkennen

2.4.2 Beleidsstroom

In de beleidsstroom spelen volgens Kingdon (2003) vooral specialisten zoals academici, onderzoekers, ambtenaren en belangenorganisaties een grote rol die binnen een beleidsgemeenschap actief zijn. Deze actoren zijn voornamelijk bezig met het ontwikkelen van beleidsvoorstellen. Volgens het stromenmodel ontwikkeld de beleidsstroom onafhankelijk van de probleemstroom. Dit betekent dat een probleem niet als eerst hoeft te ontstaan met als gevolg dat er beleid daarop wordt ontwikkeld. Het omgekeerde kan namelijk ook gebeuren. Een voorbeeld is de ontwikkeling van de elektrische auto. Sinds de uitvinding van de elektrische auto eind 20ste eeuw was er weinig interesse voor personenauto's die elektrisch worden aangedreven. Pas tijdens de Oliecrisis van 1973 ontstond er veel belangstelling voor elektrische personenauto's, omdat deze als alternatief werd gezien voor de benzineauto's (Halverhout, 2016).

Binnen de beleidsgemeenschap zijn er tal van ideeën die blijven hangen. Niet alle beleidsvoorstellen komen uiteindelijk op de beleidsagenda terecht, omdat er voorafgaand een vorm van selectie plaats vindt. Er zijn volgens Kingdon (2003) een tweetal voorwaarden waaraan een beleidsvoorstel moet voldoen voordat het op de beleidsagenda kan worden geplaatst. Allereerst wordt er gekeken naar de doelmatigheid van het beleidsvoorstel. Hierbij wordt de vraag gesteld of het nieuwe beleid wel technisch uitvoerbaar is en hiermee de gewenste resultaten worden behaald. Daarbij moet er volgens Schuyt (1995) ook gekeken worden of een beleidsvoorstel niet botst met andere

maatregelen, zodat er geen negatieve effecten optreedt. In Nederland is de Algemene Rekenkamer de instantie die meestal onderzoekt doet in hoeverre een beleidsvoorstel effectief is (Korsten, 2005). Naast de doelmatigheid vraag wordt er ook gekeken of een beleidsvoorstel maatschappelijk aanvaardbaar is (Kingdon, 2003; Hemerijck, 2003). Hiermee kom ik op de tweede voorwaarde waaraan een beleidsvoorstel moet voldoen. Maatschappelijke aanvaardbaarheid heeft te maken in hoeverre een beleidsvoorstel aansluit op de normatieve en culturele tradities binnen een samenleving. Het gaat hierbij om de subjectieve opvattingen en waardering van beleid door burgers. De instantie die in Nederland hier meestal onderzoekt naar verricht is het Sociaal en Cultureel Planbureau (Korsten, 2005). Het komt weleens voor dat een beleidsvoorstel effectief kan werken maar tegelijkertijd maatschappelijk onaanvaardbaar is. Voorbeeld is de hulp bij zelfdoding voor mensen die hun leven voltooid achten. Uit het rapport van de Adviescommissie voltooid leven uit 2016, blijkt dat maar een substantiële minderheid voorstander is van dit voorstel.

Tot slot schrijft Kingdon (2003) in zijn boek dat een beleidsvoorstel die aan de bovengenoemde voorwaarden voldoet niet altijd op de beleidsagenda terecht komen. Dit heeft te maken met het feit dat er ook geld beschikbaar moet zijn om een beleidsvoorstel uit te voeren. Kingdon spreekt over een *budget constraint*, wanneer een beleidsvoorstel financieel niet aantrekkelijk is. Mensen die binnen een beleidsgemeenschap betrokken zijn, dienen dan ook rekening te houden met de kosten van hun beleidsvoorstellen.

2.4.3 Politieke stroom

De laatste stroom die zich min of meer ontwikkelt van de andere twee stromen is de politieke stroom. Bij deze stroom gaat het om de politieke gebeurtenissen zoals verkiezingen, publieke opinies, acties van belangengroepen, veranderde machtsverhoudingen binnen de ambtenarij en politieke debatten. Eén van de componenten binnen de politieke stroom zijn de georganiseerde belangengroepen die een onderwerp op de politieke agenda proberen te plaatsen. Dit doen zij bijvoorbeeld door demonstraties, stakingen, publiceren van een kritisch rapport en verzamelen van handtekeningen voor een petitie. De rol van de media hierin is dat ze als communicatiemiddel dienen om deze gebeurtenissen in kaart te brengen (Kingdon, 2003).

Omgekeerd zijn er ook belangengroepen die proberen te voorkomen dat bepaalde beleidsvoorstellen op de politieke agenda worden geplaatst (Kingdon). Deze belangengroepen opereren meer als een hindermacht. Een voorbeeld is de wapenindustrie in de Verenigde Staten. Ondanks de vele schietincidenten op scholen, komen wetsvoorstellen voor de regulering van wapenbezit moeizaam

op de politieke agenda. De National Rifle Association spendeert jaarlijks gemiddeld 20 miljoen euro aan haar lobby (Claus, 2015).

2.4.4 Policy windows

Een belangrijke aspect in het stromenmodel van Kingdon (2003) zijn de zogenoemde *policy windows*. Volgens Kingdon zijn het beleidsramen waarin gelegenheden ontstaan waarin de drie besproken stromen samen gekoppeld kunnen worden. Op dat moment kan een politiek probleem op de agenda worden geplaatst. Aan de andere kant zijn deze beleidsramen tijdelijk van aard en gaan ze weer sluiten. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren als het probleem opgelost is of als er andere issues binnen de samenleving zijn die hogere prioriteiten hebben. Volksvertegenwoordigers ontvangen namelijk een overvloed aan informatie terwijl ze maar een beperkte capaciteit aan tijd hebben. Hierdoor zijn ze genoodzaakt om alleen aandacht te geven aan onderwerpen die dringend zijn:

We do not pay attention to issues in direct proportion to their importance; rather we pay little or no attention to great number of issues that are below some threshold in order that we may devote our limited available attention to those issues that seem to be most urgent (Baumgartner & Jones, 2005:275).

Door de aanwezigheid van onderwerpen die dringend zijn, blijven de beleidsramen met issues die minder dringend zijn sneller gesloten. Om te zorgen dat niet alle aandacht op één issue wordt gevestigd, moeten politici volgens Baumgartner & Jones leren om hun aandacht over te schakelen op andere issues. Om snel over te schakelen gebruiken politici 'emoties' als indicator om te bepalen welk issue dringend is (Marcus, MacKuen en Neuman, 2000). Issues waaraan de emoties hoog liggen maken meer kans om op de politieke agenda te belanden, met als gevolg dat andere issues minder prioriteit krijgen (Baumgartner & Jones, 2005).

Verder is er een mate van voorspelbaarheid van beleidsramen. Er zijn dan ook verschillende types beleidsramen. Eén daarvan zijn de *routinized political windows*, waarbij er een hoge mate van voorspelbaarheid is (Howlett, 1999). Voorbeelden van voorspelbare gebeurtenissen zijn verkiezingen, budgetbesprekingen en de jaarlijkse Troonrede. Vanuit de probleemstroom krijgen belanghebbenden vervolgens de gelegenheid om een politiek probleem op de politieke agenda plaats te nemen.

Tweede type beleidsramen zijn de *random problem windows* (Cobb & Primo, 2003). Deze type beleidsramen zijn onvoorspelbaar en gaan alleen open bij onverwachte gebeurtenissen. Hierbij kan

er gedacht worden aan crisissen, rampen en optreden van klokkenluiders. Bij zulke momenten kan er vanuit de beleidsstroom alternatieven op de beleidsagenda worden geplaatst die de problemen kunnen oplossen.

Figuur 2.4 Het Stromenmodel

2.4.5 Policy entrepreneurs

Wanneer er sprake is van een open beleidsraam, worden de drie stromen niet automatisch gekoppeld. Koppeling vindt plaats door actoren die dit verschijnsel herkennen en van de gelegenheid gebruik maken om een politiek probleem op de agenda te plaatsen. Zij worden ook wel *policy entrepreneurs* genoemd en worden als volgt gedefinieerd: *'advocates who are willing to invest their resources- time, energy, reputation, money- to promote a position in return for anticipated future gain in the form of material, purposive, or solidary benefits'* (Kingdon, 2003:179).

Volgens Mintrom & Norman (2009) zijn policy entrepreneurs niet bang om de 'status quo' te verwerpen en kunnen ze goed omgaan met de weerstand die ze hierdoor krijgen. Het is dan noodzakelijk dat ze al voorbereid zijn voordat er een beleidsraam open gaat. Kijkend vanuit de politieke stroom proberen ze de beleids- en de problemenstroom te koppelen. Dit doen ze door het creëren van problemen en beleidsvoorstellen. Policy entrepreneurs spelen een centrale rol in het agendavormingsproces waarbij hun aanwezigheid essentieel is voor de koppeling van de drie stromen:

Without the presence of an entrepreneur, the linking of the streams may not take place.
 Good ideas lie fallow for lack of an advocate. Problems are unsolved for lack of a solution.
 Political events are not capitalized for lack of inventive and developed

proposals (Kingdon, 2003:182).

Tenslotte beschrijft Kingdon de volgende drie kenmerken die policy entrepreneurs bezitten:

1. **Gezag of autoriteit:** figuren die de recht hebben om namens anderen te spreken over besluiten te nemen zoals leiders van belangengroepen, comités en politieke partijen. Hierbij kan het ook om actoren gaan die een bepaalde mate van expertise bezitten over een beleidsonderwerp.
2. **Politieke netwerk of onderhandelingsvaardigheden:** gedurende hun loopbaancarrières hebben policy entrepreneurs een netwerk opgebouwd met figuren die betrokken zijn in het belevingsvormingsproces. Daarnaast zijn ze in staat om compromissen te sluiten met anderen.
3. **Doorzettingsvermogen:** Naast gezag en een netwerk zijn policy entrepreneurs gedreven om hun belangen op de agenda te plaatsen en investeren daar veel tijd in. Dit doen ze bijvoorbeeld door anderen te mobiliseren die dezelfde gedachten delen, contact onderhouden met belangrijke mensen en nog veel meer. Tot slot zijn het figuren die veel geduld hebben en op het juiste moment wachten.

2.4.6 Kritiekpunten op het stromenmodel

De kritiekpunten op het barrièremodel heeft een bijdrage geleverd aan de ontwikkelingen van verklaringsmodellen voor agendavorming. Veel van deze kritiekpunten zijn in het stromenmodel verbeterd of toegepast. Ondanks deze verbeteringen heeft het stromenmodel nog enige punten van kritiek ontvangen.

Allereerst heeft de toevalligheid van de koppeling van stromen volgens Bekkers (2007) een te grote rol in het stromenmodel. De koppeling van stromen zijn niet alleen afhankelijk van toevalligheden, maar ook van conventies en regels. In het openbaar bestuur spelen conventies en regels een grote rol op agendavorming en zijn ze volgens Bekkers niet afhankelijk van toeval.

Tweede kritiekpunt op het stromenmodel gaat over de ingrijpende veranderingen van beleid wanneer een beleidsraam open gaat. In dit model wordt ervan uit gegaan dat er een ware omslag plaatsvindt als een beleidsraam open gaat. Beleid hoeft niet altijd ingrijpend te veranderen, maar kan volgens Bekkers ook incrementeel veranderen. Soms verandert een beleid in de loop van der jaren in kleine stapjes. Dit betekent dat niet elk beleidsverandering hoeft plaats te vinden doordat er een beleidsraam open gaat.

2.4.7 Aanvulling op het stromenmodel door Baumgartner & Jones

Na het pionierswerk van Kingdon, hebben Baumgartner & Jones (2009) in hun boek *'Agendas and Instability in American Politics'* de theorie over agendavorming verder ontwikkeld. Zij maken gebruik van de theorie van het punctuated equilibrium (onderbroken evenwicht). Het punctuated equilibrium is afkomstig uit de evolutietheorie waarbij het idee is dat soorten gedurende lange tijd niet of nauwelijks veranderen (equilibrium), en dan gedurende korte tijd een onderbreking optreedt en relatief sterk veranderen (punctuation). Baumgartner & Jones gebruiken het punctuated equilibrium om het agendaproces te vergelijken. Volgens hen is aandacht voor een onderwerp voor langere tijd stabiel en laag, maar dat deze stabiliteit onderbroken kan worden door een periode van verhoogde aandacht. Dit proces zal ik hieronder nader toelichten waarin ik het onderwerp kernenergie als voorbeeld gebruik.

Downsian mobilization

Volgens het punctuated equilibrium theorie kan een beleidsvoorstel op twee manieren op de politieke agenda belanden. Allereerst kan er een periode van positieve aandacht ontstaan voor een beleidsvoorstel om een bepaald probleem in de samenleving op te lossen. Voor dat beleidsvoorstel ontstaat er hoge mate van draagvlak met als gevolg dat het beleidsvoorstel uiteindelijk wordt geïmplementeerd. Dit verschijnsel wordt door Baumgartner & Jones het 'Downsian mobilization' genoemd. Van de overheid wordt er verwacht dat ze zich bezighouden met het oplossen van een probleem, met als gevolg dat er nieuwe instituties ontstaan (Downs, 1972). De aandacht van het geïmplementeerde beleidsvoorstel zakt, terwijl het beleid voor een lange periode in stand wordt gehouden door de nieuwe instituties. Hiermee ontstaat er een *evenwicht*.

Als voorbeeld beschrijven Baumgartner & Jones het beleid rondom kernenergie in de Verenigde Staten. Eind jaren '40 van de vorige eeuw was er een toename van aandacht op het gebied van kernenergie. Het beeld dat heerste was dat kernenergie geen broeikas effecten uitstoot en veel schoner is in vergelijking met andere energiebronnen, daarbij kan er veel elektriciteit worden opgewekt met maar weinig brandstof. Over het algemeen werd er door de samenleving positief gedacht over kernenergie. De agentschap Atomic Energy Commission (AEC) werd opgericht die de promotie en het gebruik van kernenergie bevorderde. Vanuit het Congres kreeg de AEC extra macht en onafhankelijkheid om hun taken uit te voeren.

Schattschneider mobilization

Na een periode van evenwicht en stabiliteit kan een beleidsonderwerp plotseling weer op de politieke agenda belanden. Volgens het punctuated equilibrium theorie wordt deze stabiliteit

onderbroken door een periode van verhoogde aandacht waarin de negatieve aspecten van een beleidsonderwerp overheersen. Hiermee komen we op de tweede manier waarmee een beleidsonderwerp op de politieke agenda belandt. Dit verschijnsel wordt ook wel het 'Schattschneider mobilization' genoemd (Baumgartner & Jones, 2009). In vergelijking met de Downsian mobilization is de overheid al bezig met het oplossen van een beleidsprobleem en wordt het huidige beleid zelf als een probleem gezien. Er is sprake van een sterk gemobiliseerde oppositie die de status quo probeert te verwerpen (Schattschneider, 1960). Instituties die langere tijd het beleidsmonopolie hebben om een probleem op te lossen worden vervolgens aangevallen, met als gevolg dat ze hun monopolie verliezen.

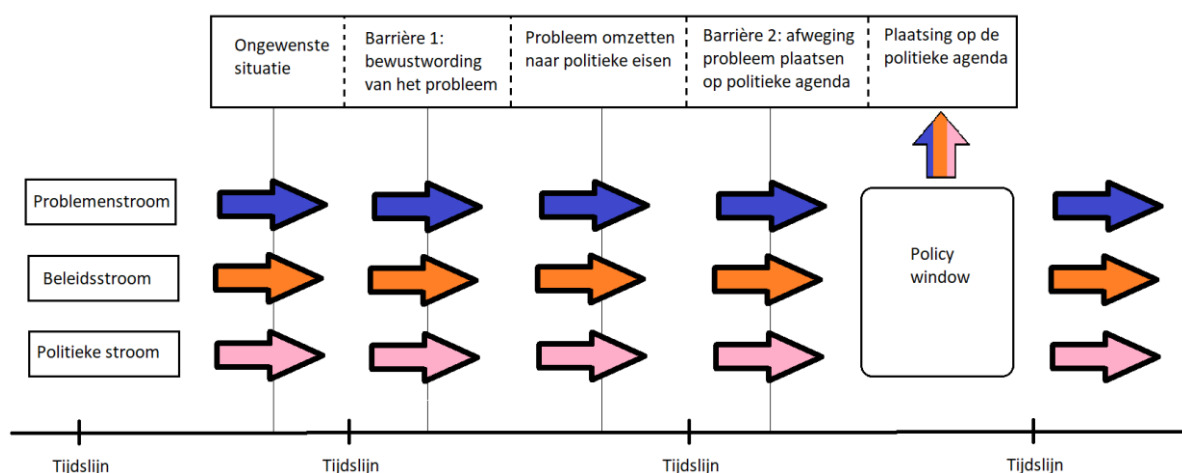
Eind jaren '60 en begin '70 van de vorige eeuw veranderde het beeld over kernenergie en nam de negatieve toon op dat gebied drastisch toe. Steeds meer critici begonnen de AEC te verwijten over hun beleid op het gebied van stralingsbescherming, de veiligheid van kernreactors en bescherming van milieu. Tegenstanders begonnen zich in een rap tempo te lobbyen waarmee het Schattschneider mobilization optrad. Uiteindelijk was de kritiek zo ver toegenomen dat het in 1974 leidde dat het Congres besloot de AEC op te heffen. De taken van de AEC werden verdeeld over meerdere agentschappen zodat er geen sprake was van een beleidsmonopolie.

2.5 Toepassingen van theorieën

Voor dit onderzoek heb ik gekozen om de focus te leggen op het barrièremodel van Barach en Baratz (1970) en het stromenmodel van Kingdon (2003). Met het barrièremodel kan een antwoord worden gegeven *waar* een probleem precies vastloopt in het agendavormingsproces, terwijl met het stromenmodel verklaart kan worden *hoe* een probleem vastloopt en welke elementen er ontbreken om een probleem op de agenda te krijgen. Aan de hand van beide modellen is er een conceptueel model opgesteld die op deze pagina staat weergegeven. Dit conceptueel model maakt namelijk duidelijk op welke wijze beide theorieën worden toegepast. In dit model hebben de elementen uit het barrièremodel een vaststaande volgorde, terwijl de drie stromingen onafhankelijk van elkaar ontwikkelen. Wanneer de twee barrières doorbroken worden, ontstaat er voor de policy entrepreneur(s) de gelegenheid om de drie stromingen aan elkaar te koppelen met als gevolg dat er politieke aandacht ontstaat voor het probleem.

Op basis van dit conceptueel model zal inzichtelijk worden gemaakt welke verschillen er zijn met gemeenten met betrekking tot de totstandkoming van het minimumjeugdloon op de politieke agenda. Met de begrippen hindermacht en realisatiemacht uit het barrièremodel, kan ik achterhalen

welke actoren bij hebben gedragen of juist hebben verhinderd om het minimumjeugdloon op de politieke agenda te plaatsen. Daarbij kan ik op zoek gaan naar de factoren die de totstandkoming van het minimumjeugdloon op de politieke agenda hebben gestimuleerd of juist hebben belemmerd. Door inzicht te krijgen tussen de verschillende gemeenten, kan vervolgens verklaard worden waarom bij de ene gemeente er wel aandacht is voor het minimumjeugdloon terwijl bij de andere gemeente er geen aandacht is voor dit onderwerp.

Figuur 2.5 Conceptueel model agendavormingsproces

Om zowel antwoord te geven waar de aandacht voor het minimumjeugdloon vastloopt als *hoe* het vastloopt, worden de elementen uit het stromenmodel gebruikt. Aan de hand van het stromenmodel kan het opengaan van beleidsramen bij gemeenten geanalyseerd worden. Hiermee kan de vraag worden beantwoord hoe de aandachtvorming met betrekking tot het minimumjeugdloon tot stand liep of wat juist ontbrak om het tot stand te laten lopen.

2.6 Slot

In dit hoofdstuk zijn de theorieën uiteengezet die voor het onderzoeksonderwerp relevant zijn. Hierbij is er antwoord gegeven op de eerste twee deelvragen die als volgt werden geformuleerd:

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over agendavorming?
2. Welke voorwaarden zijn er volgens de literatuur nodig om politieke problemen op de agenda van overheden te plaatsen?

Om deze vragen te beantwoorden is er als eerst duidelijk gemaakt wat agendavorming inhoudt en op welk manier dit plaats kan vinden. Daarnaast heb ik twee theorieën omtrent agendavorming

behandeld, namelijk het barrière- en het stromenmodel, omdat deze toegepast zullen worden voor dit onderzoek. Om deze modellen toe te passen zal er praktijkonderzoek moeten worden gedaan. De opzet van dit onderzoek zal in het volgende hoofdstuk worden beschreven.

---

3. Onderzoeksoptzet

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de methodologie van dit onderzoek centraal staan. In [paragraaf 3.2](#) zal eerst de onderzoeksstrategie worden toegelicht, waarbij ik gekozen heb voor een meervoudige casestudy. Vervolgens wordt in [paragraaf 3.3](#) de onderzoekseenheden beschreven die voor dit onderzoek relevant zijn. Daarbij zijn er mensen geselecteerd die voornamelijk werkzaam zijn binnen een gemeenteraad of vakbond. In [paragraaf 3.4](#) worden de onderzoeksmethode en -techniek beschreven. Voor dit onderzoek is er deskresearch uitgevoerd en zijn er interviews afgenomen. Het analyseproces van de data die deze onderzoeksmethodes hebben opgebracht, komt in [paragraaf 3.5](#) aan bod. In [paragraaf 3.6](#) worden de theoretische begrippen uit het barrière- en het stromenmodel geoperationaliseerd. Tot slot licht ik in [paragraaf 3.7](#) toe, welke stappen er zijn genomen om de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek te waarborgen.

3.2 Onderzoeksstrategie

Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor een meervoudige casestudy, er zal namelijk onderzoek worden gedaan bij meerdere gemeenten. Het verschijnsel dat we in dit onderzoek bestuderen gaat over agendavorming bij gemeenten. Daarnaast is het onderzoek opgedeeld in meerdere fasen. In de eerste fase heb ik op basis van literatuuronderzoek het theoretisch kader in hoofdstuk 2 over agendavorming uiteengezet. In de tweede fase onderzoek ik gemeenten die het minimumjeugdloon op de agenda hebben geplaatst. Bij deze gemeenten ga ik namelijk op zoek naar de verklarende factoren voor de totstandkoming van aandacht voor het minimumjeugdloon. Vervolgens onderzoek ik in de derde fase gemeenten die dit onderwerp juist niet op de agenda hebben geplaatst, met als doel om te achterhalen waarom sommige gemeenten aandacht besteden aan een specifiek onderwerp terwijl andere gemeenten er geen aandacht voor is.

3.2.1 Selectie van casus

Omdat er geen voldoende tijd is om alle gemeenten te onderzoeken zijn er een zestal gemeenten onderzocht (zie tabel 2). Om een selectie te maken heb ik willekeurig drie provincies (Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland) geselecteerd. Vervolgens heb ik in elk provincie twee gemeenten geselecteerd waarin ik onderzoek heb verricht. In elk provincie heb ik een gemeente uitgekozen die

aandacht heeft besteed aan het minimumjeugdloon en een gemeente die dit niet heeft gedaan. De gemeenten die aandacht hebben besteed aan het minimumjeugdloon moeten minstens voldoen aan de volgende selectiecriteria:

1. Binnen die gemeente is er tijdens de raadsvergadering een motie ingediend met als verzoek om jongeren van 18 tot en met 22 jaar die voor de gemeente werken, het regulier wettelijk minimumloon te laten betalen in plaats van het jeugdloon;
2. De moties zijn ingediend in de jaren van 2015 en 2016.

Provincie	Wel aandacht	Geen aandacht
Gelderland	Gemeente Nijmegen (174.575 inwoners)	Gemeente Tiel (41.650 inwoners)
Noord-Holland	Gemeente Heerhugowaard (55.159 inwoners)	Gemeente Purmerend (79.830 inwoners)
Zuid-Holland	Gemeente Den Haag (526.439 inwoners)	Gemeente Rijswijk (51.241 inwoners)

Tabel 2 Gemeenten die wel of geen aandacht hebben besteed aan het minimumjeugdloon.

Bron: aantal inwoners vanaf 30 juli 2017 afkomstig van het Centraal Bureau van de Statistiek

3.3 Onderzoekseenheden

De onderzoekseenheden zijn individuen die betrokken waren in het agendavormingsproces van gemeenten m.b.t. het minimumjeugdloon. Allereerst zijn er interviews afgenomen van gemeenteraadsleden en fractiemedewerkers die een motie over het minimumjeugdloon hebben ingediend. Tijdens deze interviews werd er regelmatig verwezen naar de vakbond Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV). Om meer inzicht te werven over het agendavormingsproces heb ik aan de hand van deze verwijzingen besloten om ook interviews af te nemen van leden binnen de FNV. Hierbij gaat het om FNV leden die zich ingezet hebben om het minimumjeugdloon op de politieke agenda te krijgen. Vervolgens heb ik interviews van gemeenteraadsleden afgenomen in gemeenten waarin er geen politieke aandacht is voor het minimumjeugdloon. Voor deze doelgroep is er anonimiteit beloofd, omdat er angst kan ontstaan dat zijn of haar naam gekoppeld kan worden aan gevoelige informatie. Daarbij voelen de respondenten zich niet op hun gemak als openbaar wordt gemaakt waarom zij het minimumjeugdloon niet hebben geagendeerd. Hieronder volgt een korte toelichting op de bovengenoemde betrokkenen.

3.3.1 Gemeenteraadsleden & fractiemedewerkers

Gemeenteraadsleden zijn gekozen volksvertegenwoordigers en bepalen de belangrijkste punten van het beleid binnen een gemeente. Zij hebben hierdoor de bevoegdheid om beleidsvoorstellen op de politieke agenda te plaatsen. Daarnaast controleren zij het dagelijks bestuur (burgemeester en de wethouders). Om hun kerntaken zo goed mogelijk uit te voeren worden ze ondersteund door hun fractiemedewerkers. De fractiemedewerkers richten zich meer op de secretariële, administratieve en organisatorische taken.

3.3.2 Organizers binnen de FNV

Organizers helpen mee aan een sterke krachtige vakbond. Via strategische campagnes proberen zij het vakbondsnetwerk te versterken. Dit doen ze door bedrijven op te zoeken en *contacten* op te leggen met mensen op de werkvloer. Met werknemers proberen ze in gesprek te gaan over hun arbeidsomstandigheden. Tenslotte proberen zij potentiële leiders onder werknemers op te sporen met als doel om daar een zelfstandig vakbondswerk op te bouwen en voort te zetten.

3.3.3 Leden van Young and United

Young and United is een beweging die zich inzet voor betere lonen voor jongeren. De beweging bestaat grotendeels uit jongeren en is een onderdeel binnen de FNV. De leden van Young and United strijden tegen het minimumjeugdloon. Dit doen ze onder andere door het voeren van acties en het bijwonen van demonstraties. Ze willen dat het minimumjeugdloon afgeschaft wordt met als doel om werknemers vanaf hun 18de jaar het reguliere minimumloon te laten betalen in plaats van het minimumjeugdloon.

3.4 Onderzoeksmethode en -techniek

Dit onderzoek is vooral kwalitatief van aard, omdat er gezocht is naar achterliggende motieven van de onderzoekseenheden. Om informatie te verzamelen zijn er twee methodes gebruikt, namelijk een deskresearch en het afnemen van interviews. Hieronder worden deze twee onderzoeksmethodes nader toegelicht.

3.4.1 Deskresearch

Voor dit onderzoek heb ik websites en documenten geraadpleegd. Het deskresearch dat voor dit onderzoek is verricht heeft een aantal doelstellingen. Ten eerste was deskresearch nodig voor het selecteren van mijn casussen en onderzoekseenheden. Ik heb websites van gemeenten vanuit

verschillende provincies geraadpleegd en ben ik op zoek gegaan naar moties die over het minimumjeugdloon gaan. Hierbij is er alleen gekeken naar moties die in de jaren van 2015 en 2016 zijn ingediend. Vervolgens is er contact gezocht met de indieners van de moties voor een interview. Naast selectie zijn de documenten (ingediende moties) gebruikt om de interviews voor te bereiden.

3.4.2 Interviews

Met de onderzoekseenheden (raadsleden, fractiemedewerkers en FNV leden) zijn er interviews afgenomen. Volgens Weiss (1994) kun je door middel van interviews een verdiepend beeld geschetst worden van ervaringen en interpretaties van respondenten. Ik heb gekozen voor de constructie van *semigestructureerde diepte-interviews*, omdat er dan ruimte is voor discussie met als doel om de achterliggende motivaties over het minimumjeugdloon te achterhalen. Aan de hand van het theoretisch kader uit hoofdstuk 2 is er voor dit onderzoek een vragenlijst opgesteld (zie bijlage 2), met als doel om het agendavormingsproces rondom het minimumjeugdloon te reconstrueren.

Met toestemming van de respondenten zijn de interviews opgenomen met een taperecorder, zodat er geen gegevens verloren gaan tussen de interviews en het uitschrijven van de interviews. Daarbij kan ik als onderzoeker beter concentreren op het gesprek met de respondenten.

3.5 Data-analyse

De interviews zijn in dit onderzoek uitgeschreven, waarbij ik de relevante uitspraken van respondenten voor dit onderzoek heb geselecteerd. Volgens Wester & Peters (2004: 78) is deze datareductie in feite de eerste fase van het analyseproces. De relevante uitspraken zijn vervolgens opgedeeld in fragmenten.

In de tweede fasen worden fragmenten uit de interviews gecategoriseerd. Deze categorisering vindt plaats aan de hand van het barrière- en het stromenmodel. Daarbij is als leidraad de operationalisatie van dit onderzoek gebruikt. In de volgende paragraaf zal de operationalisatie van dit onderzoek uitgebreid aan bod komen. Verder is elk fragment voorzien van een code zodat op die manier overzichtelijk wordt welk stuk uit het interview bijdraagt voor de beantwoording van de vragen.

Na de dataselectie en -categorisering begint de hoofdfase en worden de fragmenten (resultaten) geanalyseerd. In de hoofdfase wordt het agendavormingsproces omtrent het minimumjeugdloon in de geselecteerde gemeenten (zie tabel 2) in kaart gebracht. Vervolgens wordt er in de slotfase de

resultaten van de gemeenten met elkaar vergelijken waarmee de laatste deelvragen uit dit onderzoek worden beantwoord.

3.6 Operationalisatie

De overgang van theorie naar empirisch onderzoek wordt volgens Swanborn (1981) aangeduid als operationalisatie. In deze paragraaf zullen de eerdergenoemde theoretische begrippen uit het barrière- en het stromenmodel 'waarneembaar' worden gemaakt. Tevens zal ik aangegeven hoe deze begrippen gebruikt zijn om de deelvragen uit dit onderzoek te beantwoorden.

3.6.1 Operationalisatie van het barrièremodel

Om het minimumjeugdloon daadwerkelijk op de politieke agenda te laten plaats moeten er barrières worden overwonnen. De barrières die in dit onderzoek onderscheiden worden zijn:

1. Het probleem moet herkend worden als een politiek probleem;
2. Het probleem moet hoge prioriteit krijgen op de politieke agenda.

In dit onderzoek wordt er gekeken bij welke barrière de afzonderlijke gemeenten vastlopen bij de totstandkoming van politieke aandacht voor het minimumjeugdloon. Binnen het agendavormingsproces zijn er namelijk hinder- en realisatiemachten die het overwinnen van een barrière stimuleren of juist belemmeren. In de interviews zal er ingegaan worden op deze twee aspecten van macht. Verder zal een verklaring gezocht worden gezocht voor het feit dat het bij sommige gemeenten bepaalde barrières overwonnen zijn en bij andere gemeenten niet.

Theoretische variabele	Operationele definitie	Deelvraag
Realisatiemacht 1 ^{ste} barrière	Erkenning van het probleem: <ul style="list-style-type: none"> - Welke actoren zien het minimumjeugdloon als een probleem? - Wanneer werd dit probleem door deze actoren gesignaleerd? - Welke argumenten hebben deze actoren tegen het minimumjeugdloon? - Waarom zou de overheid volgens deze actoren betrokken moeten zijn om dit probleem op te lossen? 	Welke probleemperecepties bestaan er over het minimumjeugdloon? Welke vormen van realisatiemacht zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?

<p>Hindernismacht 1ste barrière</p>	<p>Ontkenning van het probleem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke actoren willen het status quo behouden m.b.t. het minimumjeugdloon? - Welke argumenten dragen de voorstanders van het minimumjeugdloon? 	<p>Welke vormen van hindernismacht zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?</p>
<p>Realisatiemacht 2de barrière</p>	<p>Agenderen van het probleem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke actoren hebben zich ingezet om het minimumjeugdloon op de agenda te plaatsen? - Welke (communicatie)middelen zijn gebruikt om het minimumjeugdloon op de politieke agenda te krijgen? 	<p>Welke vormen van realisatiemacht zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?</p>
<p>Hindernismacht 2de barrière</p>	<p>Het probleem buiten de agenda houden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke hindernissen heeft het realisatiemacht ervaart tijdens het agendaproces m.b.t. het minimumjeugdloon? - Welke redenen hebben raadsleden om het minimumjeugdloon niet te agenderen? 	<p>Welke vormen van hindernismacht zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?</p> <p>In hoeverre zijn de voorwaarden om politieke problemen te agenderen afwezig bij gemeenten die het minimumjeugdloon niet op de agenda hebben geplaatst?</p>

3.6.2 Operationalisatie van het stromenmodel

Naast het toepassen van de barrières uit het barrièremodel wordt ook het stromenmodel toegepast. Hierbij wordt er onderzocht of bij de gemeenten sprake is van een koppeling van de probleemstroom, de beleidsalternatieven en de politieke stroom. Hieronder staat een tabel weergegeven waarin de begrippen uit het stromenmodel worden geoperationaliseerd.

Theoretische variabele	Operationele definitie	Deelvraag
Probleemstroom	Wat was de aanleiding om een motie in te dienen over het minimumjeugdloon: <ul style="list-style-type: none"> - Wie nam het initiatief? - Waarom werd deze initiatief genomen? 	Welke probleempercepties bestaan er over het minimumjeugdloon?
	Voor welke problemen kan de gemeente een oplossing m.b.t. minimumjeugdloon: <ul style="list-style-type: none"> - Wie ervaren de problemen? - Wat zijn de gevolgen als de gemeente dit probleem niet aanpakt? 	Welke probleempercepties bestaan er over het minimumjeugdloon?
Oplossingenstroom	Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon: <ul style="list-style-type: none"> - Welke partijen waren betrokken bij de ontwikkelingen van deze alternatieven? - Op basis waarvan zijn deze alternatieven gewogen? 	Welke beleidsvoorstellen zijn er geformuleerd ten aanzien van het minimumjeugdloon?
Politieke stroom	In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	Welke politieke gebeurtenissen zijn van invloed geweest op de totstandkoming van het agendastuk over het minimumjeugdloon?
	Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op het beleid rondom het minimumjeugdloon?	Welke vormen van hindernismacht zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?
	In hoeverre zijn belangengroepen betrokken bij dit probleem?	Welke politieke gebeurtenissen zijn van invloed geweest op de totstandkoming van het agendastuk over het minimumjeugdloon? Welke vormen van hindernis- en realisatiemachten zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?

Policy entrepreneur	<p>Wie waren de sleutelfiguren in het agendaproces mb.t. het minimumjeugdloon:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Waren er actoren aanwezig die meteen oplossingen bij problemen gingen opnoemen? - Hoe is de bewijsvoering en redenering voor de problemen en oplossingen geloofwaardig gemaakt? - Op welke manieren hebben deze actoren de problemen en oplossingen met elkaar gekoppeld? 	<p>Welke probleemperecepties bestaan er over het minimumjeugdloon?</p> <p>Welke beleidsvoorstellen zijn er geformuleerd ten aanzien van het minimumjeugdloon?</p> <p>Welke vormen van realisatiemacht zijn er m.b.t. het minimumjeugdloon?</p>
---------------------	--	--

Tijdens de interviews met de respondenten heb ik het begrip ‘policy entrepreneur’ niet gebruikt, maar in plaats daarvan het begrip ‘sleutelfiguur’ gebruikt. De meeste respondenten uit mijn onderzoek weten namelijk niet wat het theoretisch begrip policy entrepreneur betekent. Door te vragen naar sleutelfiguren, worden er personen genoemd die een belangrijk rol hebben vervuld in het agendaproces van het minimumjeugdloon. Hierdoor is er een lijst met namen van organisaties en personen die herhaaldelijk door de respondenten zijn genoemd. Om uit deze personen te bepalen wie de policy entrepreneurs zijn, heb ik aan de hand van de literatuur een profiel opgesteld. Volgens de literatuur bezitten de policy entrepreneurs de volgende drietal kenmerken:

1. Gezag of autoriteit
2. Politieke netwerk of onderhandelingsvaardigheden
3. Doorzettingsvermogen

Een tweede manier om de policy entrepreneurs op te sporen is door na te gaan welke kantelpunten in beleid of politiek zich hebben voorgedaan in het agendavormingsproces van gemeenten. Wanneer er een ‘window of opportunity’ ontstaat, weten policy entrepreneurs volgens Kingdon de drie stromen (problemen, oplossingen en politiek) aan elkaar te koppelen. Tijdens deze window of opportunity zijn deze policy entrepreneurs actief betrokken in het agendavormingsproces. Aan de hand van de interviews zullen deze kantelpunten worden opgespoord.

3.7 Betrouwbaarheid en validiteit

Bij betrouwbaarheid gaat het om de herhaalbaarheid van onderzoek. De vraag hierbij is of de resultaten dezelfde zijn wanneer het onderzoek nog een keer wordt uitgevoerd. Belangrijk hierbij is dat de resultaten van een onderzoek zo min mogelijk afhankelijk zijn van het toeval. Om dit te bereiken moet volgens Singleton e.a. (2005) het meetinstrument dat het concept meet zo nauwkeurig mogelijk zijn. Hier ligt het potentieel probleem, omdat in dit onderzoek de belevenissen en ervaringen van mensen centraal staan. Mening en ervaringen van mensen kunnen namelijk veranderen onder invloed van gebeurtenissen (Thiel, 2007). De interviews in dit onderzoek zijn semigestructureerd en laat hiermee ook ruimte over voor vragen die niet vooraf zijn gesteld, met als gevolg dat verschillende interviews afwijkende uitkomsten hebben. Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te vergroten, zijn er een groot aantal vragen gelijkgesteld bij de respondenten. In bijlage 2 is de vragenlijst terug te vinden. Deze vragenlijst heb ik opgesteld aan de hand van het barrière- en het stromenmodel.

Met de validiteit wordt bepaald in welke mate het onderzoek vrij is van systematische fouten (Verhoeven, 2011). Er zijn twee vormen van validiteit te onderscheiden, namelijk de interne- en de externe validiteit. Als we spreken van interne validiteit, dan betreft het de mate waarin het onderzoek de juiste conclusies trekt op de probleemstelling. Volgens Verhoeven gaat het om conclusies die standhouden en de kritiek van andere onderzoekers kunnen overleven. Om de interne validiteit te waarborgen heb ik alle respondenten toelichting gegeven bij de vragen die ze kregen en vroeg ik om aanvullende informatie wanneer dat nodig was. Daarnaast heb ik een aantal namen van de respondenten geanonimiseerd met als doel om zoveel mogelijk sociaal wenselijke antwoorden te vermijden.

Bij de externe validiteit gaat het om de mate waarin de onderzoeksresultaten gelden voor andere groepen (Swanborn, 2002:24). Volgens Bleijenbergh (2005:111) is de externe validiteit van kwalitatieve casestudy's beperkt doordat de resultaten niet generaliseerbaar zijn. In dit onderzoek kunnen de onderzoeksresultaten wel degelijk generaliseerbaar worden beschouwd voor andere gemeenten. De geselecteerde gemeenten in dit onderzoek zijn onderverdeeld in twee categorieën, namelijk gemeenten die het minimumjeugdloon hebben geagendeerd en gemeenten die dit niet hebben gedaan. Uit elk categorie zijn er gemeenten geselecteerd die uit verschillende provincies komen. Hierdoor zijn de geselecteerde gemeenten een goede afspiegeling van andere gemeenten in Nederland.

Hoofdstuk 4 Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van dit onderzoek beschreven. Hierin worden de opvattingen, meningen en motivaties van de respondenten weergegeven. Verder wordt in dit hoofdstuk informatie weergegeven over de verschillende gemeenten (paragraaf 4.2 t/m 4.7) die zijn onderzocht. Vervolgens zal in paragraaf 4.8 de situatie geschetst worden die door de vakbondsleden binnen de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) is weergegeven. Ter onderbouwing van dit hoofdstuk zal ik regelmatig verwijzen naar fragmenten uit de interviews. Deze fragmenten zijn vindbaar in bijlage 3. De analyse van de resultaten uit dit hoofdstuk vindt plaats in hoofdstuk vijf.

4.2 Gemeente Den Haag

Tijdens het interview geeft de respondent aan dat ze via de sociale media op Facebook een actie voor de afschaffing van het minimumjeugdloon heeft gezien. Deze actie werd uitgevoerd en gepromoot door Young & United. Aangezien er rond die periode de begroting werd besproken binnen de gemeenten, geeft de respondent aan dat ze een kans zag om dit voorstel van de FNV over te nemen en in te dienen tijdens de raadsbegroting. De Respondent geeft vervolgens aan dat ze voor dit voorstel eerst contact heeft opgezocht met haar fractievoorzitter en met een organizer binnen de FNV. Volgens de respondent reageerde de FNV positief op haar voorstel: "Michiel (organizer) vond het goed dat we een motie over het jeugdloon wilden indienen. Hij ging de jongeren die in de omgeving Den Haag woonden mobiliseren om tijdens die begroting acties te gaan voeren, zodat er media-aandacht komt voor dit onderwerp" (fragment 1.6).

Op de vraag wat het probleem is m.b.t. het minimumjeugdloon, antwoordt de respondent als volgt: "Het probleem met het jeugdloon is dat veel jongeren moeilijk kunnen rondkomen. Ze moeten meestal meer uren draaien of een tweede baan nemen. De huren zijn al zo hoog in Den Haag en voor studenten is het moeilijk om rond te komen" (fragment 1.4). Daarbij vertelt de respondent dat wanneer dit probleem niet opgelost wordt, jongeren meer moeten werken met als gevolg dat ze een burn-out krijgen of meer gaan lenen voor hun studie. "Dit probleem kan de gemeente niet alleen oplossen, maar door het minimumjeugdloon af te schaffen kan hiermee een geluid worden gegeven richting het landelijk politiek", aldus de respondent (fragment 1.7).

Verder geeft de respondent aan dat er geen andere alternatieven dan het afschaffen van het minimumjeugdloon waren om het probleem op te lossen. Alternatieven die er wel waren kan volgens de respondent alleen op landelijk niveau worden opgelost. Voor de uitvoerbaarheid voor de afschaffing van het minimumjeugdloon zegt de respondent hierover het volgende: “We hebben dit voorstel eerst via de wethouder laten uitrekenen. We hadden het geluk dat er niet zoveel jongeren bij de gemeente werkten, waardoor dit voorstel betaalbaar is” (fragment 1.10).

Naast de technische aspecten is er ook gekeken of er binnen de gemeenteraad voldoende draagvlak is om het minimumjeugdloon af te schaffen. Daarbij geeft de respondent aan dat ze samen met haar fractieleider gekeken heeft welke partijen voor dit voorstel zijn. Daarnaast heeft haar fractieleider tijdens de wandelgangen met andere raadsleden gepraat om hen te overtuigen om voor dit voorstel te stemmen (fragment 1.14). Op de vraag of er hindermachten aanwezig zijn, geeft de respondent dat daar geen sprake van is. “In principe is het onze recht om problemen te agenderen. Daar kan niemand ons tegenhouden”, aldus de respondent (fragment 1.16).

Tot slot geeft de respondent aan dat Young and United de sleutelfiguren zijn die ervoor gezorgd hebben dat het minimumjeugdloon op de agenda is gekomen. Het was Young and United die veel acties heeft gevoerd en vervolgens deze acties gepromoot hebben. Hierbij zegt de respondent dat ze steun heeft gekregen van de FNV en samen hebben gewerkt. Terwijl er op de achtergrond hard werd gewerkt om draagvlak te verkrijgen, was de FNV volgens de respondent druk bezig met acties voeren.

4.3 Gemeente Heerhugowaard

De respondent geeft aan dat hij een motie over het minimumjeugdloon heeft ingediend vanwege de acties die hij heeft uitgevoerd samen met Young and United. Daarnaast vertelt de respondent dat hij onder de indruk was vanwege een ludieke actie die hij op de televisie zag, hierover zegt hij: “Volgens mij was dat tijdens een toespraak bij een aandeelhoudervergadering van Ahold, dat een jongen een pak aan had en de helft daaraf trekt en die zei: “Dan krijg ik maar ook voor de helft loon”. Dat vond ik een extreem goede actie en dacht ik nou hoe zit dat in nou in onze gemeente” (fragment 2.3).

Volgens de respondent is het minimumjeugdloon een vorm is van gelegaliseerde leeftijdsdiscriminatie. Hierin geeft de respondent aan dat hij het onrechtvaardig vindt dat een 18-jarigen de helft verdiend als zijn collega die 23 jaar oud is, terwijl ze beiden precies hetzelfde werk verrichten met evenveel uren. De respondent vertelt dat het niet per se ligt aan de hoogte van het minimumjeugdloon, maar dat het verschil tussen een 18-jarigen en 23-jarigen te groot is. Op straat

hoort hij regelmatig van jongeren dat ze het minimumjeugdloon onrechtvaardig vinden en dat ze het gevoel hebben dat ze twee keer zo hard moeten werken.

Om dit problematiek op te lossen streeft de respondent ernaar dat de gemeente Heerhugowaard een voorvechter wordt voor de afschaffing van het minimumjeugdloon. De respondent geeft aan dat hij zich zorgen maakt het minimumjeugdloon voor baanverdringing creëert voor mensen boven de 23 jaar. Andere alternatieven dan het volledig afschaffen van het minimumjeugdloon, was eventueel om het minimumjeugdloon te verlagen vanaf 23 tot 21 jaar. Uiteindelijk heeft de respondent onvoldoende steun gevonden voor zijn voorstel binnen de gemeenteraad. "Achteraf heb ik nog wel met politieke partijen gepraat en die zeiden "Ja dat is aan landelijk, dat is een landelijk kwestie"", aldus de respondent (fragment 2.13).

Op vraag of er sprake was van hindermachten die het probleem niet erkennen, verwijst de respondent naar de ondernemers. De respondent vertelt dat hij langs verschillende ondernemers was langs geweest en dat ze allemaal zeiden dat ze geen probleem ervaren met het minimumjeugdloon. Volgens de ondernemers houden ze zich aan de wet en hebben ze nooit jongeren horen zeuren om extra salaris. Naast de ondernemers vertelde de respondent dat andere raadsleden zijn standpunt niet ondersteunde, hierover zegt de respondent het volgende: "In de wandelgangen werd er wel gezegd door raadsleden en mij geadviseerd dat gaat toch niet halen. We gaan toch niet voor stemmen, zet het maar niet door" (fragment 2.22).

Tot slot geeft de respondent aan dat de FNV de sleutelfiguur is voor het creëren van aandacht m.b.t. het minimumjeugdloon. "Maar FNV heeft er zo opgedoken" (fragment 2.26). Volgens de respondent zijn het vooral de jongeren binnen de FNV die doorzettingsvermogen hadden en actie bleven voeren tegen het minimumjeugdloon.

4.4 Gemeente Nijmegen

Op de vraag wat de aanleiding was om een motie in te dienen over het minimumjeugdloon, antwoordt de respondent dat ze zag dat andere steden zich jeugdloonvrij hadden verklaard. Meerdere steden hadden namelijk daarvoor een motie ingediend over het minimumjeugdloon. Volgens de respondent komt deze motie overeen met de idealen van haar werkgever Socialistische Partij (SP). Daarbij vertelt de respondent dat het raar zou zijn geweest als de SP in haar gemeente deze motie over het minimumjeugdloon niet zouden indienen, omdat dit punt ook in het partijprogramma van de SP staat.

Het minimumjeugdloon ligt volgens de respondent te laag, waardoor veel jongeren onder de armoedegrens liggen. Als de gemeente hier niks aan doet, dan zal de armoedegrens volgens de respondent in stand blijven. Daarnaast vindt de respondent het minimumjeugdloon onrechtvaardig, hierover zegt ze: "Plus het is oneerlijk omdat je vanaf 18 ben je gewoon volwassen, en het werk dat je doet is gewoon hetzelfde als iemand die ouder is dit ook doet" (fragment 3.5). Een alternatief om het minimumjeugdloon te verhogen ziet de respondent dan niet zitten, omdat je nog steeds met het dat rechtvaardigheidsprincipe blijft zitten. De respondent vertelt dat de gemeente het minimumjeugdloon binnen haar organisatie volledig moet afschaffen en dat jongeren vanaf 18 jaar recht moeten krijgen op een volwassenloon. Daarin kan de gemeente grenzen stellen.

De publieke opinie heeft volgens de respondent weinig rol gespeeld binnen de gemeente Nijmegen. De respondent vertelt dat ze bijna geen nieuws of acties binnen haar gemeente gezien heeft over het minimumjeugdloon. De meeste acties die de respondent heeft gezien werden buiten Nijmegen gevoerd in andere steden en in de Tweede Kamer. Het was niet veel nodig om de raad te overtuigen om het minimumjeugdloon op de agenda te plaatsen, omdat de SP de grootste coalitiepartij is. "Als de coalitie ervan overtuigd is, dan zit je al gewoon goed", aldus de respondent (fragment 3.13). Daarbij was er nauwelijks sprake van een tegenmacht die dit probeerde tegen te houden. Alhoewel er volgens de respondent de rechtse en christelijke partijen zijn die het probleem achter het minimumjeugdloon niet wilden erkennen, desondanks vormen zij een kleine meerderheid in de gemeenteraad.

Op de vraag wie de sleutelfiguren zijn in het agendavormingsproces noemde de respondent allereerst de raadsleden die Werk & Inkomen in hun portefeuille hebben. Die hielden zich bezig met de details achter het minimumjeugdloon voordat dit onderwerp op de algemene raadsvergadering werd geplaatst. Naast de raadsleden hebben de jongeren ook een belangrijke rol gespeeld. Daarbij legt de respondent uit dat veel jongeren lid zijn van de actiebeweging Young and United en vanuit daar acties in het hele land hebben gevoerd tegen dat minimumjeugdloon. De raadsleden hebben hierbij regelmatig contact gevoerd met de jongeren.

4.5 Gemeente Purmerend

Op de vraag waarom er binnen de gemeenteraad geen aandacht was antwoordt de respondent als volgt: "Als ik het jaar 2015 pak, dan was dit onderwerp niet urgent. In die periode waren er andere onderwerpen die onze prioriteit hadden" (fragment 4.1). De respondent vertelt dat die rond die periode bijvoorbeeld veel aandacht heeft besteed aan de transitieperiode van de decentralisatie van

de zorg. Verder heeft de media volgens de respondent ook veel invloed gehad op wat er op de agenda kwam. Allereerst was er de vluchtelingenkwestie; de raadsleden voelde zich toen onderdrukt om een standpunt te nemen over deze kwestie. Daarnaast kwam er ook vanuit de media veel aandacht over de woningnood in Purmerend. Tijdens de bespreking van de jaarbegroting heeft de respondent dan ook gepleit voor meer woningen en locaties voor de opvang van vluchtelingen. Om vervolgens nog eens geld vrij te maken om jongeren het volwassenloon te betalen was op dat moment niet aan de orde.

“Omdat we geen aandacht hebben besteed aan het jeugdloon, betekent niet dat we niet tegen de afschaffing zijn van het jeugdloon. Ik vind het ook onrechtvaardig dat jongeren worden uitgebuit en betaald krijgen op leeftijd in plaats van ervaring”, aldus de respondent (fragment 4.5). Desondanks zou een motie tegen het minimumjeugdloon het niet redden. De respondent legt uit dat het bijvoorbeeld in de Amsterdam makkelijker is dan in Purmerend om het minimumjeugdloon af te schaffen, omdat in Amsterdam een linkse meerderheid is in de raad. Daarentegen heb je in de gemeente Purmerend een rechtse coalitie.

Verder vertelt de respondent dat hij of zijn partijleden nooit benaderd zijn door belanghebbenden die aandacht willen voor het minimumjeugdloon. Alhoewel de respondent aan geeft dat dit onderwerp tijdens een regioconferentie binnen zijn partij ter sprake is gekomen, waarin verzocht werd aan andere afdelingen een motie in te dienen tegen het minimumjeugdloon. Daarnaast zag de respondent via Twitter een berichtje van dat Young and United voorbijlopen, waarin ze een oproep deden aan bedrijven en overheden om het minimumjeugdloon af te schaffen. Naast het Twitterberichtje heeft de respondent tot slot ook veel gehoord en gelezen over de acties die Young and United hebben gevoerd, hierover zegt hij bijvoorbeeld het volgende: “In Amsterdam waren er bijvoorbeeld duizenden jongeren vanuit het land die toen gingen demonstreren tegen het jeugdloon” (fragment 5.13).

4.6 Gemeente Rijswijk

Tijdens het interview werd aan de respondent gevraagd waarom de gemeenteraad in Rijswijk, en in bijzonder zijn eigen partij, het minimumjeugdloon niet op de agenda hebben gezet. Om die vraag te beantwoorden vertelt de respondent eerst in het kort hoe onderwerpen op de politieke agenda worden geplaatst. Allereerst wordt er binnen zijn eigen afdeling over de actuele onderwerpen besproken, waarbij er vervolgens bepaald wordt welke onderwerpen in de gemeenteraad

terechtkomen. Vervolgens legt de respondent uit dat er binnen zijn partij heel weinig jongeren actief zijn, waarbij het vanzelfsprekend is dat onderwerpen die de jongeren raken waaronder het minimumjeugdloon weinig aan bod komen. Daarnaast zijn er volgens de respondent andere onderwerpen die zijn aandacht hebben en dat hij niet alle problemen kan bespreken die binnen zijn gemeente afspeelen. Desondanks geeft de respondent wel aan dat zijn partij het minimumjeugdloon wil afschaffen waardoor jongeren recht krijgen op het reguliere minimumloon. Hierdoor kunnen ze volgens de respondent beter in hun levensvoorziening voldoen.

Op de vraag of de respondent benaderd is door belanghebbenden m.b.t. het minimumjeugdloon, antwoordt de respondent als volgt: "Nee we zijn niet benadert door iemand op dit punt. Toevallig weet ik wel dat bij andere afdelingen er contact is opgezocht door de FNV maar niet hier" (fragment 5.7). Daarbij legt de respondent uit dat er wel gelobbyd is bij zijn buurtgemeente Den Haag. De reden dat de FNV daar specifiek contact heeft opgezocht heeft te maken vanwege het feit dat Den Haag de derde grootste stad is, waarbij je vanuit de grote steden meer effect hebt op het landelijk beleid, aldus de respondent.

Op de slotvraag op welke manieren de respondent kennis heeft genomen rondom het minimumjeugdloon, noemt de respondent er drie op, namelijk via de publieke omroep TV West, vanuit social media (Youtube) en in de Volkskrant erover gelezen.

4.7 Gemeente Tiel

Tijdens het interview vertelt de respondent dat die op de televisie kennis heeft genomen over de kwestie rondom het minimumjeugdloon. Op de vraag waarom er binnen de gemeente Tiel geen aandacht besteed is aan het minimumjeugdloon, antwoordt de respondent als volgt: "Allereerst moet je jezelf afvragen of het minimumjeugdloon wel een probleem is" (fragment 6.1). De respondent vertelt dat die van mening is dat er vanuit de politiek geen aandacht voor het minimumjeugdloon nodig is, hierbij noemt hij een aantal argumenten. Allereerst geeft de respondent aan dat die vroeger ook voor een minimumjeugdloon heeft gewerkt en daarmee rond kon komen. Ten tweede legt de respondent uit dat dit onderwerp niet bij de gemeenteraad hoort. "Het is een cao-kwestie en gesprekken over loon hoort gevoerd te worden tussen de werkgever en de werknemer, daar moet je als overheid niet mee inmengen" (fragment 6.3). Het derde argument die de respondent geeft heeft te maken met het gelijkheidsprincipe. Volgens de respondent is het niet eerlijk voor de jongeren als een gemeente het minimumjeugdloon afschaft terwijl het bij een andere gemeente dit niet het geval is.

Verder noemt de respondent andere redenen op waarom hij en zijn coalitiepartners geen voorstanders zijn voor het afschaffen van het minimumjeugdloon. Volgens de respondent zullen de prijzen van producten stijgen wanneer het minimumjeugdloon wordt afgeschaft, met als gevolg dat dit leidt tot een stijging van de jeugdwerkloosheid. Tot slot vertelt de respondent dat hij niet benaderd is door belanghebbenden die het minimumjeugdloon willen agenderen, hierover zegt de respondent het volgende: "Wat valt er te winnen binnen een kleine gemeente als Tiel. Vakbonden gaan de grote steden pakken als ze het landelijke politiek iets willen afdwingen" (fragment 6.8).

4.8 Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)

Tijdens de interviews geven de respondenten aan dat er vergrijzing optreedt binnen de FNV, waardoor er maatregelen getroffen moesten worden. "De FNV vergrijst, heel weinig jongeren die zich aansluiten bij een vakbond. En daar wilden we een campagne op gaan voeren, hoe bindt je nu jonge mensen, hoe krijg je jonge mensen bij de FNV", aldus de respondenten (fragment 8.1). Vervolgens werd er volgens de respondenten onderzoek gedaan naar waar jongeren tegenaan lopen op de arbeidsmarkt. Uit dit onderzoek werd er regelmatig verwezen naar het minimumjeugdloon. De respondenten leggen uit dat veel jongeren niet tevreden waren met hun loon. Daarnaast deed de FNV een vergelijkend onderzoek naar het minimumjeugdloon in andere Europese landen, waaruit blijkt dat het minimumjeugdloon daar veel hoger is. Naar aanleiding van deze onderzoeksresultaten is de FNV met een campagne gestart over het minimumjeugdloon met als doel om dit volledig af te schaffen.

Op de vraag wat het probleem is m.b.t. het minimumjeugdloon noemen de respondenten een aantal redenen. Ten eerste kun je volgens de respondenten met een minimumjeugdloon moeilijk rondkomen. Als voorbeeld zei een van de respondenten het volgende hierover: "In Amsterdam als je kijkt als je hier 20 bent en je krijgt €7,50 per uur ofzo, dan kun je echt geen kamer van huren" (fragment 8.9). Ten tweede vinden de respondenten dat het minimumjeugdloon een vorm van leeftijdsdiscriminatie is. De respondenten geven aan dat ze het niet eerlijk vinden dat de hoogte van het minimumjeugdloon gebaseerd is op leeftijd in plaats van ervaring. Tenslotte vertellen de respondenten dat er werkverdringing op treedt. Veel jongeren klagen dat hun contract meestal niet verlengd wordt omdat ze te oud zouden zijn. Zij worden dan ingeruild voor goedkoper personeel.

In de eerste instantie was het voor de FNV de idee om op landelijk niveau het minimumjeugdloon af te schaffen. Maar op dat moment was de VVD de grootste in de regering en die waren voorstanders om het minimumjeugdloon in stand te houden. Hierover zeiden de respondenten het volgende:

“Nou het was zo landelijk zaten we vast, er kwam geen beweging in omdat de VVD niet wou meewerken. En toen uiteindelijk hebben we gezegd we, nou je kunt ook lokaal initiatieven gaan doen” (fragment 8.10). Volgens de respondenten was het de bedoeling om op lokaal niveau het minimumjeugdloon af te schaffen en vanuit daar druk te zetten op het landelijke beleid. Om dit doel te bereiken heeft de FNV de jongerenbeweging Young and United opgericht.

Voor de selectie van de gemeenten is er volgens de respondenten alleen gekeken naar de grote steden. Het idee hierachter was dat je vanuit grote gemeenten meer invloed kan uitoefenen op het landelijk beleid dan vanuit de kleinere gemeenten. Daarnaast werd er ook gekeken naar het politieke klimaat binnen de gemeenten m.b.t. het minimumjeugdloon. “Het belangrijkste was eigenlijk het voorwerk. Zorgen dat je weet wat er gebeurt, zorgen dat je weet hoe de stemming liggen, zorgen dat je weet hoe versplinterd het is, en van tevoren inschatten of je de meerderheid haal of niet”, aldus de respondenten (fragment 8.21).

Na het selecteren van de gemeenten gingen de leden van Young and United contact opzoeken met raadsleden om over het minimumjeugdloon te praten. Voor veel leden was dit niet een probleem omdat velen van hen actief lid zijn van een politieke partij en hierdoor sneller in contact kunnen komen met raadsleden. Op de vraag hoe dit precies in zijn werk ging gaven de respondenten de volgende antwoord: “Lokale *raadsraadsleden* hebben we uitgenodigd van kom met ons in gesprek. Dat was gewoon een gesprek in een bar ergens of in een café en dit is ons onderwerp, en we gaan een initiatiefvoorstel indienen en we willen graag dat je voor stemt” (fragment 8.12). Naar aanleiding van deze gesprekken was het volgens de respondenten gelukt om een aantal raadsleden te overtuigen om het minimumjeugdloon te agenderen. Daarnaast gingen de leden van Young and United inspreken tijdens de gemeenteraadsvergaderingen. Dat deden ze voordat er een wetsvoorstel werd ingediend door de raadsleden.

Om verder druk uit te oefenen richting de lokale politiek werd er door Young and United enquêtes verzameld voor de afschaffing van het minimumjeugdloon. Met ruim 130.000 enquêtes werd er contact opgezocht met de landelijke media voor aandacht. Via social media, de kranten en de televisie kreeg Young and United naamsbekendheid. Daarbij heeft de publieke opinie volgens de respondenten een rol gespeeld ten aanzien van het minimumjeugdloon. “Ik denk dat we landelijk gezien sympathiek werden gevonden. De publieke opinie heeft in zeker zin landelijke hoop gedaan en dat dringt lokaal door”, aldus de respondenten (fragment 8.15 & 8.17).

Op de vraag of de respondenten hindermacht ervaarde gedurende de campagne noemde de ze een

aantal actoren. Allereerst werd er verwezen naar een groep ondernemers. Volgens de respondenten zijn er veel ondernemers die het minimumjeugdloon niet als een probleem zien; "Als jij niet genoeg verdient bij een werkgever dan ga je toch ergens anders werken", werd er bijvoorbeeld gezegd (fragment 7.14). Een tweede groep die de respondenten opnoemde waren de rechtse partijen. De VVD bijvoorbeeld is van overtuigd dat de afschaffing van het minimumjeugdloon meer werkloosheid oplevert, omdat jongeren duurder worden. "Als je dit gaat aanpassen dan is de hek van de dam, dan gaat half Nederland failliet. Dat is een beetje hoe zij het zagen", aldus de respondenten (fragment 8.23). Als derde hindermacht werden de christelijke partijen zoals de CDA en ChristenUnie genoemd. Volgens de respondenten hanteren zij een conservatieve houding op dit onderwerp. De Christelijke partijen zien geen probleem in het minimumjeugdloon omdat zij ook vroeger voor een minimumjeugdloon hebben gewerkt, aldus de respondenten. Tenslotte waren er ook raadsleden die het voorstel van Young and United ondersteunden maar het niet op de agenda hebben geplaatst, omdat ze al zagen dat ze geen meerderheid konden krijgen voor het voorstel.

Op de slotvraag wie de sleutelfiguren zijn in het agendavormingsproces noemde de respondenten de FNV en Young and United. Over de FNV werd o.a. het volgende gezegd: "Ze hebben heel veel geld ingezet, gezorgd dat er budget kwam. Eerste twee jaren voor Young and United was 1,1 miljoen, dat is een enorm bak geld" (fragment 9.18). Tot slot werden de jongeren genoemd dit binnen Young and United actief zijn. Volgens de respondenten waren het de jongeren die in de krant kwamen, interviews gaven, acties hebben gevoerd en in gesprek gingen met de raadsleden.

Hoofdstuk 5 Analyse

5.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk zijn de resultaten van de interviews besproken. In dat hoofdstuk is er inzicht gegeven in de verschillen tussen de gemeenten voor wat betreft de totstandkoming van het minimumjeugdloon op de politieke agenda. In dit hoofdstuk zal ik deze verschillen analyseren met de theorieën die in hoofdstuk 2 zijn besproken. Door middel van deze analyse wordt er antwoord gegeven op deelvragen 3 en 4. Allereerst zal ik in [paragraaf 5.2](#) aan de hand van het barrièremodel analyseren waar de aandacht van het minimumjeugdloon vastloopt bij de gemeenten. Tevens zal ik in [paragraaf 5.3](#) analyseren of er sprake was van realisatie- en hindermachten bij de gemeenten. In [paragraaf 5.4](#) leg ik aan de hand van het stromenmodel uit hoe politieke aandacht is ontstaan bij de gemeenten en wie de sleutelfiguren achter dit proces zijn. Vervolgens zal ik in [paragraaf 5.5](#) aan de hand van de theorie van het punctuated equilibrium toelichten waarom het minimumjeugdloon pas na tientallen jaren op de politieke agenda is beland. Tenslotte zal ik in [paragraaf 5.6](#) met het conceptueel model uit hoofdstuk 2 inzichtelijk maken waarom sommige gemeenten vastlopen in het agendavormingsproces, terwijl bij andere gemeenten dat proces soepel verloopt. Daarbij leg ik uit waarom die verschillen er zijn en welke factoren daar invloed op hebben gehad.

5.2 Het barrièremodel bij de gemeenten

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven bestaat het barrièremodel uit vier barrières. In dit onderzoek worden alleen de eerste twee behandeld, namelijk dat het probleem herkend moet worden als een politiek probleem en dat het probleem vervolgens prioriteit moet krijgen op de politieke agenda. Aan de hand van deze twee barrières zal ik in deze paragraaf weergeven welke barrières door de gemeenten zijn overwonnen of vastgelopen.

De eerste barrière, het probleem herkennen als een politiek probleem, lijkt te zijn overwonnen in alle onderzochte gemeenten met als uitzondering de gemeente Tiel. Het minimumjeugdloon kan dan ook als een non-issue gezien worden binnen de gemeente Tiel. Verder blijkt uit de resultaten dat de raadsleden binnen de gemeenten Den Haag, Nijmegen en Rijswijk het minimumjeugdloon wel als een politiek probleem zien. Volgens hen kunnen jongeren moeilijk rondkomen met een minimumjeugdloon en zou de overheid moeten ingrijpen om deze situatie te veranderen. De raadsleden binnen de gemeenten Heerhugowaard en Nijmegen zien het minimumjeugdloon ook als

een probleem, alleen bekijken zij het probleem vanuit een ander invalshoek. Volgens hen is het ongewenst dat het minimumjeugdloon gebaseerd is op leeftijd i.p.v. ervaring. Daarnaast vinden zij het niet eerlijk dat jongeren minder betaald krijgen dan anderen die hetzelfde werk verrichten. Aangezien het minimumjeugdloon in de wet is opgenomen, vinden de raadsleden dat de overheid dit moet aanpakken.

Nu er vastgesteld is dat er sprake is van een politiek probleem, moet er gekeken worden of het probleem op de politieke agenda wordt geplaatst. Hiermee komen we bij de tweede barrière. De onderzochte gemeenten die deze barrières hebben overwonnen zijn Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen. Deze barrières zijn overwonnen doordat raadsleden in deze gemeenten aandacht hebben besteed aan het minimumjeugdloon door een motie in te dienen. Daarentegen is er binnen de gemeente Rijswijk en Purmerend geen aandacht besteed dit onderwerp, terwijl de raadsleden daar wel bewust zijn van het probleem die het minimumjeugdloon met zich mee brengt.

5.2.1 Barrières binnen de gemeente Purmerend

Hoewel er geen aandacht is besteed aan het minimumjeugdloon blijkt uit de resultaten wel dat er raadsleden zijn die bewust zijn van de problemen. Uit de resultaten komen drie redenen naar voren waardoor de tweede barrière niet overwonnen kon worden binnen de gemeente Purmerend. Allereerst waren er rond de periode van 2015 andere onderwerpen die urgenter waren dan het minimumjeugdloon. De decentralisatie van de zorg en de vluchtelingenkwestie waren onderwerpen waaraan de raadsleden veel tijd hebben ingestopt. De tweede reden die uit deze resultaten naar voren komen heeft te maken met het budget. Doordat raadsleden al gepleit hebben om geld vrij te maken op andere onderwerpen (bijv. woningnood), blijft er volgens de raadsleden weinig speelruimte over voor het minimumjeugdloon. Tot slot zien de raadsleden geen nut in om aandacht te schenken voor de afschaffing van het minimumjeugdloon, omdat er binnen de gemeenteraad een rechtse meerderheid is die tegen dit voorstel is.

5.2.2 Barrières binnen de gemeente Rijswijk

Net als de gemeente Purmerend zijn er ook raadsleden binnen de gemeente Rijswijk die de problemen rondom het minimumjeugdloon erkennen. Desondanks wordt er daar ook geen politieke aandacht gegeven. Uit de resultaten blijkt dat de actieve leden van de politieke partijen invloed kunnen uitoefenen op de politieke agenda. Op basis van de gesprekken met de leden wordt er o.a. bepaald welke onderwerpen in de gemeenteraad worden besproken. De geïnterviewde raadslid in dit onderzoek legde hierbij uit dat er weinig jongeren actief zijn binnen zijn partij. Dit verklaart mogelijk waarom de tweede barrière niet overwonnen is.

5.2.3 Barrières binnen de gemeente Tiel

Zoals eerder is aangegeven loopt de aandacht van het minimumjeugdloon al vast bij de eerste barrière binnen de gemeente Tiel. Uit de resultaten blijkt dat het minimumjeugdloon een non-issue is daar. Als er problemen zijn met het minimumjeugdloon dan zou deze volgens de raadsleden opgelost moeten worden tussen de werknemers en de werkgevers. Politici zouden zich daar niet mee moeten bemoeien. Daarnaast zou het volgens hen ongewenst zijn als dit onderwerp op lokaal niveau wordt opgepakt, vanwege het feit dat er verschillen kunnen ontstaan tussen verschillende gemeenten m.b.t. het minimumjeugdloon. Als laatst zijn er zorgen over de gevolgen die dit onderwerp brengt. De meerderheid van de gemeenteraad is namelijk geen voorstander voor de afschaffing van het minimumjeugdloon, omdat het tot meer jeugdwerkloosheid kan leiden.

Barrières →	Barrière 1	Barrière 2
Gemeenten ↓	bewustwording politiek probleem	afweging probleem politieke agenda plaatsen
Den Haag	✓	✓
Heerhugowaard	✓	✓
Nijmegen	✓	✓
Purmerend	✓	
Rijswijk	✓	
Tiel		

Tabel 5.2 Overzicht van barrières die in elk gemeente zijn overwonnen wat betreft de totstandkoming van activiteiten van het minimumjeugdloon

5.3 Realisatie- en hindermachten

Er is volgens het barrièremodel van Bachrach en Baratz (1970) sprake van een realisatiemacht en een hindermacht bij het agendavormingsproces. Ik zal in deze paragraaf bespreken of er bij de zes gemeenten sprake was van realisatie- en hindermachten. In het geval van het minimumjeugdloon zou er sprake zijn van realisatiemacht in vorm van actoren die het probleem op de politieke agenda willen plaatsen terwijl de hindermacht dit wil voorkomen. Dat laatste probeert het overwinnen van de barrières te belemmeren. Aan de hand van de resultaten zijn er mogelijk twee actoren die als realisatiemacht optreden, namelijk de FNV en de beweging Young and United. De actoren die mogelijk als hindermacht optreden zijn de ondernemers en politieke partijen die rechts en/of

christelijk georiënteerd zijn. In de volgende deelparagrafen analyseer ik de invloed van deze actoren op de agendavorming omtrent het minimumjeugdloon.

5.3.1 FNV als realisatiemacht

De FNV lijkt een grote rol hebben gespeeld als het gaat om de bewustmaking van het probleem met het minimumjeugdloon. Door haar eigen onderzoek kwam de FNV erachter dat veel jongeren kampen met het minimumjeugdloon. Om de eerste barrière van bewustwording te overwinnen is de FNV een campagne gestart over het minimumjeugdloon met als doel om dit af te schaffen. Verder heeft de FNV gekeken naar gemeenten waar de kans hoog ligt om de andere barrières te breken. Aan de hand van de resultaten is af te leiden dat de FNV energie heeft gestopt om te achterhalen of de meerderheid van gemeenteraad hun voorstel zal steunen. Voor de uitvoering heeft de FNV de jongerenbeweging Young and United opgericht.

5.3.2 Young and United als realisatiemacht

Uit de resultaten blijkt dat Young and United regelmatig wordt opgenoemd door de raadsleden en de fractiemedewerkers. Van de zes gemeenten die onderzocht zijn, is Young and United ter sprake gekomen bij vier gemeenten. Via social media, de kranten en televisie heeft Young and United aandacht gecreëerd tegen het minimumjeugdloon, waarmee ze de eerste barrière hebben overwonnen. De leden van Young and United hebben dan ook aangegeven dat ze niet tevreden zijn met de huidige situatie rondom het minimumjeugdloon en willen dat veranderen. Om vervolgens de tweede barrière te overwinnen heeft Young and United gelobbyd bij meerdere gemeenten. Deze bevindingen worden bevestigd door de raadsleden en fractiemedewerkers van de gemeente Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen. Zij geven namelijk aan dat ze contact hebben gehad met Young and United over het minimumjeugdloon. Zoals eerder is aangegeven is de tweede barrière uiteindelijk overwonnen, omdat de raadsleden van de bovengenoemde gemeenten een motie over het minimumjeugdloon hebben ingediend.

5.3.3 Ondernemers als hindermacht

Hoewel de ondernemers nauwelijks actief betrokken zijn in het agendavormingsproces, worden ze wel door de raads- en vakbondsleden ervaren als hindermacht. Zij hinderen zich vooral op de eerste barrière. Binnen de gemeente Heerhugowaard bijvoorbeeld blijkt dat er ondernemers zijn die het probleem niet ervaren met het minimumjeugdloon. Ze houden zich aan de wet en beweren dat ze nooit jongeren hebben horen klagen over dit onderwerp. Dat beeld wordt ook bevestigd door de FNV organizers die in gesprek zijn gegaan met de ondernemers.

5.3.4 Rechtste en christelijke politieke partijen als hinder machten

De rechtse en christelijke partijen zien het minimumjeugdloon niet als een probleem en zijn dan ook tegen de afschaffing daarvan en willen de status quo behouden. Ze worden in dit onderzoek regelmatig genoemd. Zij maken zich zorgen dat de afschaffing van het minimumjeugdloon tot meer jeugdwerkloosheid leidt. Dit argument wordt overigens ook ondersteund door de raadsleden in Tiel.

In vergelijking met de ondernemers hebben de rechtste en christelijke partijen wel meer invloed op het agendavormingsproces. Uit de resultaten komt namelijk naar voren dat ze niet altijd moeite hoeven te doen om te hinderen en dat alleen hun aanwezigheid in meerderheid al voldoende is. Het raadslid in Purmerend bijvoorbeeld verteld dat hij geen aandacht aan het minimumjeugdloon besteed vanwege het feit dat de meerderheid van de raadsleden rechts georiënteerd zijn. Hieruit blijkt dat raadsleden van tevoren calculeren of hun voorstel haalbaar is voordat ze een onderwerp agenderen.

In de gemeente Nijmegen waren er ook rechtse en christelijke partijen die het probleem achter het minimumjeugdloon niet erkennen, alhoewel zij in minderheid zijn in de raad is het hen niet gelukt om de barrières te hinderen.

5.4 Het stromenmodel bij de gemeenten

In de vorige paragraaf heb ik aan de hand van het barrièremodel geanalyseerd bij welke barrières de gemeenten zich bevinden en of er sprake is geweest van realisatie- en hinder machten die invloed uitoefenen op het agendavormingsproces van de gemeenten. In deze paragraaf wordt aan de hand van het stromenmodel van Kingdon (2003) verklaard hoe politieke aandacht over het minimumjeugdloon ontstaat bij gemeenten. Zoals eerder is aangegeven ontstaan er kansen wanneer er beleidsramen opengaan. Op dat moment kunnen de drie genoemde stromen aan elkaar worden gekoppeld waardoor er politieke aandacht ontstaat. In deze paragraaf analyseer ik hoe het minimumjeugdloon onderwerp zich in elk stroom heeft ontwikkeld. Daarna pas ik de zogenoemde policy windows toe om te verklaren hoe er politieke aandacht is gecreëerd voor het minimumjeugdloon en wie de sleutelfiguren achter dit proces zijn.

5.4.1 Probleemstroom: herkenning van het probleem met het minimumjeugdloon

In deze deelparagraaf licht ik toe in hoeverre de probleemstroom herkenbaar is omtrent het minimumjeugdloon. De probleemstroom uit het stromenmodel kan vergeleken worden met de eerste barrière uit het barrièremodel. Bij beide modellen is het namelijk een voorwaarde dat men

bewust wordt van een probleem om tot totstandkoming van het agendavormingsproces te komen.

Een gebruikelijke manier om bewust te worden van een probleem is door gebruik te maken van indicatoren. Door het gebruik van indicatoren kan volgens Kingdon (2003) aangetoond worden hoe groot een politiek probleem is. Zo is de FNV in haar onderzoek erachter gekomen dat veel jongeren niet tevreden zijn met het minimumjeugdloon. Daarnaast hebben ze een vergelijkend onderzoek gedaan en is daaruit gebleken dat het minimumjeugdloon in Nederland veel lager ligt dan in andere Europese landen. Dit sluit aan op de theorieën van Kingdon waarbij een politiek probleem kan ontstaan wanneer er vergelijkingen worden gemaakt. Uit de resultaten blijkt dat de tegenstanders van het minimumjeugdloon binnen de gemeente Den Haag en Rijswijk dit ook doen met het minimumjeugdloon. Zij vergelijken de hoogte van het minimumjeugdloon met de kosten van de levensvoorzieningen die jongeren maken en zijn hierdoor van overtuigd het minimumjeugdloon te laag is. Binnen de gemeente Nijmegen wordt er zelfs verwezen naar de armoedegrens. Als de gemeente niks aan deze situatie verandert, dan zullen de jongeren onder de armoedegrens blijven leven.

Een tweede manier die Kingdon noemt om een politiek probleem te erkennen is aan de hand van evaluaties. Soms heeft het huidige beleid een negatief effect waardoor er nieuwe problemen ontstaan. Hoewel er geen evaluatieonderzoek is uitgevoerd op het wettelijke minimumjeugdloon die in 1974 is ingevoerd, worden de negatieve aspecten van deze wet wel regelmatig genoemd in dit onderzoek. Zoals hierboven werd aangegeven is het minimumjeugdloon te laag. Volgens de tegenstanders van het minimumjeugdloon moeten jongeren hierdoor meer uren gaan werken of een tweede baan nemen, met als gevolg dat ze een burn-out krijgen of meer gaan lenen voor hun studie. Een ander effect van het minimumjeugdloon is dat het tot werkverdringing leidt voor jongeren vanaf 23 jaar. Uit de resultaten blijkt dat veel jongeren klagen dat hun contract meestal niet verlengd wordt omdat ze te oud zijn met als gevolg dat ze ingeruild worden voor goedkoper personeel.

Tot slot schrijft Kingdon dat problemen anders belicht worden wanneer ze in een andere categorie worden gestopt. Tijdens dit onderzoek is gebleken dat gemeenten verschillende perspectieven hanteren op het minimumjeugdloon. Tegenstanders binnen de gemeente Den Haag en Rijswijk zien het minimumjeugdloon meer als een armoedekwestie doordat jongeren moeilijk kunnen rondkomen, terwijl tegenstanders binnen de gemeente Heerhugowaard en Purmerend het minimumjeugdloon als een rechtvaardigheidskwestie ervaren. Dat laatste vindt het verschil in loon tussen een 18-jarigen en 23-jarigen te groot, omdat beide leeftijdsgroepen hetzelfde werk

verrichten. Volgens hen is het minimumjeugdloon dan ook een vorm van leeftijdsdiscriminatie omdat je op leeftijd betaald krijgt in plaats van ervaring.

5.4.2 Beleidsstroom: afschaffing van het minimumjeugdloon

Volgens het stromenmodel ontwikkeld de beleidsstroom onafhankelijk van de probleemstroom. Hierin is een beleidsgemeenschap actief die bezig zijn met het ontwikkelen van beleidsvoorstellen. Het zijn o.a. onderzoekers, ambtenaren en belangenorganisaties die binnen deze gemeenschap actief zijn. In dit onderzoek komt duidelijk naar voren dat raadsleden zelf met voorstellen kunnen komen. In het partijprogramma van de SP bijvoorbeeld staat al opgenomen dat het minimumjeugdloon afgeschaft moet worden.

Andere beleidsvoorstellen voor dit probleem komen in dit onderzoek nauwelijks naar voren. Volgens Kingdon (2003) belanden niet alle beleidsvoorstellen op de agenda, omdat er voorafgaand een vorm van selectie plaats vindt. Hij noemde een tweetal voorwaarden op waaraan een beleidsvoorstel moet voldoen om op de beleidsagenda te worden geplaatst.

Eén van de voorwaarde is dat het beleidsvoorstel maatschappelijk aanvaardbaar is, dit betekent dat er voldoende draagvlak moet zijn bij de besluitvormers. Met uitzondering van de gemeente Tiel, blijkt uit de resultaten dat er onder de raadsleden draagvlak is om het minimumjeugdloon af te schaffen. De raadsleden en de fractiemedewerkers uit dit onderzoek zijn van overtuigd dat jongeren vanaf 18 jaar recht horen te krijgen op het minimumloon waardoor ze beter kunnen rondkomen. Andere oplossingen zoals minimumjeugdloon te verlagen tot 21 jaar was bijvoorbeeld niet aanvaardbaar binnen de gemeente Nijmegen vanwege het rechtvaardigheidsprincipe. Er zouden volgens hen geen grote verschillen aanwezig moeten zijn in de lonen van de jongeren.

Naast de maatschappelijk aanvaardbaarheid als voorwaarde moet een beleidsvoorstel technisch uitvoerbaar zijn en de gewenste resultaten behalen. Raadsleden hebben bijvoorbeeld de mogelijkheid om de kosten van hun voorstellen eerst uit te laten rekenen voordat ze deze agenderen. De resultaten uit dit onderzoek bevestigen dat er gebruikt wordt gemaakt van deze mogelijkheid. De raadsleden bijvoorbeeld binnen de gemeente Den Haag hebben eerst via de wethouder laten uitrekenen of het voor de gemeente uitvoerbaar is om jongeren het reguliere minimumloon te laten uitbetalen. Uit de berekeningen is dan ook gebleken dat dit voorstel uitvoerbaar is.

In vergelijking met de gemeente Den Haag levert de afschaffing van het minimumjeugdloon blijkbaar niet de gewenste effecten op binnen de gemeente Rijswijk. De raadslid in Rijswijk geeft namelijk aan dat er vanuit de gemeenten door vakbond FNV druk wordt uitgeoefend op het landelijk beleid. Dit kan het beste worden gedaan vanuit de grote steden die meer invloed hebben op de regering. Een kleine gemeente als Rijswijk heeft dan ook weinig invloed.

Een ander gemeente waarin dit voorstel niet uitvoerbaar zou zijn is de gemeente Tiel. Uit de resultaten blijkt dat de coalitie daar van overtuigd zijn dat de afschaffing van het minimumjeugdloon tot negatieve effecten leidt, namelijk dat de producten van de prijzen gaan stijgen met als gevolg dat het tot jeugdwerkloosheid stijgt binnen de gemeente.

Tot slot schrijft Kingdon in zijn boek dat naast de bovengenoemde twee voorwaarden ook andere redenen kunnen zijn waardoor een beleidsvoorstel niet op de beleidsagenda komt. Er moet namelijk ook geld beschikbaar zijn om een beleidsvoorstel uit te voeren, Kingdon spreekt over een *budget constraint* wanneer dit niet het geval is. Uit de resultaten is af te leiden dat er binnen de gemeente Purmerend sprake was van een budget constraint. Tijdens het jaarbegroting hebben de raadsleden al gepleit om geld vrij te maken voor onderwerpen zoals voor woningen en de opvang van vluchtelingen, waardoor weinig ruimte blijft voor andere onderwerpen waaronder de afschaffing van het minimumjeugdloon. Er moet namelijk ook geld vrij worden gemaakt om het reguliere volwassenloon te betalen aan jongeren.

5.4.3 Politieke stroom: Het klimaat bij gemeenten

De derde stroom uit het model van Kingdon is de politieke stroom. Binnen deze stroom gaat het om politieke gebeurtenissen zoals acties van belangengroepen. Eén van de componenten binnen deze stroming die Kingdon opnoemt zijn dan ook de georganiseerde belangengroepen. Ze gebruiken meestal de media als communicatiemiddel om aandacht te creëren. Als het gaat over minimumjeugdloon dan is de jongerenbeweging Young and United actief binnen deze stroom. Uit de resultaten komt namelijk naar voren dat de onderzochte gemeenten die het minimumjeugdloon op de agenda hebben geplaatst, allemaal contact hebben gehad met Young and United.

Naast het persoonlijk contact heeft Young and United via de media hun boodschap over kunnen brengen naar de raadsleden. Doordat ze ruim 130.000 enquêtes over het minimumjeugdloon hadden verzameld, kregen ze aandacht en naamsbekendheid van de landelijke media. Verder is er ook gebruik gemaakt van social media. De raadsleden uit Den Haag en Purmerend gaven dan ook aan dat ze via Facebook of Twitter bewust zijn geworden van dit probleem. Tenslotte werd er door Young

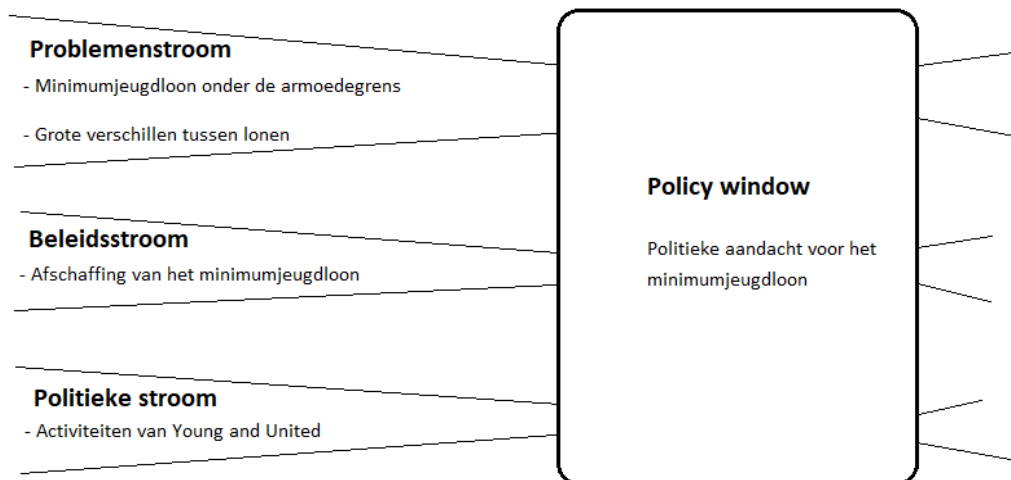
and United acties gevoerd om aandacht te creëren. Voorbeeld is de demonstratie in Amsterdam die opgepikt werd door de raadslid in Purmerend. Hieronder een tabel van alle zes gezochte gemeenten, waarin aangegeven staat op welke manieren de raadsleden en fractiemedewerkers kennis hebben genomen over het minimumjeugdloon.

	Social media (Facebook, Twitter etc.)	Persoonlijk contact	Televisie	Krant
Den Haag	X	X		
Heerhugowaard		X	X	
Nijmegen		X		
Purmerend	X			X
Rijswijk			X	X
Tiel			X	

Tabel 5.4 Overzicht van manieren waarop elk gemeente kennis heeft genomen van het minimumjeugdloonproblematiek

5.4.4 Policy windows: windows of opportunity voor het minimumjeugdloon

Zoals eerder is vermeld gaat Kingdon (2003) vanuit dat een beleidsraam open kan gaan wanneer er een koppeling plaatsvindt van drie stromen. In dit onderzoek betekent dit dat een koppeling van deze stromen er voor zorgen dat een beleidsraam opengaat met als gevolg dat er politieke aandacht voor specifiek het minimumjeugdloon tot stand komt. Geconcludeerd kan worden dat de drie stromen van Kingdon aanwezig zijn bij de gemeenten die het minimumjeugdloon op de politieke agenda hebben geplaatst. In de voorafgaande deelparagrafen kwam al naar voren dat er in de gemeenten Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen sprake is van herkenning van het probleem, een beleidsvoorstel en de aanwezigheid van politieke gebeurtenissen.

Figuur 5.4 Het stromenmodel aan de hand van het minimumjeugdloon

De reden dat het minimumjeugdloon geen aandacht heeft gekregen binnen de gemeente Purmerend, Rijswijk en Tiel kan verklaard worden door de afwezigheid van de politieke stroom. Bij deze gemeente blijkt dat er geen activiteiten van belangengroepen aanwezig zijn. Er heeft binnen deze gemeente bijvoorbeeld geen contact plaatsgevonden tussen de raadsleden en belangengroep Young and United. De problemenstroom lijkt eveneens niet aanwezig te zijn binnen de gemeente Tiel. Er is geen bewustzijn van het probleem daar bij de coalitie.

Verder is er een mate van voorspelbaarheid voor het opengaan van een beleidsraam. Je hebt de routinized political windows die in hoge mate voorspelbaar zijn. Daarentegen heb je de random problem windows die onvoorspelbaar zijn. Van deze twee beleidsramen is de routinized political window het meest herkenbaar bij de agendavorming van het minimumjeugdloon. Ten eerste kan er uit de resultaten niet worden opgemaakt dat er sprake is geweest van een onverwachte gebeurtenis. Tijdens de inleiding gaf ik al aan dat het minimumjeugdloon al sinds 1974 is ingevoerd. De problemen rondom dit onderwerp zijn dan ook structureel van aard. Ten tweede heeft dit onderwerp pas aandacht gekregen rond de begrotingsperiode van gemeenten. De fractiemedewerker in Den Haag bijvoorbeeld gaf aan dat ze pas tijdens de raadsbegroting een kans zag om de afschaffing van het minimumjeugdloon bespreekbaar te maken. Eén van de gevolgen van afschaffing is dat jongeren vanaf 18 jaar recht krijgen op het reguliere minimumloon. Dit betekent dat er extra geld door de gemeente vrij moet worden gemaakt.

5.4.5 The policy entrepreneur: de FNV als sleutelfiguur

De drie stromen worden niet automatisch gekoppeld bij een open beleidsraam. Deze koppeling zal volgens Kingdon door policy entrepreneurs worden uitgevoerd. Uit de resultaten komt duidelijk naar voren dat deze rol door de FNV wordt uitgevoerd. Op de vraag wie de sleutelfiguren zijn in het agendavormingsproces werd er regelmatig verwezen naar de FNV. Op de achtergrond hebben ze een rol gespeeld in alle drie stromen. In de probleemstroom hebben ze onderzoek gedaan op de arbeidsmarkt en zijn hierdoor erachter gekomen dat veel jongeren problemen hebben met het minimumjeugdloon. Daarna heeft de FNV de probleemstroom gekoppeld met de beleidsstroom. Dit deed de FNV door te kijken hoe de stemming omtrent het minimumjeugdloon ligt bij de gemeenten. Daarbij is er gezocht naar raadsleden waarbij de kans groot is dat ze aandacht zouden geven aan dit onderwerp. Er waren al partijen waaronder de SP die de afschaffing van het minimumjeugdloon in hun programma hadden staan.

Om het agendavormingsproces volledig in gang te zetten, moest alleen de politieke stroom nog gekoppeld worden. Om dit voor elkaar te krijgen heeft de FNV de jongerenbeweging Young and United opgericht. Jongeren met dezelfde gedachten tegen het minimumjeugdloon konden zich binnen deze beweging mobiliseren. Met begeleiding van de FNV is er vanuit deze beweging campagne gevoerd tegen het minimumjeugdloon zodat de raadsleden deze signalen vervolgens konden oppikken. Daarbij werden de raadsleden ook zelf uitgenodigd om met de leden van Young and United in gesprek te gaan.

Het is niet verassend dat de FNV in dit onderzoek als policy entrepreneurs uitkomen. Ze zijn dan ook te herkennen in de drie kenmerken van policy entrepreneurs die Kingdon (2003) opnoemt. Eén van die kenmerk is dat je over gezag en autoriteit moet bezitten. Als grootste vakbond van het land bezit de FNV over voldoende *gezag en autoriteit* om te spreken namens duizenden werknemers waaronder de jongeren. Een tweede kenmerk die opgenoemd wordt is het hebben van een *politieke netwerk en onderhandelingsvaardigheden*. Met ruim een miljoen leden onderhandelt de FNV regelmatig met overheden en werkgevers over de collectieve arbeidsoverkomsten. Dat de FNV een politieke netwerk heeft blijkt ook uit de resultaten vanwege de feit dat ze snel in contact kunnen komen met raadsleden.

Als laatste kenmerk noemt Kingdon *doorzettingsvermogen*. Dit houdt in dat je gedreven en bereid bent om te investeren om je belangen te vervullen. Dit is dan ook te herkennen in de definitie van een policy entrepreneur die Kingdon omschrijft: *'advocates who are willing to invest their resources- time, energy, reputation, money- to promote a position in return for anticipated future gain in the*

form of material, purposive, or solidary benefits' (2003:179). Deze beschrijving is toepasbaar op de FNV omdat zij haar middelen inzet om politieke aandacht te creëren voor het minimumjeugdloon. Met een budget van 1,1 miljoen worden er organizers ingezet, een jongerenbeweging opgericht en campagne gevoerd tegen het minimumjeugdloon. Dit doen zij om er voor te zorgen dat alle jongeren vanaf 18 jaar recht krijgen op het reguliere minimumloon in plaats van het minimumjeugdloon wat minder is.

5.5 Het punctuated equilibrium: 40 jaar minimumjeugdloon

Hoe komt het dat de negatieve aspecten van het minimumjeugdloon pas na 40 jaar sinds de invoering ervan op de politieke agenda komt. Als we teruggaan in de tijd dan zien we dat er voor jongeren onder de 23 jaar geen minimumloon was. Deze jongeren hadden voor 1974 geen bescherming tegen onderbetaling. Toen men bewust werd van dit verschijnsel trad het 'Downsian mobilization' op, wat inhoudt dat men van de overheid verwacht dat ze maatregelen nemen tegen onderbetaling. Er was toen een hoge mate van draagvlak om het wettelijke minimumjeugdloon in te voeren met als doel om onderbetaling te voorkomen. In 1974 werd het minimumjeugdloon ingevoerd en sindsdien was er geen aandacht meer voor dit onderwerp. Volgens de theorie van het punctuated equilibrium kan een onderwerp voor langere tijd stabiel en laag zijn. Hiermee ontstaat er evenwicht en dit kan alleen onderbroken worden door een periode van verhoogde aandacht.

Uiteindelijk is dat evenwicht rondom het minimumjeugdloon na 40 jaar onderbroken door de FNV en Young and United. Dat deze onderbreking pas na tientallen jaren is gekomen heeft o.a. te maken met de prioriteiten waaraan de FNV haar middelen besteed. Er werd pas meer prioriteit gemaakt voor de jongeren toen de leden van de FNV bewust werden dat er vergrijzing optrad binnen hun organisatie. Om hierop in te spelen heeft de FNV onderzoek gedaan en kwam zij erachter dat het wettelijke minimumjeugdloon, dat toen ingevoerd werd door de overheid om een probleem op te lossen, een probleem was die bestreden moest worden. Dit verschijnsel staat volgens Baumgartner en Jones (2009) bekend als het 'Schattschneider mobilization'. Er is daarbij sprake van een sterk gemobiliseerde oppositie die de status quo probeer te verwerpen. Dit zien we ook gebeuren bij de FNV die vanuit de beweging Young and United jongeren mobiliseren om te strijden tegen het minimumjeugdloon. Door het voeren van campagnes worden de negatieve aspecten van het minimumjeugdloon belicht met als gevolg dat er weer aandacht ontstaat voor dit onderwerp bij de besluitvormers.

5.6 Stimulerende en belemmerende factoren in het agendavormingsproces

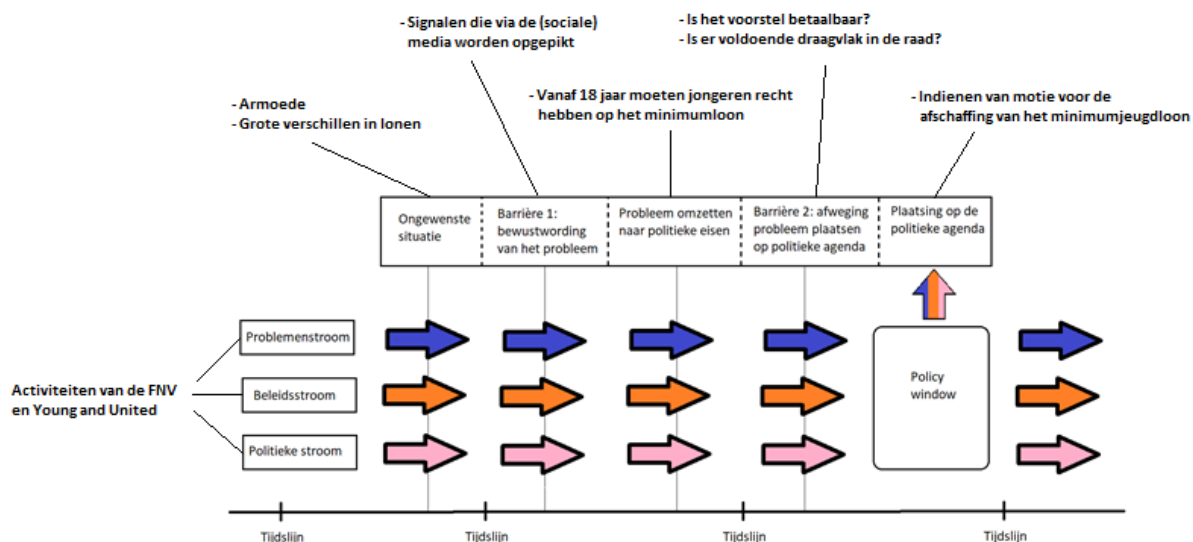
Zoals aangegeven is in het barrière- en het stromenmodel zijn er meerdere factoren die invloed hebben op het agendavormingsproces van gemeenten. Ik heb factoren genoemd die het agendavormingsproces bij gemeenten stimuleren en ik noemde factoren die dit juist belemmeren. Factoren waarvan verwacht wordt dat ze stimulerend optreden zijn bewustzijn en realisatiemachten. De verwachte belemmerende factoren in dit onderzoek zijn prioriteiten, kosten en hinder machten. Met behulp van het conceptueel model uit hoofdstuk 2 zullen de bovengenoemde factoren worden geanalyseerd. Met deze analyse wordt er naar een verklaring gezocht voor de verschillen in het agendavormingsproces van gemeenten m.b.t. het minimumjeugdloon.

5.6.1 Stimulerende factoren binnen de gemeenten Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen

Ondanks dat het probleem rondom het minimumjeugdloon lang bestond, bleek het bewustzijn een belangrijke element te zijn ten aanzien van het probleem. Om politieke aandacht te creëren is het essentieel dat raadsleden bewust worden gemaakt van de problemen die het minimumjeugdloon opbrengt. Raadsleden binnen de gemeente Tiel bijvoorbeeld zien het minimumjeugdloon niet als een probleem. Het ontbreken van bewustzijn bij de raadsleden kan dan worden gezien als een belemmerende factor. Met dit gegeven kan geconcludeerd worden dat bewustwording een cruciaal element is binnen het agendavormingsproces.

Naast het bewustzijn blijkt de realisatiemachten een stimulerende factor in het agendavormingsproces. In de analyse blijkt dat FNV en Young and United als realisatiemachten beschouwd kunnen worden. Zij hebben zich ingezet om de raadsleden bewust te maken van de problemen en hebben vervolgens druk gezet om het minimumjeugdloon op de politieke agenda te plaatsen. Zonder deze realisatiemachten zou er geen beweging zijn in het agendavormingsproces. Bij de onderzochte gemeenten waarvan het minimumjeugdloon niet op de agenda is geplaatst, waren deze realisatiemachten niet aanwezig. De afwezigheid van realisatiemachten kan een mogelijke verklaring geven waarom het minimumjeugdloon niet geagendeerd is in andere gemeenten.

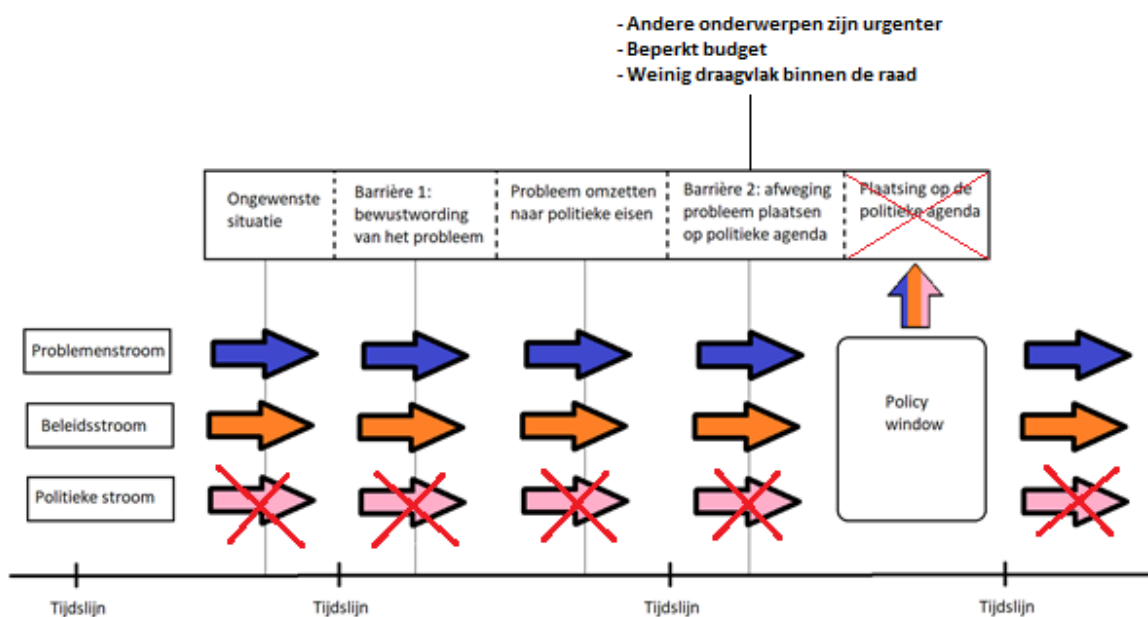

Figuur 5.6a Conceptueel model agendavormingsproces binnen de gemeente Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen omtrent het minimumjeugdloon (Zie bijlage 1 voor vergrootte versie van dit model)

5.6.2 Belemmerende factoren binnen de gemeenten Purmerend, Rijswijk en Tiel

Hoewel het bewustzijn aanwezig was bij de raadsleden in Purmerend en Rijswijk waren er andere factoren die meer invloed hadden op hun agenda. Allereerst bleken de factoren prioriteiten van invloed zijn geweest op de agendavormingsproces. Dit sluit aan op de theorie van Baumgartner & Jones (2005) waarbij volkvertegenwoordigers een overvloed aan informatie ontvangen terwijl ze maar een beperkte capaciteit aan tijd hebben. Het is dan ook voor hen onmogelijk om aandacht te geven aan alle issues en moeten prioriteiten stellen door te kijken welke onderwerpen het meest dringend zijn. De raadslid binnen de gemeente Purmerend gaf aan dat het minimumjeugdloon niet het meest noodzakelijke onderwerp was om te agenderen. Andere onderwerpen zoals de komst van de decentralisaties en de vluchtelingen hadden op dat moment meer prioriteit. Kijkend vanuit de theorie kan dit mogelijk worden verklaard vanwege het feit dat de emoties bij deze onderwerpen veel hoger liggen dan bij het minimumjeugdloon. Deze onderwerpen krijgen dan ook veel aandacht van de raadsleden waardoor het minimumjeugdloon op de achtergrond verdwijnt.

De tweede belemmerende factor die uit dit onderzoek naar is gekomen zijn de kosten. Raadsleden in Purmerend hebben tijdens de begroting gepleit om geld vrij te maken op onderwerpen zoals woningnood en vluchtelingenopvang. Andere voorstellen die geld kosten worden niet zo snel op de politieke agenda geplaatst vanwege het feit dat elk gemeente een beperkt budget heeft. Daarentegen werd er bij gemeente Tiel meer naar de gevolgen van kosten gekeken. Zij maken zich namelijk zorgen dat jongeren minder snel worden aangenomen als ze het volwassenloon krijgen in plaats van het minimumjeugdloon.

Figuur 5.6b Conceptueel model agendavormingsproces binnen de gemeente Purmerend en Rijswijk omtrent het minimumjeugdloon

Als laatste factor wordt er verwacht dat hindermachten een belemmerende rol spelen in het agendavormingsproces bij gemeenten. Uit de analyse is gebleken dat rechtse partijen als hindermachten worden beschouwd. Daarbij gaven de vakbondsleden van de FNV tijdens de interviews aan dat er raadsleden zijn die het minimumjeugdloon niet plaatsen op de agenda, omdat ze geen meerderheid voor hun voorstel krijgen. Dit overkwam de raadslid in Purmerend, die gaf namelijk aan dat het geen zin heeft om een motie in te dienen over het minimumjeugdloon omdat er een rechtste meerderheid in de raad zit.

Hoofdstuk 6 Conclusie

6.1 Conclusies

De doelstelling van dit onderzoek was om inzicht te krijgen over de agendavorming van het minimumjeugdloon bij gemeenten. De vraagstelling die in dit onderzoek centraal staat luidt als volgt:

Hoe en onder welke voorwaarden kwam het minimumjeugdloon op de politieke agenda van gemeenten binnen de periode van 2015 tot en met 2016?

Om deze vraag te beantwoorden zijn er zes gemeenten onderzocht. In dit hoofdstuk geef ik antwoord op de centrale vraagstelling. Dit doe ik door de vier deelvragen te beantwoorden die tijdens de inleiding zijn geformuleerd.

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over agendavorming?

Bij agendavorming gaat het op de wijze waarop een politiek probleem onder de aandacht komt van politici en beleidsmakers. Aangezien de capaciteiten van politici en beleidsmakers beperkt zijn, is het onmogelijk voor hen om alle problemen te behandelen. Binnen de literatuur zijn er verschillende modellen bekend die mogelijk een verklaring geven op de wijze waarop problemen op de politieke agenda belanden, terwijl andere problemen geen aandacht krijgen. In dit onderzoek zijn twee van deze modellen behandeld, namelijk het barrière- en het stromenmodel. Het stromenmodel is in de loop van de tijd verder ontwikkeld Baumgartner & Jones (2009). Zij maken gebruik van de theorie van het punctuated equilibrium, waarbij er verklaard wordt hoe het komt dat sommige onderwerpen voor een langere tijd geen aandacht krijgen.

2. Welke voorwaarden zijn er volgens de literatuur nodig om politieke problemen op de agenda van overheden te plaatsen?

Volgens het barrièremodel van Barach en Baratz (1970) moet een probleem twee barrières passeren om geagendeerd te worden op de politieke agenda. Allereerst moeten politici bewust worden dat er een probleem is en dat dit alleen opgelost kan worden door overheidsmaatregelen. Nadat er bewustzijn is gecreëerd moet er een overweging worden gemaakt door politici om prioriteit te geven aan een probleem. De tweede barrière wordt dan pas doorbroken wanneer een probleem op de politieke agenda wordt geplaatst. Het is verder niet vanzelfsprekend dat deze twee barrières worden doorbroken. Volgens dit model is er ook sprake van realisatiemachten die zich inzetten om een

probleem onder de aandacht te brengen bij politici.

Terwijl het barrièremodel uitgaat van barrières gaat het stromenmodel van Kingdon (2003) uit van drie stromen die onafhankelijk opereren. Voorwaarde dat een probleem op de politieke agenda komt is wanneer deze drie stromen bij elkaar komen. Bij de probleemstroom is het net als bij het barrièremodel essentieel dat men bewust is van een probleem, en dat dit alleen opgelost kan worden door overheidsmaatregelen. De voorstellen om een probleem aan te pakken worden in de beleidsstroom ontwikkeld. Daarbij is het belangrijk dat een voorstel uitvoerbaar is, voldoende draagvlak heeft en dat er voldoende budget is om het voorstel te financieren. Tenslotte heb je de politieke stroom. Binnen deze stroom vinden er politieke gebeurtenissen plaats, zoals veranderingen in de publieke opinies of acties van belangengroepen.

Zoals eerder is genoemd ontstaat er politieke aandacht wanneer de drie stromen bij elkaar komen. Dat kan pas wanneer er gelegenheden ontstaan. Kingdon spreekt hier over de zogenoemde policy windows. Dit zijn beleidsramen waarin de drie besproken stromen samen gekoppeld kunnen worden. Deze koppeling vindt niet automatisch plaats en zal worden gekoppeld door een policy entrepreneur. De policy entrepreneur is een persoon of een organisatie die de stromen herkent en zich vervolgens inzet om deze te koppelen wanneer de gelegenheid er zich voor doet.

Tot slot kan een politieke probleem volgens de theorie van het punctuated equilibrium op de politieke agenda belanden, wanneer er een periode ontstaat van verhoogde aandacht voor een beleidsonderwerp (Baumgartner & Jones, 2009). In dit geval overheersen de negatieve aspecten en kan het huidige beleid zelf als een probleem worden gezien. Daarbij is er sprake van een gemobiliseerde oppositie die zich inzetten om het huidige beleid te verwerpen.

3. In hoeverre zijn deze voorwaarden m.b.t. het minimumjeugdloon aanwezig bij gemeenten die het minimumjeugdloon hebben geagendeerd?

Tijdens dit onderzoek is naar voren gekomen dat het minimumjeugdloon voor ongewenste situaties zorgt. Dit blijkt uit het onderzoek die de FNV heeft uitgevoerd op de arbeidsmarkt. Het minimumjeugdloon is wettelijk vastgesteld en kan alleen door de overheid worden aangepakt. Tijdens de interviews waren de raadsleden en fractiemedewerkers binnen de gemeente Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen in staat om toe te lichten welke problemen het minimumjeugdloon met zich meebrengt. Zij waren bewust van de problemen en hebben uiteindelijk de overweging gemaakt om een motie in te dienen over dit onderwerp. Hiermee kan geconcludeerd worden dat de

twee besproken barrières uit het barrièremodel logischerwijs is overwonnen.

Aan de hand van het begrip realisatiemacht is er gekeken of er actoren waren die invloed hebben gehad op het agendavormingsproces. Uit de analyse blijkt dat de FNV en Young and United zich hebben opgetreden als realisatiemachten. Om de eerste barrière te verbreken hebben zij campagne gevoerd tegen het minimumjeugdloon. Raadsleden en fractiemedewerkers hebben tijdens dit onderzoek dan ook aangegeven dat ze dankzij deze campagne bewust zijn geworden van de problemen omtrent het minimumjeugdloon.

Verder is uit dit onderzoek naar voren gekomen dat het persoonlijk contact met de raadsleden belangrijk is geweest voor het agendavormingsproces. Om de tweede barrière te doorbreken hebben de realisatiemachten contact gehad met de raadsleden. Het waren tijdens deze gesprekken dat een aantal raadsleden overtuigd werden om het minimumjeugdloon te agenderen.

Kijkend vanuit het stromenmodel zien we dat er sprake is van alle drie stromen bij gemeenten die het minimumjeugdloon op de politieke agenda hebben geplaatst. De eerste stroom (probleemstroom) komt veel overeen met de eerste barrière uit het barrièremodel. Aangezien er net toegelicht is dat de eerste barrière doorbroken is, kan met deze vergelijking geconcludeerd worden dat de probleemstroom duidelijk aanwezig is. Opvallend hierbij is dat elk gemeente haar eigen perspectief heeft op het minimumjeugdloon. Er zijn namelijk gemeenten die het als een armoedekwestie zien terwijl er binnen andere gemeenten eerder sprake is van een rechtvaardigheidskwestie.

De beleidsstroom ontwikkelt zich onafhankelijk van de probleemstroom. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat dit ook voor het minimumjeugdloon geldt. Voor dat de FNV en Young and United campagne begonnen te voeren waren er al politieke partijen die de afschaffing van het minimumjeugdloon in hun programma hadden staan, maar er vervolgens niks mee hebben gedaan. Het waren vooral de links georiënteerde partijen zoals de SP die dit hadden staan in hun programma. Daarbij is gebleken dat dit voorstel voldoende draagvlak bevat en uitvoerbaar is. Uitzondering is de gemeente Heerhugowaard, daar was dit voorstel verworpen omdat er geen meerderheid was.

De derde stroom, het plaatsvinden van politieke gebeurtenissen, blijkt ook aanwezig te zijn bij gemeenten die het minimumjeugdloon hebben geagendeerd. Er werd door Young and United regelmatig acties gevoerd tegen het minimumjeugdloon. Door hun acties kregen ze aandacht van de landelijke media en verwierven ze naamsbekendheid. Zoals eerder is vermeld werden hun acties

opgepikt door de raadsleden. De acties van Young and United geeft mogelijk een verklaring voor het tot stand komen van het agendavormingsproces omtrent het minimumjeugdloon bij gemeenten.

Politieke aandacht ontstaat pas wanneer de bovengenoemde drie stromen bij elkaar komen. Een voorwaarde is dat dit gebeurt op het juiste moment. Voor het minimumjeugdloon blijkt het beleidsraam open te gaan tijdens raadsbegrotingen. De drie stromen zijn dan ook rond de raadsbegroting van gemeenten gekoppeld. Wanneer het minimumjeugdloon wordt afgeschaft krijgen jongeren vanaf 18 jaar recht op het reguliere minimumloon. Dit betekent dat de gemeente extra geld vrij moet maken. Het is dan ook moeilijk om dit onderwerp op een andere tijdsmoment van het jaar te plaatsen.

Volgens de theorie van Kingdon vindt de koppeling van de drie stromen niet automatisch plaats en moeten deze gekoppeld worden door een policy entrepreneur. Uit de analyse blijkt deze rol te worden vervuld door de FNV. Binnen alle stromen heeft de FNV een actieve rol gespeeld. Binnen de eerste stroom zijn ze op zoek gegaan naar de problemen door onderzoek te doen waar jongeren tegenaan lopen op de arbeidsmarkt. Vervolgens hebben ze de politieke stroom in beweging gebracht door de beweging Young and United op te richten. Binnen deze beweging konden jongeren zich mobiliseren om samen te strijden tegen het minimumjeugdloon.

Tenslotte heeft de FNV binnen de beleidsstroom gekeken naar gemeenten waar er voldoende draagvlak is om dit onderwerp te agenderen. Om de koppeling volledig plaats te laten vinden heeft de FNV de leden van Young and United samengebracht met een aantal raadsleden uit verschillende gemeenten. Dit was de laatste stap om de raadsleden te overtuigen om aandacht te geven voor het minimumjeugdloon.

Als laatste voorwaarde moet er een periode van verhoogde aandacht ontstaan voordat een onderwerp op de politieke agenda belandt. Sinds de wettelijke invoering van het minimumjeugdloon in 1974 is er tientallen jaren geen aandacht geweest voor dit onderwerp. Pas in 2015 heeft de FNV dit onderwerp opgepakt omdat er vergrijzing optrad, waardoor er de behoefte ontstond om voor een onderwerp te strijden die veel jongeren aantrekt. Zoals de theorie van het punctuated equilibrium veronderstelt begonnen de negatieve aspecten van het minimumjeugdloon te overheersen. Dit blijkt vanwege het feit dat jongeren zich begonnen te mobiliseren binnen de beweging Young and United, met als doel om te zorgen dat het minimumjeugdloon wordt afgeschaft.

4. In hoeverre zijn deze voorwaarden m.b.t. het minimumjeugdloon afwezig bij gemeenten die dit onderwerp niet op de agenda hebben geplaatst?

Uit de analyse is gebleken dat realisatiemachten een stimulerende invloed kunnen hebben op het agendavormingsproces. Zij zetten zich in om de barrières te doorbreken zodat er politieke aandacht ontstaat voor een onderwerp. Bij gemeenten die het minimumjeugdloon niet hebben geagendeerd waren deze realisatiemachten zoals de FNV niet aanwezig. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het gebrek aan realisatiemachten er voor zorgt dat het minimumjeugdloon geen politieke aandacht krijgt. Daarnaast zijn er ook factoren aanwezig die belemmerend zijn voor het agendavormingsproces. Namelijk de aanwezigheid van andere onderwerpen die meer prioriteit krijgen bij gemeenten. Door de beperkte capaciteit kunnen gemeenten niet alle problemen agenderen die zich afspelen. Zij agenderen dan eerder onderwerpen waar de emoties hoog liggen. Een voorbeeld die uit dit onderzoek naar voren komt waar de emoties hoog liggen is de vluchtelingenkwestie. Dit is een onderwerp die meer aandacht krijgt van gemeenten. Gevolg hiervan is dat het gemeentebudget beperkter wordt, waardoor het minimumjeugdloon op de achtergrond verdwijnt.

Met het stromenmodel kan worden geconcludeerd dat de politieke stroom nauwelijks aanwezig is bij gemeenten die het minimumjeugdloon niet hebben geagendeerd. Uit dit onderzoek is gebleken dat er met de raadsleden binnen die gemeenten geen contact opgezocht is door belangengroepen. Dit kan mogelijk verklaard worden vanwege de selectie die de FNV gemaakt heeft om te kijken in welke gemeenten er kans is om het minimumjeugdloon af te schaffen. Hiermee wil de FNV de hindermachten zoveel mogelijk ontwijken. Uit de resultaten blijkt dat het vooral de rechtste en christelijke partijen waren die een belemmerende rol vervullen in het agendavormingsproces. Wanneer zij een meerderheid vormen is de kans klein dat het minimumjeugdloon op de agenda wordt geplaatst.

6.2 Discussie en aanbevelingen

In dit onderzoek heb ik getracht om de voorwaarden in de totstandkoming van agendavorming omtrent het minimumjeugdloon in kaart te brengen. Dit deed ik aan de hand van theoretische modellen en de praktijksituaties binnen gemeenten. In deze paragraaf reflecteer ik op de theorieën en methodes die voor dit onderzoek zijn gebruikt. Daarbij komen ook de beperkingen van dit onderzoek aan bod. Tot slot zal ik aanbevelingen doen voor een vervolgonderzoek.

6.2.1. Theoretische reflectie

Door de keuze om het barrière- en het stromenmodel te gebruiken is er veel inzicht verkregen in het agendavormingsproces bij gemeenten. Met het barrièremodel kon inzichtelijk worden gemaakt welke verschillen er zijn tussen gemeenten. Door aan te geven bij welke barrière de gemeenten vast zijn gelopen met betrekking tot agendavorming omtrent het minimumjeugdloon konden de verschillen in kaart worden gebracht.

Het barrière- en het stromenmodel leken een perfecte combinatie te zijn. Volgens de theorie weergeeft het barrièremodel waar het probleem vastloopt terwijl het stromenmodel verklaart hoe het probleem vastloopt. Hoewel dit grotendeels juist blijkt te zijn in dit onderzoek is er ook een kanttekening voor deze stelling. Met de realisatie- en hindermachten wordt er in het barrièremodel uitgelegd waarom barrières worden doorbroken of gehinderd. Tegelijk levert de analyse van de realisatiemachten een bijdrage aan de afwezigheid van de drie stromen van Kingdon. Dit maakt de stelling dat het barrièremodel alleen inzicht geeft waar het probleem vastloopt niet klopt.

Een andere kanttekening die in dit onderzoek naar voren is gekomen is de onafhankelijkheid van de drie stromen die Kingdon benoemt. Volgens de theorie opereren de drie stromen zelfstandig. Daarentegen blijkt uit de onderzoeksresultaten dat er wel enig vorm is van afhankelijkheid tussen de probleemstroom en de politieke stroom. Dit blijkt vanwege het feit dat de beweging Young and United pas is opgericht toen de FNV bewust werd van het problematiek rondom het minimumjeugdloon. Zonder de kennis die uit de probleemstroom is voortgekomen had Young and United geen bestaansrecht. Deze jongerenbeweging was namelijk opgericht met als doel om het minimumjeugdloon af te schaffen.

6.2.2. Methodologische reflectie

Naast de reflectie op de theorie van dit onderzoek kan er eveneens worden gereflecteerd op de onderzoeksmethodes. Allereerst hebben de gebruikte methodes een waardevolle bijdrage geleverd op het antwoord van de centrale vraagstelling. Door mijn keuze om met kwalitatieve onderzoeksmethoden te werken heb ik veel inzicht gekregen in de achterliggende verklaringen die er zijn tussen de verschillen in gemeenten in het agendavormingsproces omtrent het minimumjeugdloon. Door met interviews te werken kon ik ingaan op de factoren die de raadsleden stimuleerde of belemmerde om dit onderwerp op de agenda te plaatsen. Door raadsleden en fractiemedewerkers persoonlijk te benaderen voor interviews konden zij mij doorverwijzen naar personen die meer over dit onderwerp weten. Via hen heb ik contact opgezocht met leden van de FNV die een actieve rol hebben gespeeld met het minimumjeugdloon, waardoor ik meer informatie

heb kunnen verzamelen over het agendavormingsproces.

Een beperking in dit onderzoek is dat de interviews is afgenomen door één raadslid of fractiemedewerker per gemeente. Het inzicht in de gemeenteraad kan hierdoor onvolledig zijn. Andere activiteiten die hebben plaatsgevonden kunnen hierdoor niet worden opgenomen in dit onderzoek. Om toch een volledig inzicht te krijgen adviseer ik om meer raadsleden in elk gemeente te interviewen. Een ander beperking in mijn onderzoek is dat een deel van mijn respondenten zijn geanonimiseerd. Hierdoor is mijn onderzoek minder transparant dan dat ik verwacht had. Daarentegen heeft dit geen gevolgen had voor de resultaten en de conclusies van dit onderzoek.

6.2.3. Aanbevelingen

Zoals in de reflectie is aangegeven zijn de resultaten uit dit onderzoek gebaseerd op de ervaringen van één raadslid per gemeente. Om de kwaliteit van dit onderzoek verder te vergroten raad ik aan om meer raadsleden in elk gemeente te interviewen. Doordat er meerdere partijen in de gemeenteraad zitten is de mogelijkheid dat er raadsleden zijn die een andere perspectief en ervaring hebben op het minimumjeugdloon. Om de ervaringen van de raadsleden te verifiëren zouden er meer respondenten per gemeente geïnterviewd kunnen worden.

In de theorie is er weinig aandacht voor de manieren waarop policy entrepreneurs met de media omgaan. Kingdon (2003) noemt de media als een belangrijk onderdeel binnen de politieke stroom maar geeft vervolgens niet aan hoe policy entrepreneurs deze media gebruiken. Uit dit onderzoek is gebleken dat het gebruik van media veel invloed heeft gehad op de agendavormingsprocessen. Raadsleden hebben in dit onderzoek aangegeven dat ze via de media bewust zijn geworden van de problemen rondom het minimumjeugdloon. De fractiemedewerker uit Den Haag bijvoorbeeld gaf aan dat ze naar aanleiding van de berichten op social media actie heeft ondernomen om het minimumjeugdloon op de agenda te plaatsen. Gezien de bevindingen uit dit onderzoek zou er een vervolgonderzoek over de rol van media in agendavormingsprocessen relevant kunnen zijn. Daarbij kan er gekeken worden hoe policy entrepreneurs daar tactisch gebruik van maken.

Bronnenlijst

Algemene Rekenkamer (2017), *Inburgering: Eerste resultaten van de Wet inburgering 2013*, Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Bachrach, P. & Baratz, M.S. (1970), *Power and Poverty: Theory and Practice*. New York: Oxford University Press.

Baumgartner, F.R. & Jones B.D. (2005), *The Politics of Attention: How Government Prioritizes Problems*, Chicago en Londen: The University of Chicago Press.

Baumgartner, F.R. & Jones B.D. (2009), *Agendas and Instability In American Politics: Second Edition*, Chicago en Londen: The University of Chicago Press.

Bekkers, V.J.J.M. (2007), *Beleid in beweging. Achtergronden, benaderingen, fasen en aspecten van beleid in de publieke sector*, Den Haag: Lemma.

Bleijenbergh, I. (2013), *Kwalitatief onderzoek in organisaties*, Amsterdam: Boom.

Boothby, A. (2016), 'Jonge transgender ontroert in verhitte wc-discussie'. *Metro*, geraadpleegd op: <https://www.metronieuws.nl/lifestyle/life/2016/04/jonge-transgender-ontroert-in-verhitte-wc-discussie> (laatst geraadpleegd op 10 december 2017).

Claus, S. (2015), 'In Amerika verliest de wapenlobby langzaam terrein'. *Trouw*, geraadpleegd op: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/4155633/2015/10/03/In-Amerika-verliest-de-wapenlobby-langzaam-terrein.dhtml> (laatst geraadpleegd op 10 december 2017).

Cobb, R.W. & Primo D.M. (2003), *The Plane Truth: Airline Crashes, the Media and Transportation Policy*, Washington D.C.: Brookings Institution.

Deth, J.W. van & Vis, J.C.P.M. (1990), Politiek, problemen en politieke problemen. In J.W. van Deth en J.C.P.M. Vis (red.), *Politieke problemen: achtergronden, oorzaken, verklaringen, oplossingen en vooruitzichten*. Stichting Burgerschapskunde. Lieden: Stenfert Kroese, p. 11-29.

Downs, A. (1972), 'Up and Down with Ecology: The Issue Attention Cycle'. *Public Interest* 28: 38-50.

Gestel, N.M. Van, (1996), *Het juiste moment voor bestuurlijke vernieuwing, Het stromenmodel van John W. Kingdon*, in: N.J.M. Nelissen, A.J.A. Godfroy en P.J.M. De Goede (red), *vernieuwing van bestuur, inspirerende visies*, Bussum: Coutinho, p.205-227.

Graaf, H. van de, R. Hoppe (1989), *Beleid en politiek; Een inleiding tot de beleidswetenschap en de beleidkunde*, Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Halverhout, W. (2016), 'De elektrische auto: 160km actieradius gegarandeerd.. in 1908', geraadpleegd op: <http://www.tincanlease.nl/informatief/de-elektrische-auto-160km-actieradius-gegarandeerd-in-1908/> (laatst geraadpleegd op 10 december 2017).

Hemerijck, A. (2003), 'Vier kernvragen van beleid'. *Beleid en Maatschappij*, jrg. 30, 2003, nr. 1, pp. 3-20.

Hoogerwerf, A. & Herweijer, M. (2014), *Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap*, Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Howlett, M. (1998), 'Predictable and Unpredictable Policy Windows: Insitutional and Exogenous Correlates of Canadian Federal Agenda-Setting'. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 31, No. 3 (Sep., 1998), pp. 495-524.

Kesteren, van D. (2015), 'Gelijk loon voor gelijk werk?', op: <https://www.ser.nl/nl/publicaties/ser/2015/december2015-januari2016/minimum-jeugdloon.aspx> (laatst geraadpleegd op 10 december 2017).

Kingdon, J.W. (2003), *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, New York (etc.): Longman.

Koppenjan J., Klijn E.H. (2004), *Managing uncertainties in networks*, London: Routledge
Rosenthal e.a., 1996.

Korsten, A.F.A. (2005), *Maatstaven voor de beoordeling van overheidshandelen*, Heerlen: Open Universiteit Nederland.

Marcus, G.E., Neuman, W.R. en MacKuen, M. (2000), *Affective Intelligence and Political Judgment*, Chicago: University of Chicago Press.

Mintrom, M. & Norman, P. (2009), 'Policy entrepreneurship and the Policy Change'. *The Policy Studies Journal* 37(4): 649-667.

Osborne, D. & Gaebler, T. (1992), *Reinventing Government: What a Difference a Strategy Makes*, New York (etc.): Pearson Education Limited.

Schattschneider. E.E. (1960), *The Semi-Sovereign People*. New York: Holt, Rinehart and Winston

Schuyt, C.J.M. (1995), *Tegendraadse werkingen: Sociologische opstellen over de onvoorziene gevolgen van verzorging en verzekering*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Singleton, R.A. en Straits B.C. (2005), *Approaches to Social Research*, Oxford: Oxford University Press.

Sociaal-Economische Raad (2016), *Wettelijk minimumjeugdloon*, Den Haag: SER.

Staps, F. (2008), 'Twijfel of grote bank in nood te redden is'. *NRC*, geraadpleegd op: <https://www.nrc.nl/nieuws/2008/10/06/twijfel-of-grote-bank-in-nood-te-redden-is-11618986-a514037> (laatst geraadpleegd op 10 december 2017).

Stone, D. (2013), *Policy Paradox: The Art of Political Decision Making*, New York en Londen: W.W. Norton & Company.

Swanborn, P.G. (1981). *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek: inleiding in ontwerpstrategieën*, Meppel/Amsterdam: Boom.

Swanborn, P.G. (2002). *Basisboek sociaal onderzoek*, Amsterdam: Boom.

Thiel, S. van (2007), *Bestuurskundige Onderzoek*, Bussem: Uitgeverij Couthino.

Verhoeven, N. (2011), *Wat is onderzoek?*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

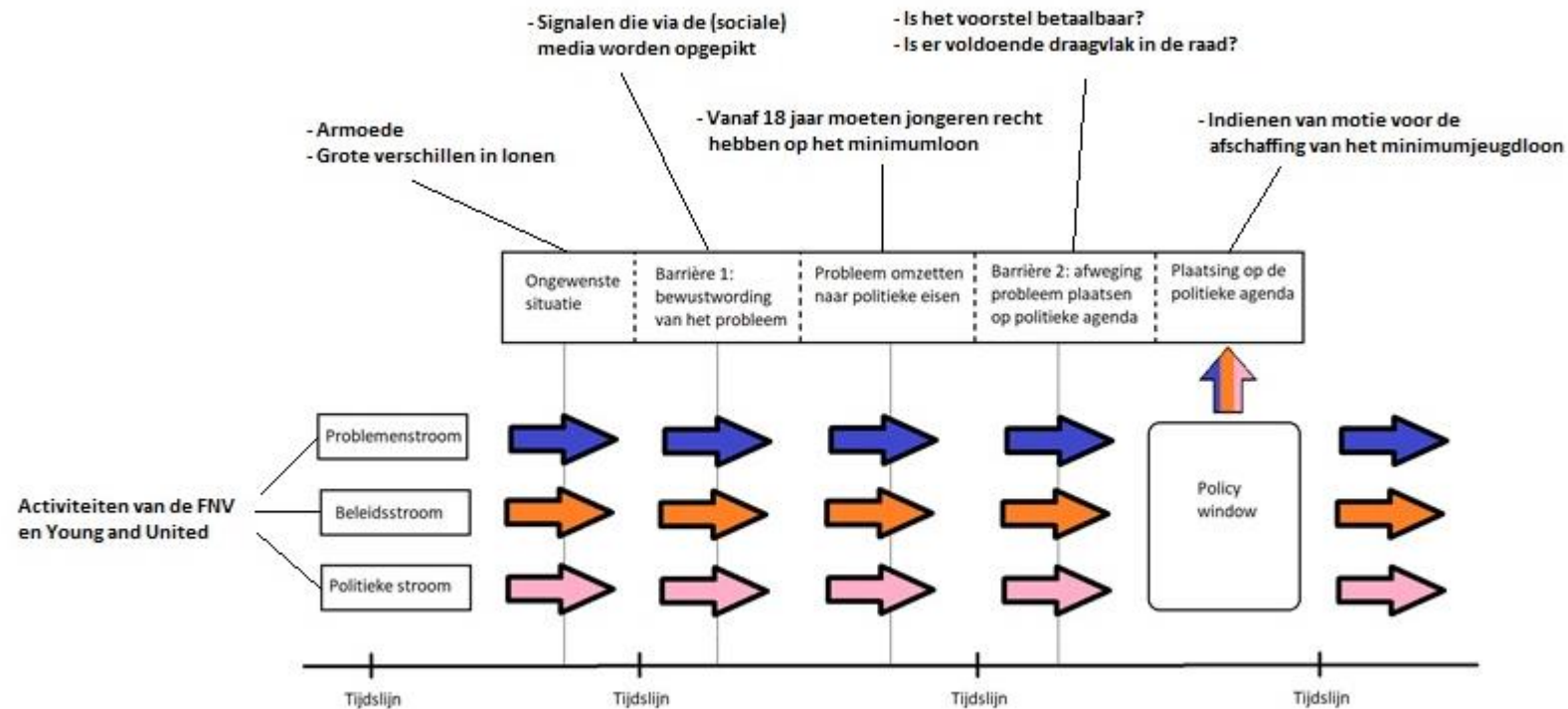
Weiss, R.S. (1994), *Learning From Strangers. The Art and Method of Qualitative Interview Studies*,

New York: Simon & Schuster.

Wester, F. & Peters, V. (2004). *Kwalitatieve analyse: uitgangspunten en procedures*. Bussem: Coutinho

Woerdman, E. (2009). *Politiek en Politicologie*, Groningen: Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten.

Bijlage 1 Conceptueel model agendavormingsproces: gemeente Den Haag, Heerhugowaard en Nijmegen

Bijlage 2 Interviewguide

1. Uitleg procedures

2. Kennismaking

3. Probleemstroom

Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon

- Wie nam het initiatief?
- Waarom werd deze initiatief genomen?

Hoe verliep de erkenning van deze problemen.

- Wie speelde een rol bij de erkenning van deze problemen?

Voor welke problemen kan de gemeente een oplossing bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?

- Wie ervaren de problemen?
- Wat zijn de gevolgen als deze problemen niet worden opgelost?

4. Beleidsstroom

Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen met betrekking tot het minimumjeugdloon.

- Op basis waarvan zijn deze alternatieven gewogen?
- Welke partijen waren betrokken bij de ontwikkelingen van deze alternatieven?

5. Politieke gebeurtenis

In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?

Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op het beleid?

In hoeverre worden belangengroepen betrokken bij dit issue?

6. Windows of opportunity

Waarom is er pas aandacht gegeven rond deze tijd en niet eerder?

7. Policy entrepreneur

Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?

8. Barrièremodel

Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?

Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wil agenderen?

***9. Vragenlijst voor raadsleden die het minimumjeugdloon niet hebben geagendeerd**

Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon?

Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd door belanghebbenden met betrekking tot het minimumjeugdloon?

Zijn er binnen uw gemeente acties over het minimumjeugdloon?

Op welke manieren heeft u kennis genomen van deze kwestie rondom het minimumjeugdloon?

Bijlage 3 Codificaties interviews

Interviewer	Fragment	Respondent A1 – Fractiemedewerker (gemeente Den Haag)
Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?	1.1	Ik zag op Facebook dat FNV Young and United actie gingen voeren tegen het jeugdloon en dat ze er voor gezorgd hadden dat ze dit hebben afgeschaft bij andere gemeenten.
	1.2	Rond die tijd werd de begroting besproken waardoor er gelegenheid is om met voorstellen te komen.
	1.3	Ik ben toen eerst met dit voorstel naar Bart gegaan omdat hij de fractievoorzitter is. Bart raadde mij eerst aan om contact te zoeken met Young and United omdat het hun voorstel is.
Wat is het probleem m.b.t. het minimumjeugdloon en hoe verliep de erkenning voor dit probleem?	1.4	Het probleem met het jeugdloon is dat veel jongeren moeilijk kunnen rondkomen. Ze moeten meestal meer uren draaien of een tweede baan nemen. De huren zijn al zo hoog in Den Haag en voor studenten is het moeilijk om rond te komen.
	1.5	Binnen mijn partij hoor ik wel regelmatig van jongeren dat ze elk maand weinig tot niks overhouden.
	1.6	Michiel vond het goed dat we een motie over het jeugdloon wilden indienen. Hij ging de jongeren die in de omgeving Den Haag woonde mobiliseren om tijdens die begroting acties te gaan voeren, zodat er media aandacht komt voor dit onderwerp.
Op welk manier kan de gemeente een oplossing bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?	1.7	De gemeente kan een voorbeeld geven naar bedrijven als zij eerst zelf stoppen met het betalen van het jeugdloon. Het is misschien symbool politiek en je lost niet het probleem op voor alle jongeren, maar je geeft hiermee wel een geluid en ook richting het landelijk politiek.
	1.8	Wanneer dit probleem niet opgelost wordt zullen jongeren meer moeten werken om rond te komen en dat kan leiden tot een burn-out. Degene die nog studeren gaan meer lenen en krijgen hierdoor een hogere studieschuld.
Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon?	1.9	Ik had geen andere alternatieven, het jeugdloon moest volledig worden afgeschaft. Andere alternatieven die bij me opkwamen kan ik niet indienen omdat deze op landelijk niveau worden bepaald.

	1.10	We hebben dit voorstel eerst via de wethouder laten uitrekenen. We hadden het geluk dat er niet zoveel jongeren bij de gemeente werkten, waardoor dit voorstel betaalbaar is.
	1.11	Over het algemeen is er natuurlijk wel veel draagvlak onder de jongeren en de vakbonden alleen moet het wel haalbaar zijn als we naar de kosten kijken.
In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	1.12	Ik weet niet of de publieke opinie hier invloed heeft omdat er veel op de achtergrond gebeurd is.
Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op dit onderwerp?	1.13	Veel, deze motie is met een kleine meerderheid aangenomen. We hebben eerst ook gekeken welke partijen voor deze motie zouden stemmen.
	1.14	Bart heeft ook tijdens de wandelgangen raadsleden overtuigd om voor te stemmen. Hij kan goed praten en samenwerken met andere raadsleden.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?	1.15	Nee, daar heb ik niks van gemerkt. Alleen D66 was nog een twijfel geval, Bart heeft dan ook geprobeerd om hen te overtuigen dat het minimumjeugdloon een probleem is. Daar was nog verdeeldheid over het minimumjeugdloon.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?	1.16	Nee, in principe is het onze recht om problemen te agenderen. Daar kan niemand ons tegenhouden. Alleen omdat het iets was van de FNV moest ik eerst met hen overleggen om dit probleem te agenderen.
Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?	1.17	FNV Young & United. Zij hebben veel acties gevoerd en veel van deze acties ook gepromoot. Als zij dit niet gingen doen, dan had ik hun acties nooit op Facebook gezien.
	1.18	Wij zorgde er voor dat dit onderwerp geagendeerd wordt terwijl de FNV acties kon voorbereiden om druk uit te oefenen.
	1.19	Vanuit ROOD heb ik via Gabriela contact opgezocht met Michiel Kruiff. Michiel is organizer bij FNV en ondersteund de jongeren die lid zijn van Young and United
	1.20	Michiel vond het goed dat we een motie over het jeugdloon wilden indienen. Hij ging de jongeren die in de omgeving Den Haag woonde mobiliseren om tijdens die begroting acties te gaan voeren, zodat er media aandacht komt voor dit onderwerp.

Interviewer	Fragment	Respondent A2 – Raadslid (gemeente Heerhugowaard)
Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?	2.1	Young and United, de actie van de FNV. Volgens mij heeft SP in het begin ook daar aan mee gedaan ROOD, maar het werd op een gegeven moment een actie van de FNV. Ja daar kon ik gewoon achter staan, het was natuurlijk wel zo dat: ik heb vroeger ook gewoon jeugdloon gehad, ik ben nu 31 dus dat telt niet meer voor mij
	2.2	En ik zag Young and United zag ik die actie starten. Ik zag dat via vrienden die dan mee deden met die actie. Ik heb ook een paar keer meegedaan aan die Young and United actie, maar ik was toen al ouder dus dat telde eigenlijk niet meer voor mij.
	2.3	volgens mij was dat tijdens een toespraak bij een aandeelhoudervergadering van Ahold, dat een jongen een pak aan had en de helft daaraf trekt en die zei: "Dan krijg ik maar ook voor de helft loon". Dat vond ik een extreem goede actie en dacht ik nou hoe zit dat in nou in onze gemeente.
	2.4	Al die 40 jaar is toen niks mee gebeurd en dan vraag je nu waarom nu ineens. Ja daar kan ik geen antwoord opgeven. Het is dat Young and United.... en daar ging ik achter staan, dat was het. Dat was de eerste aanleiding, toen dacht ik jongens jullie hebben gelijk daar zit ook wat in
Wat is het probleem m.b.t. het minimumjeugdloon en hoe verliep de erkenning voor dit probleem?	2.5	Maar het was natuurlijk best vreemd dat je tot je 23 ^{ste} gewoon heel ander salaris kreeg als je medewerkers van 23 en 24. Het was niet perse zo dat je minder werk deed dan anderen.
	2.6	Het is heel vreemd dat iemand van 21 of laat maar zeggen van 17 of 18 het maakt mij eigenlijk vrij weinig verschil, die hetzelfde werk verzet dat die minder betaald krijgt alleen maar om het feit, het is eigenlijk leeftijdsdiscriminatie. Het is legaliseerde leeftijdsdiscriminatie.
	2.7	Dus als ze de helft aan werk leverden, dan zou je kunnen zeggen dan krijg je de helft van de salaris. Maar ze draaien evenveel uren. Dus de productiviteit van een werknemer dat is een hele andere kwestie dan als ze betalen
	2.8	Ik denk dat het ook wel een beetje, moet jongeren nou perse meer geld hebben? Dat vind ik niet de vraag, ik vind de vraag moet iemand gelijkwaardig beloont worden.
Op welk manier kan de gemeente een oplossing	2.9	De oplossingen die ik in mijn gedachte had is om als gemeentehuis een voorvechter te zijn voor het afschaffen van het minimumjeugdloon.

bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?		
	2.10	Als dit zo in stand blijft denk ik dat het creëert baanverdringing, voor mensen boven de 23.
	2.11	Ik zie persoonlijk ook die groep jongeren die daar nog steeds zorgen over maken. Ik ga vaak naar groepen jongeren die op straat hangen en dan gaan we het toch nog eens over politiek hebben; wat zouden jullie stemmen, wat vinden jullie allemaal. En dat jeugdloon vinden ze nog steeds onrechtvaardig, ze snappen dat niet. Ze zeggen ja ik werk twee keer zo hard. Dat is dan wat ze zeggen.
Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon?	2.12	Er waren paar ideeën om het dan te verhogen naar 21, dus zeg maar vanaf 21 tot 23 dat was ook nog een idee
	2.13	Achteraf heb ik nog wel met politieke partijen gepraat en die zeiden "Ja dat is aan landelijk, dat is een landelijk kwestie"
	2.14	Dus of het meer zou kosten, ik denk het niet. Als het tonnen zou gaan kosten dan had ik het misschien anders aangevlogen. Maar ik heb ook van te voren navraag gedaan hoeveel jongeren onder 23 zijn nou in dienst zijn.
In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	2.15	Ik heb ook tijdens een, we staan hier vaak op de markt, en ik heb dit een keer meegenomen op de markt en ook aan de ouderen en de jongvolwassenen gevraagd: "Wat vinden jullie daarvan?". Zij vinden dat ook allemaal onrechtvaardig, de meesten vinden dat onrechtvaardig.
	2.16	Je zag in de Tweede Kamer zag je wat mensen er voor strijden voor het minimumjeugdloon en dan gingen ze hun T-shirt uitrekken geloof ik.
Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op dit onderwerp?	2.17	Maar ik denk als je zo'n verantwoordelijke taak hebt, en buitentrede taak hebt, dat je wel president moet scheppen. Maar dat is niet gebeurd, dat vond ik wel jammer. Maar ik ga met het nieuwe College weer proberen.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?	2.18	Ik ben bij verschillende ondernemers geweest van te voren, om te vragen hoe zit het dan bij jullie? Die zeiden dan dit bestaat al zo lang en ik zie het nou niet echt als een probleem, ik hoor ze nooit horen. Ik hoor de jongeren nooit zeuren om extra salaris.
	2.19	Bij de Mediamarkt wel, dat vond ik vrij netjes. Die heeft dan ook gezegd dit is de CAO en we houden aan de regels. En de McDonalds heeft mij ook ter woord gestaan, vond ik ook opzienbarend.

	2.20	Dus de manager van Alkmaar McDonalds, daar ben ik toen heen geweest want in Heerhugowaard wouden ze mij niet spreken, en die zeiden ja het is helemaal niet rechtvaardig dat klopt, maar we houden wel aan de CAO, we houden ons aan de wet. En op het moment dat die wet zou veranderen, dan moeten we aan die wet houden.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?	2.21	het stond als laatste punt op de agenda en de pers was een beetje moe. Dus de pers drukte de lichten uit
	2.22	In de wandelgangen werd er wel gezegd door raadsleden en mij geadviseerd dat gaat toch niet halen. Er werd wel geprobeerd om tegen te houden, laat maar zitten het heeft geen zin. We gaan toch niet voor stemmen, zet het maar niet door.
Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?	2.23	Ron Meyer heeft hier wel aan meegewerkt geloof ik binnen de FNV als organizer. Die heeft dit echt aangewakkerd en die is nu voorzitter van de SP, maar toen de tijd FNV.
	2.24	Ik denk toch dat het vanuit de FNV vind ik dat een hele goede organisatie geweest, een geslaagde organisatie.
	2.25	En een hele grote groep jongeren.
	2.26	Maar FNV heeft er zo opgedoken, die heeft er zo op gesprongen dat ik denk dat het de jongeren sterk heeft gemaakt. En de jongeren op zich, want dat is nou heel wat jongeren die actie voerden. Ja dat. En die hadden het doorzettingsvermogen, die gingen door het was niet onvermoeibaar.

Interviewer	Fragment	Respondent A3 – Fractiemedewerker (gemeente Nijmegen)
Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?	3.1	Ieder geval wat ik zelf heb meegekregen is dat Young and United daarmee aan de gang is gegaan en natuurlijk ook ROOD daardoor. En ROOD en de afdeling heeft altijd wel een goede band hier, dus waarschijnlijk is ROOD daar ook mee aan de gang gegaan.
	3.2	Aangezien ook andere steden zich jeugdloonvrij hebben verklaard verwacht ik dat het hier hetzelfde is gegaan, dus dan gaan we ook deze motie indienen want dat komt overeen met onze idealen.
Wat is het probleem m.b.t. het minimumjeugdloon en hoe verliep de erkenning voor dit probleem?	3.3	Jeugdloon is ook een probleem, het staat ook in die motie dat de armoedegrens ligt wel rond die jeugdloon, dat is super onhandig en mensen ervaren daar last van en zijn ze actie op gaan voeren. Het zijn de jongeren die het

		probleem ervaren.
	3.4	Nou ik weet dat Young and United is een actiebeweging die voor jongeren opkomt. Ik weet niet waarom ze op dat moment voor het jeugdloon hebben gekozen.
	3.5	Plus het is oneerlijk omdat je vanaf 18 ben je gewoon volwassen, en het werk dat je doet is gewoon hetzelfde als iemand die ouder is dit ook doet. Dat is gewoon niet eerlijk.
Op welke manier kan de gemeente een oplossing bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?	3.6	De gemeente kan het jeugdloon afschaffen en zeggen gewoon iedereen vanaf 18 is volwassen en heeft recht op een volwassenloon je doet volwassen werk dus je krijgt volwassenloon. Daarin kan de gemeente grenzen stellen.
	3.7	Ik denk dan ook dat het tot imago verlies leidt. We zijn de grootste partij van de coalitie. Dit is ook echt iets wat onze idealen, het was ook een actie van ROOD, dus de SP stond erachter. Het zou helemaal raar zijn geweest als we dat niet hebben gedaan omdat het helemaal niet zou stroken met onze idealen
	3.8	De armoedegrens zou ook nog in stand blijven voor de jongeren. Het loon is te laag om rond te komen.
Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon	3.9	Er is volgens mij gepleit voor het verhogen van het jeugdloon weet ik, dat was niet in Nijmegen maar landelijk. Het was het idee dat je het jeugdloon kon verhogen, maar dan heb je nog steeds dat rechtvaardigheidsprincipe dat je gewoon minder betaald krijgt waarschijnlijk voor ander werk.
In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	3.10	Ik denk dat het een grote rol heeft gespeeld, ik weet niet zo zeer in Nijmegen natuurlijk, maar in het algemeen is er een grote kans dat jongeren voor de afschaffing zijn omdat het hen zelf betreft.
	3.11	Maar ook als je kijkt naar de acties die in Den Haag zijn gevoerd en in de Tweede Kamer vanuit Young and United en ROOD over dat het afschaffen nodig is, dat die acties veel aandacht kregen en liep best wel goed. Vooral uit dat rechtvaardigheidsidee dat is gewoon niet eerlijk, dus heb je goed verhaal.
	3.12	In Nijmegen zelf is hier geen grote actie geweest. Vooral omdat het ook in Nijmegen niet zoveel actie nodig is om de raad zo ver te krijgen om dit te doen, omdat de SP groot is.

		Hier was het denk ik makkelijker gegaan.
Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op dit onderwerp?	3.13	Ik denk heel veel, omdat we 8 zetels hebben en GroenLinks heeft er 8. Dat is vrij groot. Ik weet niet zeker met hoeveel die is aangenomen. Het scheelt ook enorm veel. Als de coalitie ervan overtuigd is, dan zit je al gewoon goed.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?	3.14	Zo ver ik weet heb ik niemand horen zeggen dat het jeugdprobleem geen probleem is. Natuurlijk zijn het de rechtste en christelijke partijen die dit niet als een probleem zien.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?	3.15	Nee niet dat ik weet.
Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?	3.16	Ik verwacht dat dit in ons geval onze raadslid die over Werk & Inkomen gaat. Die is ook erg bezig met flex, dat is echt iemand die dat ziet dat is kut en als we dit en dat aanpassen dan kunnen we dit veranderen.
	3.17	Young and United heeft ook acties gevoerd en enquêtes opgehaald. Volgens mij hebben ze ook een McDonald's bezet, ik weet niet zeker of het in Nijmegen was. Ik denk wel dat ze mensen vanuit Nijmegen elders zijn geweest om actie voeren.

Interviewer	Fragment	Respondent D1 – Raadslid (gemeente Rijswijk)
Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon binnen de periode van 2015 tot en met 2016?	4.1	Er zijn zoveel andere onderwerpen die ons aandacht heeft, we kunnen helaas niet alle problemen oplossen die er binnen onze gemeente zijn
	4.2	Desondanks kan ik wel zeggen dat in onze landelijke partijprogramma dit punt is opgenomen en dat het minimumjeugdloon afgeschaft kan worden. Maar op lokaal niveau in Rijswijk hebben we daar simpelweg geen aandacht aan besteed.
	4.3	Als een onderwerp al geen issue is binnen onze afdeling, dan is de kans ook groot dat het niet op raad geagendeerd zal worden.
	4.4	Om wat voorbeelden te geven van onderwerpen waar de burger in hun portemonnee wordt geraakt en waar we wel veel aandacht hebben besteed is het Hoogheemraadschap. Die wou de kwijschelding voor

		werschapsbelasting afschaffen. Dat onderwerp raakte veel mensen in hun portemonnee.
	4.5	Waar we ook ons hebben ingezet is armoedebeleid. We wilden een regeling treffen met gezinnen die onder de armoedegrens leven
	4.6	Daarbij zitten er ook heel weinig jongeren binnen onze afdeling, we hebben geen jongerenafdeling. Het is dan ook logisch dat zulke onderwerpen hier niet aan bod komen.
Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd door belanghebbenden met betrekking tot het minimumjeugdloon?	4.7	Nee we zijn niet benaderd door iemand op dit punt. Toevallig weet ik wel dat bij andere afdelingen er contact is opgezocht door de FNV maar niet hier.
	4.8	Waarom er geen opgezocht is weet ik niet, waarschijnlijk omdat we een kleine gemeente zijn. Den Haag is derde grootste stad, daar ligt ook het landelijk politiek, het is dan ook logisch om daar te gaan lobbyen in plaats van in Rijswijk. Vanuit de grote steden heb je veel meer effect dan in een kleine gemeente.
Op welke manieren heeft u kennis genomen van deze kwestie rondom het minimumjeugdloon?	4.9	Via TV West las ik dat de SP raadsleden in Den Haag bezig waren om het jeugdloon af te schaffen
	4.10	Via Youtube heb ik ook filmpjes hierover gezien waarin jongeren vertellen dat ze moeite hebben met het rondkomen van een minimumjeugdloon

Interviewer	Fragment	Respondent D2 – Raadslid (gemeente Purmerend)
Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon binnen de periode van 2015 tot en met 2016?	5.1	Als ik het jaar 2015 pak, dan was dit onderwerp niet urgent. In die periode waren er andere onderwerpen die onze prioriteit hadden.
	5.2	Zoals je weet was het toen de periode met de vluchtelingenkwestie, het is nog steeds actueel maar toen lagen de emotie veel hoger binnen onze gemeente. De lokale media ging toen ook veel aandacht besteden aan dit onderwerp. Net als elk partij was het belangrijk dat we een standpunt hierin gingen nemen.

	5.3	Maar ja om niet lang op dit onderwerp in te gaan waren er naast de vluchtelingenkwestie ook andere punten die meer aandacht van ons vereiste. In ons begroting hebben we ook gepleit voor meer woningen. Mensen wachten al meer dan 10 jaar op een woning omdat er gewoon niks beschikbaar is in Purmerend.
	5.4	Verder zaten we ook in de transitieperiode van de decentralisatie van de zorg.
	5.5	Omdat we geen aandacht hebben besteed aan het jeugdloon, betekent niet dat we niet tegen de afschaffing zijn van het jeugdloon. Ik vind het ook onrechtvaardig dat jongeren worden uitgebuit en betaald krijgen op leeftijd in plaats van ervaring.
	5.6	Om eerlijk te zijn stond ik ook niet stil over het jeugdloon. Zoals ik eerder heb gezegd er waren simpelweg andere problemen die binnen mijn gemeente afspeelde.
	5.7	Je moet ook kijken of het wel haalbaar is om dit voorstel aangenomen te krijgen. Voor de gemeente Amsterdam was het makkelijk om het jeugdloon af te schaffen. Je hebt daar een linkse meerderheid, de SP zit zelf in de coalitie.
	5.8	Hier heb je rechtse coalitie met de AOV en VVD die daar wel tegen zullen stemmen.
	5.9	De lokale media heeft wat mij betreft weinig aandacht besteed aan dit onderwerp, ik wil niet de media de schuld geven dat we geen aandacht hebben gegeven, maar er was wel veel druk vanuit de media op andere onderwerpen zoals de vluchtelingen.
Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd door belanghebbenden of de media met betrekking tot het minimumjeugdloon?	5.10	Zo ver ik weet is er binnen mijn fractie of andere fracties geen contact opgezocht op dit onderwerp.
Op welke manieren heeft u kennis genomen van deze kwestie rondom het minimumjeugdloon?	5.11	Alhoewel er tijdens de regioconferentie dit onderwerp wel ter sprake is gekomen. Het waren vooral de jongeren binnen onze partij die hiermee kwamen aanzitten.
	5.12	Via Twitter zag ik een bericht voorbijlopen van Young and United met als oproep naar bedrijven en overheden om het minimumjeugdloon af te schaffen.
	5.13	Maar persoonlijk ben ik niet zelf benaderd door Young and United. Ik heb wel veel gehoord en gelezen over de acties die ze gevoerd hadden. In Amsterdam waren

		er bijvoorbeeld duizenden jongeren vanuit het land die toen gingen demonstreren tegen het jeugdloon.
	5.14	Ja we weten wel dat er problemen zijn en het gevoel die jongeren ervaren met dat jeugdloon, het is niet zo dat we gingen slapen hier. We waren gewoon te veel bezig met andere onderwerpen en soms moet je keuzes maken aan welk onderwerp je tijd gaat besteden en welk niet

Interviewer	Fragment	Respondent D3 – Raadslid (gemeente Tiel)
Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon binnen de periode van 2015 tot en met 2016?	6.1	Allereerst moet je jezelf afvragen of het minimumjeugdloon wel een probleem is. Toen ik begon met werken verdiende ik ook het minimumjeugdloon.
	6.2	Financieel kon ik wel alles betalen, dat komt ook misschien omdat als jonge ventje bij mijn ouders nog woonde en weinig lasten had, maar lijkt me ook vrij logisch als je jong bent dan zit je nog op school en woon je bij je ouders.
	6.3	Tweede punt is of er wel gedebatteerd moet worden over het minimumjeugdloon bij de gemeenteraad. Het is CAO kwestie en gesprekken over loon hoort gevoerd te worden tussen de werkgever en de werknemer, daar moet je als overheid niet mee inmengen.
	6.4	Als je de wet wil veranderen dan zou dat op landelijk niveau moeten gaan gebeuren. Als gemeente kunnen wij niet bepalen hoeveel werkgevers hun personeel moet gaan betalen.
	6.5	Daarbij zou het namelijk niet eerlijk zijn als de ene gemeente het minimumjeugdloon blijft betalen terwijl bij de gemeente ernaast afgeschaft is.
	6.6	Ik ben geen voorstander om het minimumjeugdloon af te schaffen en dat geldt waarschijnlijk ook voor mijn coalitiepartners.
	6.7	Stel dat we opeens de lonen verhogen voor jongeren, dan wordt studeren minder aantrekkelijker voor jongeren. Verder zeggen ze ook "Als product duurder wordt, dan wordt er minder afgenomen". Ja dan krijg je een stijging van het jeugdwerkloosheid, en dat willen we natuurlijk ook niet hier hebben.
Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd	6.8	Nee, ja wat valt er te winnen binnen een kleine gemeente als Tiel. Vakbonden gaan de grote steden

door belanghebbenden met betrekking tot het minimumjeugdloon?		pakken als ze het landelijke politiek iets willen afdwingen.
Op welke manieren heeft u kennis genomen van deze kwestie rondom het minimumjeugdloon?	6.9	Op de televisie had ik er iets over gezien. Was een uitzending bij Pauw waarmee iemand van de vakbond en een aantal jongeren in discussie ging met een tweetal ondernemers.
	6.10	Ik had de indruk dat de FNV jongeren geselecteerd voor die uitzending die in een uitzonderlijke situaties waren beland. Als kijker zou je snel met ze meeleven en de ondernemers als bad guys bestempelen.

Interviewer	Fragment	Respondent B1 – Organizer FNV
Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?	7.1	De tijd was er naar om er wat aan te gaan doen, natuurlijk was er de tijd er altijd al naar maar we hebben nu een aantal zaken die we meehadden waardoor wij de kans groot achtten dat we daadwerkelijk iets konden veranderen. Dat was de politieke klimaat, maar ook technologische, hele opkomst van Facebook en maatschappelijke factoren. Het was een soort van perfect storm
	7.2	Wat ook meespeelde is dat de vakbond aan het vergrijzen is. De gemiddelde leeftijd is steeds aan het stijgen binnen het vakbond. Dat is al jaren gaande en dat valt samen met de maatschappelijke ontwikkelingen die steeds meer gericht is op het individu tegenovergestelde van het collectief. Er zijn veel minder lid van verenigingen.
	7.3	Dus die campagne van het Jeugdloon had een ander doel, namelijk laten zien aan jongeren dat de vakbond en dat het zin heeft om je te organiseren in een vakbond om collectief macht te krijgen en hierdoor je eigen werkomstandigheden en arbeidsvoorwaarden te verbeteren.
Wat is het probleem m.b.t. het minimumjeugdloon en hoe verliep de erkenning voor dit probleem?	7.4	Als je 18 jaar bent ben je in Nederland volwassen. Dat betekent dat je mag stemmen, dat je gekozen mag worden, je mag rijbewijs halen; dat betekent dat je in principe een moordwapen mag besturen, want dat is een auto, je wordt dus verantwoordelijk genoeg geacht om in een auto te rijden. Verder mag je voor je eigen studie en zorgverzekering betalen, je mag een bankrekening en

		hypothek afsluiten; dus je mag jezelf in de schulden steken.
	7.5	Om gebruik te maken van die rechten en om aan die plichten te voldoen, want als je 18 bent en je werkt voltijd, dus 40 uur per week, dan verdien je €3,98 per uur. Nou ja dat is €680 per maand, bruto dus er moet nog belasting van af. De armoedegrens in Nederland is vastgesteld op €980 euro, dat betekent dat je een derde onder de armoedegrens zit als je voltijd werkt en dat mocht in Nederland.
	7.6	Stel je werkt 10 uur per week gemiddeld van je 18ste tot je 23 ^{ste} . Wat je in die periode misloopt omdat je het jeugdloon verdient en niet het reguliere loon, dat is bijna €8000. Dat is voor studenten. Kun je na gaan wat het is als je klaar bent op je 18 ^{de} en een lbo opleiding heb gedaan, dat kan op je 18 ^{de} , dan heb je precies volgens het boekje vroeg leerling en kan je klaar zijn met een volledige beroepsopleiding.
	7.7	Het was voor de vakbond duidelijk, dat als we kijken naar de inflatie, dat loopt het minimumjeugdloon achter bij wat redelijk is. Die minimumjeugdloon is niet meegegroeid met de inflatie. Dat was zeker in de jaren 90', maar toen ging het zo goed economisch. Als we toen deze campagne waren gestart was het nooit gelukt, even los van het feit dat er geen internet was.
	7.8	Als je mensen meer waard vind doordat ze ervaring hebben, dan heb je daar loonschalen voor. Iemand komt bij een bedrijf werken in een bepaalde loonschaal, die begint onderaan. En zo lang die daar langer werkt gaat die hoger op loonschaal. We vinden het discriminerend als je op leeftijd gaat betalen.
Op welk manier kan de gemeente een oplossing bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?	7.9	Los van het idee dat we elk week in de krant stonden en op de tv bij talkshows waren, wilden we ook laten zien dat er op beleidsniveau ook wat aan het veranderen was. Hoe we dat voor gekozen hebben is door naar gemeenteraden te gaan en te kijken of we op een gemeentelijk niveau beleidswetgeving doorheen kunnen krijgen.
Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon	7.10	Ja, maar dan zoek je geen oplossing voor het probleem maar dan probeer je de gevolgen van het probleem op te lossen
	7.11	We zijn ook jongeren tegengekomen die het geen probleem vinden omdat er de zorgtoeslag is, en vanaf je 22 ^{ste} krijg je huurtoeslag en er zijn allemaal kortingen. Allemaal toeslagen die je krijgt omdat je minder verdiend. Dan denk ik dat is hartstikke leuk, maar dan ben je dus als

		maatschappij met z'n allen aan het betalen aan een probleem wat er is. Je maakt iemand volledig afhankelijk van het sociale stelsel, je maakt iemand afhankelijk van het collectief, terwijl je ook gewoon kunt zeggen deze persoon heeft recht op een minimum waarmee hij het zelf kan. Dan hoef je al die toeslagen niet te betalen.
In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	7.12	We hebben ingesproken bij veel gemeenteraden, je hebt natuurlijk spreektijd. Dat hebben we gedaan in Amsterdam, dat hebben we gedaan in Leiden, dat hebben we gedaan in Den Haag. Dat deden we voordat er een wetsvoorstel ingediend werd.
	7.13	Het begint wat te leven want heel veel grote steden hebben een ook grote televisiekanaal onder andere Den Haag, dan komt er een gemeentelijke wetsvoorstel die wordt ingediend door de SP of door GroenLinks of door D66 zelfs en ja dat krijgt natuurlijk media aandacht. Dan is het voor zo'n gemeenteraadslid die dat indient fantastisch als er ook weer jongeren zijn. Die jongeren die was op dat moment de vertegenwoordiger, de vereniging en de organisatie van werkende jongeren, dat is Young and United.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?	7.14	Nou in het begin was Ron Meyer toen bij Jeroen Pauw bij de uitzending, waren daar twee ondernemers. Met allebei die ondernemers was Ron op dat moment al weken in een Tweeter discussie. Zij ontkennde dat probleem gewoon, ze zeiden: "Nou en, dan ga je toch ergens anders werken". Die hadden het jeugdloon gebagatelliseerd door te zeggen: "Als jij niet genoeg verdient bij een werkgever dan ga je toch ergens anders werken"
	7.15	Heel veel jongeren die we spraken in winkels zeiden in de eerste instantie van: "Ja zo is dat gewoon, dit is de wet". Dit is de status quo dat kan niet veranderd worden, dus accepteren we hem en dus gaan we hem rationaliseren en verdedigen we hem. Op die manier kun je nooit wat veranderen.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?	7.16	In mijn ervaring niet, en ik denk dat dit komt omdat de kracht van Young and United was dat het Young and United was. Omdat het jongeren zijn en jongeren zijn gewoon leuk. Het is al politicus fantastisch als jongeren je steunen want dat is bijzonder. Je wilt niet op de foto of film komen als die politicus die tegen jongeren zegt ik wil niet naar jullie luisteren, want dan ben je gewoon een lul. Dat is de kracht van Young and United geweest. Is het nog steeds.

Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?	7.17	De FNV natuurlijk is de aanjager geweest van Young and United geweest. Binnen de FNV heeft Ron Meyer een grote rol gespeeld om daarin te beginnen. Maar uiteindelijk zijn het de jongeren zelf geweest die de belangrijkste rol hebben gespeeld.
	7.18	Want het waren de jongeren die in de krant kwamen met interviews, het waren de jongeren die op televisie kwamen die de interviews hebben gedaan, het waren de jongeren die de SER zijn binnengevallen
	7.19	Als ik er twee moet kiezen dan is het de FNV al degene die het mogelijk heeft gemaakt om te beginnen en de jongeren die het uitgevoerd hebt.

Interviewer	Fragment	Respondent B2 – Organizer FNV
Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?	8.1	Nou we wilden in het begin iets met en voor de jongeren doen. De FNV vergrijst, heel weinig jongeren die zich aansluiten bij een vakbond. En daar wilden we een campagne op gaan voeren, hoe bindt je nu jonge mensen, hoe krijg je jonge mensen bij de FNV.
	8.2	We moesten een onderwerp hebben, dat noemen we diepgevoeld breed gedragen waar iedereen last van heeft en waar iedereen boos om wordt. Dat is eigenlijk het doel. We wisten niet welk onderwerp dat was. We zijn toen met de campagne begonnen en de eerste stap die we namen is de winkels in en jongeren bevragen met een enquête. We kwamen heel snel achter dat mensen aansloeg op dat loon.
	8.3	Want we hadden ook onderzoek gedaan van hoe zit dat nou jeugdloon in Europa, dat soort vergelijkingen België, Frankrijk, Duitsland alle landen om ons heen zijn er heel andere regelingen. We waren de enigste land, naast Malta geloof ik, die nog tot 23 jaar het jeugdloon.
	8.4	Het was daarom ook een strijdpunt omdat A omdat het een sympathieke strijd is. B omdat het niet internationaal uitlegbaar is dat wij nog het jeugdloon tot 23 hebben terwijl ze wel volwassen werk doen.
	8.5	we waren een onderwerp als sympathiek en we hadden natuurlijk een minister van Sociale Zaken die daarin meeding met ons en ook de strijd aan wilden. We hadden de politieke wil bij de SP. Het was eigenlijk een rijp moment.

Wat is het probleem m.b.t. het minimumjeugdloon en hoe verliep de erkenning voor dit probleem?	8.6	Het is ook een eerlijkheidsdiscussie, waarom verwacht je van iemand dat die volledig werkt maar betaal je de helft. Dat is de oneerlijkheid daarin "gelijk werk gelijk loon", dat roept de politiek al jaren
	8.7	Dat is heel gek eigenlijk, omdat mijn collega 23 jaar die naast me zit verdient gewoon het minimumloon, €8,50 op dat moment. Ik doe hetzelfde werk, ik ben 18 en ik verdien de helft. Mensen voelen dat hebben daar een oordeel over en vinden daarvan.
	8.8	Ze houden het dat heel veel jonge mensen met een starterskwalificatie, vaak ben je op mbo 2 op je 19 ^{de} en 20 ^{ste} klaar. Wil je aan het werk en je kunt niet genoeg verdienen om op jezelf te wonen.
	8.9	In Amsterdam als je kijkt als je hier 20 bent en je krijgt €7,50 per uur ofzo, dan kun je echt geen kamer van huren. Daar sta jij je boodschappen van te doen.
Op welk manier kan de gemeente een oplossing bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?	8.10	Nou het was zo landelijk zaten we vast, er kwam geen beweging in omdat de VVD niet wou meewerken. En toen uiteindelijk hebben we gezegd we, nou je kunt ook lokaal initiatieven gaan doen. Want een gemeente heeft inkoopbeleid, gemeente huurt ook schoonmaak- en cateringbedrijven
	8.11	Als je daar kunt bepalen als inkopende partij wat je wel en niet accepteert kun je lokale beleid invloeden, maar straalt het ook landelijk af. Want het is een soort voorbeeldfunctie. Lokale partijen worden van landelijke partijen aangestuurd, dan houdt je ieder geval die discussie op gaan.
	8.12	ook mensen van de FNV jong betrokken waren. Die hadden politiek connecties hier in Amsterdam. Wat we gedaan hebben is uiteindelijk, in de eerste instantie zijn we gesprekken aangegaan met politici, we zijn gaan lobbyen. Contact opgezocht met D66, GroenLinks, SP. Lokale raadsleden hebben we uitgenodigd van kom met ons in gesprek. Dat was gewoon een gesprek in een bar ergens of een café en dit is ons onderwerp, en we gaan een initiatiefvoorstel indienen en we willen graag dat je voor stemt.
Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon	8.12	Nee, want dan ga je een oplossing verzinnen voor het eigenlijke probleem. Waarom niet meteen het jeugdloon afschaffen in plaats van kortingen geven. Het is niet zo dat we hier slecht hebben in Nederland.
	8.13	Bedrijven die hier opereren maken hier voldoende winsten, de Albert Heijn's en de Jumbo's kunnen wel een hoop returnel investment aan hun investeerders geven.

In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	8.14	Ik denk dat we landelijk gezien sympathiek werden gevonden. Dan heb je de publieke opinie mee, want een charmante campagne wat goed is, en ze hebben gelijk ook. Wat dat betreft hebben we de pers mee en de publieke opinie mee. Het onderwerp bleef terugkomen
	8.15	Ook omdat we natuurlijk heel slim acties voeren, heel slim op de juiste momenten de juiste dingen doen en de aandacht blijven vragen.
	8.16	De publieke opinie heeft in zekere zin landelijk hoop gedaan en dat dringt lokaal door.
Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad gehad om aandacht te geven op dit onderwerp?	8.17	Dat is cruciaal, wat je doet eigenlijk je gaat ten eerste instantie met de lobby die je gaat doen, ga je bepalen hebben we meerderheid of niet.
	8.18	Als je een aantal twijfelaars hebt, dan gaat het dus, dan kost het wat om het zo te zeggen.
	8.19	Een gemeenteraad in Helmond daar was ook sprake van "we gaan het halen, we gaan het halen". Ik weet uit mijn hoofd de meerderheid die je hebt in Helmond is gewoon te klein en te veel twijfelaars, dat risico is te groot.
	8.20	Het belangrijkste was eigenlijk het voorwerk. Zorgen dat je weet wat er gebeurd, zorgen dat je weet hoe de stemming liggen, zorgen dat je weet hoe versplinterd het is, en van te voren inschatten of je de meerderheid haal of niet
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?	8.21	Ja heel veel. Als je naar de christelijke partijen kijkt, CDA en ChristenUnie, dat waren de partijen die heel gauw iets hadden van "Wat is jouw probleem eigenlijk"? "Toen ik kleine jongen was had ik hetzelfde, ik ben toch ook geworden wie ik ben, ik vind het eigenlijk wel goed". Ze krijgen werkervaring, ze weten wat ze moeten doen tijdens werkzaamheden.
	8.22	Rechtse partijen zoals de VVD, die zeggen als je dat gaat doen gaat dat meer werkloosheid opleveren. Als je dit gaat aanpassen dan is de hek van de dam dan gaat half Nederland failliet. Dat is een beetje hoe zij zagen.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?	8.23	Nou als je de meerderheid achter je hebt en één partij die de kar trekt. Je moet niet met 10 partijen aan tafel gaan, je moet één partij hebben die de kar trekt. Dat was nou de PvdA in Amsterdam en de SP in Den Haag zo hebben we dat gedaan, en andere partijen die gaan dan ook mee.
	8.24	Het waren vooral de rechtste en christelijke partijen die op allerlei manieren gingen belemmeren om het te

		agenderen. Maar als je de meerderheid hebt kun je agenderen en ter stemming brengen.
Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?	8.25	Er zijn twee succesfactoren, de brokken gemeenteraadslid die dat belangrijk vindt en wat voor jongeren mensen wil doen. In ieder gemeente heb je iemand zitten die over jeugd en jongerenbeleid gaan en iedere partij heeft ook een afgevaardigden als het over die onderwerpen gaan, hebben ze een afgevaardigden in het bestuurskamer zitten. Die mensen moet je hebben, die snappen waar het om gaat.
	8.26	Daarnaast heb je inderdaad de motor nodig een campagne van de FNV om dus die motor aan te blijven zwingelen.

Interviewer	Fragment	Respondent C1 – Lid FNV Young and United
Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?	9.1	We moeten jongeren bereiken, dat is sowieso een ding wat de FNV wat mee wil gaan doen. Op zich hebben ze een mooie punt, want dat is natuurlijk iets wat heel veel jongeren raakt. Dat was iets waarmee je jongeren kon mobiliseren. Ja en vanaf daar is het begonnen.
	9.2	Er is intern heel lang erover gepraat, in het ledenparlement en in het bestuur allemaal om het doorheen te krijgen. Het was geen gewonnen race zou ik zeggen. Maar het was wel uiteindelijk een goede meerderheid.
	9.3	We waren in september 2014 begonnen in Rotterdam en ook in Amsterdam was er een opgezet. Eerste vergadering was begin januari. Ja daar was ik voor uitgenodigd, Maria zit bij mij in de klas en die zei zo van: "Heb je interesse om te komen"? Ik zei zo ja ik kom wel langs.
Wat is het probleem m.b.t. het minimumjeugdloon en hoe verliep de erkenning voor dit probleem?	9.4	De reden waarom ik en zo veel mensen dit een probleem vinden is dat het gaat om banen waar iedereen precies hetzelfde werk doet. Het slaat nergens op dat je minder zou verdienen puur omdat je jonger bent.
	9.5	Er zijn dus naast het minimumjeugdloon andere dingen gaande, zoals "voor jouw 10 anderen cultuur". Sowieso voelen jongeren zich vaak oneerlijk bejegend op het werkvloer. Als jongere ben je blijkbaar minder belangrijk. Je wordt weggezet als je te veel kost, of te onbelangrijk bent.
Op welk manier kan de gemeente een oplossing	9.6	Ik denk dat het op landelijk niveau veel langer had kunnen duren. Want zeker in de grotere steden zoals Amsterdam

bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?		gewoon laten zien dat ze hier mee eens waren, laten zien dat er verandering moet gebeuren. Dat het een extra duw richting Asscher, richting de overheid dat er iets moet gebeuren.
	9.7	Wat we vooral deden, we gingen ook langs de partijen die ons sowieso ondersteunden zeggen wat we willen gaan doen. Daarnaast gingen we vooral naar de lokale partijen zoals het Haagse Stadspartij hier in Den Haag
Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen m.b.t. het minimumjeugdloon	9.8	Afschaffen was niet de enigste oplossing maar wel per definitie de beste oplossing.
	9.9	Ons doelstelling is ook niet om tot 21 te afschaffen maar echt volledig. We hebben wel een keer gezegd als we overal voor de helft hoeven te betalen dan is het ook wel goed, maar dat is niet het geval. Het is een stukje makkelijker om het jeugdloon af te schaffen dan voor alles korting te geven.
In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?	9.10	Je kan wel met een groep jongeren het gemeentehuis inwandelen en gaan protesteren, maar dat heeft geen zin. Ik denk dat het heel effectief was hoe wij aan één kant publiek waren, dat we heel veel zaten te enquêteren we hebben heel enquêtes opgehaald 130.000.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?	9.11	Er waren heel veel mensen die dit gingen ontkennen, was ook de redenatie van veel mensen van: Ja dadelijk nemen ze geen jongeren aan
	9.12	Het waren vooral de rechtste georiënteerde klasgenoten die dat zeiden. Er waren ook veel oude volwassenen, ook op de rechterflank vooral, zeiden van: "Nee het is geen probleem" ze focuste vooral vanuit de VVD er was echt veel pushback
	9.13	Er waren ook wat ondernemers die het niet helemaal eens waren. Ik denk dat voor het merendeel voor de ondernemers dat ze begrip voor onze standpunt hadden, ook voor degene die het niet met ons eens waren, ze snapt waar het vandaan kwam maar het was meer zo van ze wilden het zelf niet doen omdat ze bang waren om geld mis te lopen.
Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?	9.14	Als er op dat moment een meerderheid in de raad is, dan is het natuurlijk ook snel, dan kan het niet van de agenda worden gehaald.
	9.15	In Den Haag was de VVD tegen en groep de Mos ook tegen maar voor de rest was geen pushback.
	9.16	Er is ook een verschil tussen grote en kleine gemeenten. Bij grote gemeenten is het makkelijker om mensen te

		<p>mobiliseren. Makkelijker om meer publiciteit te krijgen, daar kun je de strijd makkelijker voeren. Wat je zag bij kleinere gemeenten, als er gewoon een rechts neigende meerderheid is, dan is het lastig om dingen doorheen te krijgen of dingen te doen.</p>
	9.17	<p>Er zijn ook gemeenten geweest die het zagen gebeuren dat het niet doorheen krijg en besloten niet op de agenda te zetten.</p>
<p>Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?</p>	9.18	<p>De makkelijke is de FNV, dat is natuurlijk de grootste sleutelfiguur in de vorm van sleutelorganisatie. Ze hebben heel veel geld ingezet, gezorgd dat er budget kwam. Eerste twee jaren voor Young and United was 1,1 miljoen, dat is een enorm bak geld. Het was natuurlijk een investering die werd gedaan</p>
	9.19	<p>Als je meer kijkt op lokaal niveau naar Den Haag, dan zie je heel erg dat naast de partijen die voor ons waren, dat was de Haagse Stadspartij toch een belangrijk rol heeft gespeeld in Den Haag voor het doorheen krijgen van de motie.</p>

Bijlage 4 Interviewverslagen

Naam: Lesley Arp
Functie: Fractiemedewerker
Datum: 19 april 2017
Tijdstip: 12:00 uur
Locatie: Den Haag

1. Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?

Ik zag op Facebook dat FNV Young and United actie gingen voeren tegen het jeugdloon en dat ze er voor gezorgd hadden dat ze dit hebben afgeschaft bij andere gemeenten. Rond die tijd werd de begroting besproken waardoor er gelegenheid is om met voorstellen te komen. Ik dacht eraan om het voorstel van Young and United over te nemen en dit in te laten dienen tijdens de bespreking van de begroting. Ik ben toen eerst met dit voorstel naar Bart gegaan omdat hij de fractievoorzitter is. Bart raadde mij eerst aan om contact te zoeken met Young and United omdat het hun voorstel is. Vanuit ROOD heb ik via Gabriela contact opgezocht met Michiel Kruiff. Michiel is organizer bij FNV en ondersteund de jongeren die lid zijn van Young and United. Michiel vond het goed dat we een motie over het jeugdloon wilden indienen. Hij ging de jongeren die in de omgeving Den Haag woonde mobiliseren om tijdens die begroting acties te gaan voeren, zodat er media aandacht komt voor dit onderwerp.

2. Wat is het probleem met het minimumjeugdloon en wie speelde een rol bij de erkenning van dit probleem?

Het probleem met het jeugdloon is dat veel jongeren moeilijk kunnen rondkomen. Ze moeten meestal meer uren draaien of een tweede baan nemen. De huren zijn al zo hoog in Den Haag en voor studenten is het moeilijk om rond te komen. Ze zijn volwassen en verdienen het normale minimumloon zoals andere volwassen mensen boven de 23 jaar. Binnen mijn partij hoor ik wel regelmatig van jongeren dat ze elk maand weinig tot niks overhouden. Zij verdienen veel beter dan het jeugdloon. Ik vind het een vorm van kinderarbeid. Het zijn vooral de jongeren die hier de dupe van zijn en dit probleem erkennen.

3. Voor welke problemen kan de gemeente een oplossing bieden met betrekking tot het minimumjeugdloon?

Ten eerste kregen jongeren die voor de gemeente Den Haag werken het jeugdloon en dat is best wel schandalig voor een publieke instelling. De gemeente kan een voorbeeld geven naar bedrijven als zij eerst zelf stoppen met het betalen van het jeugdloon. Het is misschien symbool politiek en je lost niet het probleem op voor alle jongeren, maar je geeft hiermee wel een geluid en ook richting het landelijk politiek. Wanneer dit probleem niet opgelost wordt zullen jongeren meer moeten werken om rond te komen en dat kan leiden tot een burn-out. Degene die nog studeren gaan meer lenen en krijgen hierdoor een hogere studieschuld.

4. Welke alternatieven waren er om de problemen op te lossen met betrekking tot het minimumjeugdloon?

Ik had geen andere alternatieven, het jeugdloon moest volledig worden afgeschaft. Andere alternatieven die bij me opkwamen kan ik niet indienen omdat deze op landelijk niveau worden bepaald. We hebben dit voorstel eerst via de wethouder laten uitrekenen. We hadden het geluk dat er niet zoveel jongeren bij de gemeente werkten, waardoor dit voorstel betaalbaar is. Als er te veel jongeren zouden werken dan zou deze alternatief niet doorheen zijn gekomen. Over het algemeen is er natuurlijk wel veel draagvlak onder de jongeren en de vakbonden alleen moet het wel haalbaar zijn als we naar de kosten kijken.

5. In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?

Ik weet niet of de publieke opinie hier invloed heeft omdat er veel op de achtergrond gebeurd is. Via facebook zag ik dat er veel weerstand was tegen dat jeugdloon. Daarbij weet ik ook dat er in Amsterdam een grote demonstratie is geweest tegen het jeugdloon. Er is ieder geval wel aandacht, maar of dat meteen bij de politici doordringt, daarover heb ik mij twijfels.

6. Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op het beleid?

Veel, deze motie is met een kleine meerderheid aangenomen. We hebben eerst ook gekeken welke partijen voor deze motie zouden stemmen. Bart heeft ook tijdens de wandelgangen raadsleden overtuigd om voor te stemmen. Hij kan goed praten en samenwerken met andere raadsleden. Naast de samenstelling zijn de kwaliteiten en competenties van de raadsleden ook belangrijk.

7. Wie waren de sleutelfiguren die er voor gezorgd hebben dat dit onderwerp op de agenda is gekomen?

FNV Young & United. Zij hebben veel acties gevoerd en veel van deze acties ook gepromoot. Als zij dit niet gingen doen, dan had ik hun acties nooit op Facebook gezien. Daarnaast hebben we ook hulp gehad van Michiel, met wie we goed ging afstemmen. Wij zorgde er voor dat dit onderwerp geagendeerd wordt terwijl de FNV acties kon voorbereiden om druk uit te oefenen. Zij hebben ook in meerdere steden veel tijd gestopt.

8. Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?

Nee, daar heb ik niks van gemerkt. Alleen D66 was nog een twijfel geval, Bart heeft dan ook geprobeerd om hen te overtuigen dat het minimumjeugdloon een probleem is. Daar was nog verdeeldheid over het minimumjeugdloon.

9. Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?

Nee, in principe is het onze recht om problemen te agenderen. Daar kan niemand ons tegenhouden. Alleen omdat het iets was van de FNV moest ik eerst met hen overleggen om dit probleem te agenderen.

Naam: Thierry Degreef
Functie: Raadslid
Datum: 24 april 2017
Tijdstip: 16:00 uur
Locatie: Heerhugowaard

1. Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?

Young and United, de actie van de FNV. Volgens mij heeft SP in het begin ook daar aan mee gedaan ROOD, maar het werd op een gegeven moment een actie van de FNV. Ja daar kon ik gewoon achter staan, het was natuurlijk wel zo dat: ik heb vroeger ook gewoon jeugdloon gehad, ik ben nu 31 dus dat telt niet meer voor mij. Maar het was natuurlijk best vreemd dat je tot je 23ste gewoon heel ander salaris kreeg als je medewerkers van 23 en 24. Het was niet perse zo dat je minder werk deed dan anderen. Je ziet ook gewoon dat binnen, bijvoorbeeld binnen de Albert Heijn, eigenlijk Ahold als geheel, dat daar gebruik gemaakt van werd en wordt. Dus op het moment dat je 23 wordt dan mag je weg gaan, want je krijgt steeds een tijdelijk contract en op het moment dat het vast wordt dan ben je al weg, want je bent een stuk goedkoper als je jong bent. En ik zag Young and United zag ik die actie starten. Ik zag dat via vrienden die dan mee deden met die actie. Ik heb ook een paar keer meegedaan aan die Young and United actie, maar ik was toen al ouder dus dat telde eigenlijk niet meer voor mij. Je zag in de Tweede Kamer zag je wat mensen er voor strijden voor het minimumjeugdloon en dan gingen ze hun T-shirt uitrekken geloof ik. Dat was voordat ik die motie indiende. Voor die motie was dan ook, en dat was het mooiste gedeelte, volgens mij was dat tijdens een toespraak van Hans de Boer, dat een jongen een pak aan had en de helft daarvan trekt en die zei: "Dan krijg ik maar ook voor de helft loon". Dat vond ik een extreem goede actie en dacht ik nou hoe zit dat in nou in onze gemeente. In onze gemeentehuis en hoe staan we daar als gemeente überhaupt tegenover. Toen dacht ik daar moeten we dan toch iets mee doen, want als het nou zo is dat we hier in het gemeentehuis of in gemeentelijke instanties of dingen die verbonden zijn aan de gemeente; als daar ook een minimumjeugdloon bestaat, ja moeten we daar tegen agenderen. Dat vind ik heel erg belangrijk. Het is heel vreemd dat iemand van 21 of laat maar zeggen van 17 of 18 het maakt mij eigenlijk vrij weinig verschil, die hetzelfde werk verzet dat die minder betaald krijgt alleen maar om het feit, het is eigenlijk leeftijdsdiscriminatie. Het is legaliseerde leeftijdsdiscriminatie. Dat vind ik apart dat het mag. Dat is altijd zo geweest, en vaak is het met dit soort dingen, dat is iets zoals het is, dus is het zo. Het is inderdaad frappant dat het toen ineens opkwam. Dat is op zich waar de stelling, daar heb ik nooit over gedacht. Al die 40 jaar is toen niks mee gebeurd en dan vraag je nu waarom nu ineens. Ja daar kan ik geen antwoord opgeven. Het is

dat Young and United.... en daar ging ik achter staan, dat was het. Dat was de eerste aanleiding, toen dacht ik jongens jullie hebben gelijk daar zit ook wat in. Vroeger had ik wel het idee als je 14, 15, 16 17 bent, dan moet alles nog uitgelegd worden. Maar ja hoeveel moet je uitleggen aan een kassajuffrouw als je eenmaal weet hoe het moet. Dan is het niet zo dat iemand van 23 harder werkt dan iemand van 20. Dat is gewoon niet het geval.

2. Wie ervaren dan de problemen de jongeren?

Ja daar heb ik ook gesprekken mee gehad, dat was tijdens die demonstraties dat ik toch met ze ging praten: "Wat kun je daaraan nou doen als gemeente dan?". Misschien werkt er wel bij jullie wel iemand in het gemeentehuis die het minimumjeugdloon krijgt; de schoonmakers bijvoorbeeld of de mensen in de kantine, hoe zit dat dan? Ja dat weet ik niet, dat wist ik op dat moment niet. Dus ik heb wel nagevraagd, maar daar was hier vrij weinig met jeugdloon. Maar dat doet dan niet ter zake op het moment dat je stelling wilt nemen als gemeente. En dan heb ik gevraagd, die motie heeft het helaas niet gehaald. Ik had namelijk gevraagd of het gemeentehuis, of we daar als gemeente stelling konden nemen om het minimumjeugdloon af te schaffen. In bijvoorbeeld gemeentelijke instanties en gemeentelijke verbonden partijen. Dat het geen verstandige keuze is en dat het niet rechtvaardig is. Daar waren ze het niet mee eens, tenminste ze konden daar niet akkoord mee gaan, want ze vonden dat het een landelijke punt was. Ja dus tot zo ver beslissen we natuurlijk zelf wie we aannemen en hoe we iemand aannemen als gemeente.

3. Werd het ook als probleem erkend door anderen?

Nee het werd niet als probleem erkend. Nee het is geen probleem en dat zien wij niet zo. Het was wel gerechtvaardigd dat die jongeren het minimumloon eisten. Dat vind ik heel rechtvaardig. Als ze nou minder werk zouden leveren, maar dat kan niet bewezen worden. Dus als ze de helft aan werk leverden, dan zou je kunnen zeggen dan krijg je de helft van de salaris. Maar ze draaien evenveel uren. Dus de productiviteit van een werknemer dat is een hele andere kwestie dan als ze betalen.

4. Waren er andere alternatieven om het probleem op te lossen?

De oplossingen die ik in mijn gedachte had is om als gemeentehuis een president te scheppen, om ook een voorvechter te worden van het afschaffen van dat minimumjeugdloon. Er waren paar ideeën om het dan te verhogen naar 21, dus zeg maar vanaf 21 tot 23 dat was ook nog een idee. Maar ja in het politiek zou je moeten schipperen. Dus ik had me zelf scherp gesteld; heet op dienen lozen veren. Ik had me scherp opgesteld en ik dacht dan komt er wel discussie. Maar dat hele discussie was niet gekomen, dat was een nadeel en dat vond ik jammer. Achteraf heb ik nog wel met politieke partijen gepraat en die zeiden "Ja dat is aan landelijk, dat is een landelijk kwestie". Toen heb ik gezegd nou ja

binnen de gemeenten zijn er ook heel veel bedrijven, die kunnen de keuze zelf maken. Je mag die keuze maken om een jongeren meer te betalen of niet. Je kan je ook niet aan de CAO houden, je mag er boven zitten dat is geen enkele probleem. Maar ik denk als je zo'n verantwoordelijke taak hebt, en buitentrede taak hebt, dat je wel president moet scheppen. Maar dat is niet gebeurd, dat vond ik wel jammer. Maar ik ga met het nieuwe College weer proberen. Maar goed landelijk is dat ook opgelost. Maar wat mij betreft is het nog niet laag genoeg op landelijk, persoonlijk vind ik dat. Ik zie nog steeds aan de jongeren die hiervoor strijden. Ja wat weet ik. Ik zie persoonlijk ook die groep jongeren die daar nog steeds zorgen over maken. Ik ga vaak naar groepen jongeren die op straat hangen en dan gaan we het toch nog eens over politiek hebben; wat zouden jullie stemmen, wat vinden jullie allemaal. En dat jeugdloon vinden ze nog steeds onrechtvaardig, ze snappen dat niet. Ze zeggen ja ik werk twee keer zo hard. Dat is dan wat ze zeggen, of dat waar is dat is natuurlijk een tweede. Maar dan zeggen ze ik zit vol met energie en dan werk ik op zaterdag knetterhard, net zo hard als de rest en misschien wel harder, maar ik krijg maar de helft. Dat vinden ze niet eerlijk, vooral als ze 17 of 18 zijn. Vooral 17, 16 die leeftijd, dat is nog steeds gewoon een laag loon wat ze krijgen. Dat is een schijntje wat ze krijgen. Ja werken ze minder hard, ik denk het niet.

5. Wat zijn de gevolgen als die probleem niet wordt opgelost en deze situatie in stand blijft?

Als dit zo in stand blijft denk ik dat het creëert baanverdringing, voor mensen boven de 23. Ja dat is gewoon werkverdringing. Want dat snap ik wel aan een bedrijf dat het handig is om jong iemand in dienst te hebben. Maar die handvat moet je niet geven aan bedrijven. Ik denk dat het ook wel een beetje, moet jongeren nou perse meer geld hebben? Dat vind ik niet de vraag, ik vind de vraag moet iemand gelijkwaardig beloont worden. Moeten ze meer geld hebben, dat weet ik niet. Nee ze moeten gewoon voor dat uur gelijkwaardig beloont worden. Of het precies gelijk moet zijn dat weet ik niet, maar ik denk dat daar onderzoek gedaan kan worden. Maar dat wordt ook niet, er is ook geen onderzoek bij jongeren gedaan; over wat is jullie rechtvaardigheidsgevoel, wat zou jij en hoeveel werk verzetten jullie dan daadwerkelijk, want dat zou ik nog plausibel vinden. Op het moment dat er een onderzoek zo zijn geweest over deze jongeren van 17 jaar, die werken procentueel 50% minder of minder hard of verzetten minder werk, dan zou ik nog enigszins met een argumentering overeenkomen kunnen komen. Maar dat onderzoek is er niet. En ik denk ook dat dit onderzoek nooit zal komen.

6. Was dit doel technisch haalbaar?

Nou ja, tot zo ver je neemt gewoon iemand aan. Er is hier geen beleid, dat weet ik wel, we nemen gewoon expres jongeren aan dat is goedkoper. Er komt gewoon iemand solliciteren en we kijken of we die aannemen. En daar hangt gewoon een CAO aan vast, wat dat CAO ook is. Ik denk niet dat het

duurder zou uitvallen. Het ging mij meer echt om de voorbeeldfunctie die het gemeentehuis heeft en de gemeentelijke instanties ook hebben. Dus of het meer zou kosten, ik denk het niet. Als het tonnen zou gaan kosten dan had ik het misschien anders aangevlogen. Maar ik heb ook van te voren navraag gedaan hoeveel jongeren onder 23 zijn nou in dienst.

7. In hoeverre speelt de publieke opinie een rol ten aanzien van het minimumjeugdloon?

De jongeren wilden dit en de jongeren vonden het een ontzettend belangrijk punt en ook voor hen zit ik in de raad. Ik heb ook tijdens een, we staan hier vaak op de markt, en ik heb dit een keer meegenomen op de markt en ook aan de ouderen en de jongvolwassenen gevraagd: "Wat vinden jullie daarvan?". Zij vinden dat ook allemaal onrechtvaardig, de meesten vinden dat onrechtvaardig. Maar de meeste antwoorden was: "Maar dat is toch gewoon zo, dan is het maar zo". Het is natuurlijk een vreemde houding tegenover iets wat eigenlijk een beetje verouderd is. Was het ook ooit überhaupt rechtvaardig, dat kun je ook afvragen.

8. Waren er voordat je motie indiende, mensen die het probleem ontkende?

Ik ben bij verschillende ondernemers geweest van te voren, om te vragen hoe zit het dan bij jullie? Die zeiden dan dit bestaat al zo lang en ik zie het nou niet echt als een probleem, ik hoor ze nooit horen. Ik hoor de jongeren nooit zeuren om extra salaris. Maar ja het is vaststaand CAO, dus dan kun je wel zeuren om meer salaris, maar de baas houdt zich gewoon aan de wet. Daar kun je als jongeren niet echt iets tegen doen, "Ja ik moet meer betaald krijgen, want dat voel ik zo". Bij de grote concerns, vooral bij de Albert Heijn heb ik het geprobeerd, daar kreeg ik eigenlijk niemand te spreken helaas. Bij de Mediamarkt wel, dat vond ik vrij netjes. Die heeft dan ook gezegd dit is de CAO en we houden aan de regels. En de McDonalds heeft mij ook ter woord gestaan, vond ik ook opzienbarend. Dus de manager van Alkmaar McDonalds, daar ben ik toen heen geweest want in Heerhugowaard wouden ze mij niet spreken, en die zeiden ja het is helemaal niet rechtvaardig dat klopt, maar we houden wel aan de CAO, we houden ons aan de wet. En op het moment dat die wet zou veranderen, dan moeten we aan die wet houden. Zolang het aan de wet ligt..... de uitgave, ja dat gaat meer kosten dat klopt. Maar dan maak je iets minder winst, dat is een nadeel.

9. Waren er mensen geweest die probeerde te voorkomen dat dit punt geagendeerd werd?

Het stond op laatste punt van de agenda, en dat is misschien een grapje tussendoor, het stond als laatste punt op de agenda en de pers was een beetje moe. Dus de pers drukte de lichten uit. En uiteindelijk kwam er een stukje in de krant, en daar was de pers toch ook niet heel erg...die vond het: "Ja daar komt weer een motietje van de SP over het jeugdloontje, ik denk jo ik doe de lichten maar uit, dit duurt maar te lang". Vond ik wel jammer, wat ik vond het een ontzettend belangrijk

onderwerp en je zag ook dat het in heel Nederland aangemerkt werd als een heel belangrijk onderwerp. Helaas werd dat niet in Heerhugowaard opgepakt.

In de wandelgangen werd er wel gezegd door raadsleden en mij geadviseerd dat gaat toch niet halen. Er werd wel geprobeerd om tegen te houden, laat maar zitten het heeft geen zin. We gaan toch niet voor stemmen, zet het maar niet door. Ik zei: "Nou ik wil dat als teken aan de wand neerzetten, als je akkoord gaat of niet is jouw eigen afweging. Maar ja de volgende collegeperiode ga ik even kijken hoe de wet in elkaar zit en hoe we als gemeente kunnen bijdragen.

10. Wie waren de sleutelfiguren in dit proces?

Ron Meyer heeft hier wel aan meegewerkt geloof ik binnen de FNV als organizer. Die heeft dit echt aangewakkerd en die is nu voorzitter van de SP, maar toen de tijd FNV. En een hele grote groep jongeren. En die meneer de Boer met die jongen met een halve pak, en wat jongeren die in de Tweede Kamer..... ik denk toch dat het vanuit de FNV vind ik dat een hele goede organisatie geweest, een geslaagde organisatie. Ik denk dat de FNV daar heeft gezorgd, je ziet vaak dat jongeren dan, er zijn genoeg jongeren die er het niet mee eens zijn. Maar durf je het te doen, durf je tegen je baas in te gaan, durf je op de straat te gaan, want strak krijg jij de zak. Of ben je de enige die dat doet. Maar FNV heeft er zo opgedoken, die heeft er zo op gesprongen dat ik denk dat het de jongeren sterk heeft gemaakt. En de jongeren op zich, want dat is nou heel wat jongeren die actie voerden. Ja dat. En die hadden het doorzettingsvermogen, die gingen door het was niet onvermoeibaar. Ik denk wel dat daar bij de FNV gesprekken waren, want de bereidheid om actie te voeren vond ik heel knap in die tijd. Ik had niet verwacht dat het zo....maar je zag dat het zo diep was en dat ze wat van vonden.

Naam: Janne van den Bosch
Functie: Fractiemedewerker
Datum: 8 juni 2017
Tijdstip: 12:00 uur
Locatie: Nijmegen

1. Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?

Ik verwacht, dat durf ik niet zeker te zeggen, ieder geval wat ik zelf heb meegekregen is dat Young and United daarmee aan de gang is gegaan en natuurlijk ook ROOD daardoor. En ROOD en de afdeling heeft altijd wel een goede band hier, dus waarschijnlijk is ROOD daar ook mee aan de gang gegaan. Aangezien ook andere steden zich jeugdloonvrij hebben verklaard verwacht ik dat het hier hetzelfde is gegaan. Dat er een combinatie van Young and United is er mee bezig en ROOD is daarmee bezig, andere steden gaan dit doen of hebben dit gedaan, ik weet niet hoeveelste Nijmegen in dit rijtje was, dus dan gaan we ook deze motie indienen want dat komt overeen met onze idealen. Ik denk dat ook Young and United een kartrekker is geweest.

2. Weet je ook waarom deze initiatief werd genomen, want wat is nou eigenlijk het probleem met het minimumjeugdloon?

Nou ik weet dat Young and United is een actiebeweging die voor jongeren opkomt. Ik weet niet waarom ze op dat moment voor het jeugdloon hebben gekozen, maar wat jij zei het speelt natuurlijk heel erg lang. Alleen als er een actiegroep is en die moet een onderwerp bedenken, ja dit is wat er speelt en mensen hebben er last van. En het was breed gedragen en ze zijn er actie op gaan voeren en het werkte. Jeugdloon is ook een probleem, het staat ook in die motie dat de armoedegrens ligt wel rond die jeugdloon, dat is super onhandig en mensen ervaren daar last van en zijn ze actie op gaan voeren. Het zijn de jongeren die het probleem ervaren.

3. Wat voor oplossing kan de gemeente bieden om dit probleem op te lossen?

De gemeente kan het jeugdloon afschaffen en zeggen gewoon iedereen vanaf 18 is volwassen en heeft recht op een volwassenloon je doet volwassen werk dus je krijgt volwassenloon. Daarin kan de gemeente grenzen stellen.

4. Wat waren de gevolgen als dit probleem niet werd opgelost?

Dan zou het zo zijn gebleven. Als de raad continu zeg maar, acties van ROOD of Young and United genegeerd zou hebben en ook de andere steden genegeerd zou hebben en geen motie zou hebben ingediend, of deze eruit hebben gestemd dan zou het jeugdloon er nog zijn. Ik denk dan ook dat het

tot imagooverlies lijdt. We zijn de grootste partij van de coalitie. Dit is ook echt iets wat onze idealen, het was ook een actie van ROOD, dus de SP stond erachter. Het zou helemaal raar zijn geweest als we dat niet hebben gedaan omdat het helemaal niet zou stroken met onze idealen. De armoedegrens zou ook nog in stand blijven voor de jongeren. Het loon is te laag om rond te komen. Plus het is oneerlijk omdat je vanaf 18 ben je gewoon volwassen, en het werk dat je doet is gewoon hetzelfde als iemand die ouder is ook doet. Dat is gewoon niet eerlijk.

5. Waren er andere alternatieven dan om het jeugdloon af te schaffen?

Er is volgens mij gepleit voor het verhogen van het jeugdloon weet ik, dat was niet in Nijmegen maar landelijk. Het was het idee dat je het jeugdloon kon verhogen, maar dan heb je nog steeds dat rechtvaardigheidsprincipe dat je gewoon minder betaald krijgt waarschijnlijk voor ander werk.

6. In hoeverre heeft de publieke opinie een rol gespeeld ten aanzien van het minimumjeugdloon?

Ik denk dat het een grote rol heeft gespeeld, ik weet niet zo zeer in Nijmegen natuurlijk, maar in het algemeen is er een grote kans dat jongeren voor de afschaffing zijn omdat het henzelf betreft. Maar ook als je kijkt naar de acties die in Den Haag zijn gevoerd en in de Tweede Kamer vanuit Young and United en ROOD over dat het afschaffen nodig is, dat die acties veel aandacht kregen en liep best wel goed. Vooral uit dat rechtvaardigheidsidee dat is gewoon niet eerlijk, dus heb je goed verhaal.

In Nijmegen zelf is hier geen grote actie geweest. Vooral omdat het ook in Nijmegen niet zoveel actie nodig is om de raad zo ver te krijgen om dit te doen, omdat de SP groot is. Hier was het denk ik makkelijker gegaan.

7. Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad op het beleid?

Ik denk heel veel, omdat we 8 zetels hebben en GroenLinks heeft er 8. Dat is vrij groot. Ik weet niet zeker met hoeveel die is aangenomen. Het scheelt ook enorm veel. Als de coalitie er mee is dan zit je al gewoon goed. PvdA, GroenLinks, SP en de stadspartij DNF. En gedoogsteun van de VVD.

8. In hoeverre worden belangengroepen betrokken bij dit issue?

ROOD heeft ook acties gevoerd en enquêtes opgehaald. Volgens mij hebben ze ook een McDonald's bezet, ik weet niet zeker of het in Nijmegen was. Ik denk wel dat ze mensen vanuit Nijmegen elders zijn geweest om actie voeren.

9. Wie zijn volgens jou de sleutelfiguren die dit punt hebben geagendeerd?

Ik verwacht dat dit in ons geval onze raadslid die over Werk & Inkomen gaat Martin. Die is ook erg bezig met flex, dat is echt iemand die dat ziet dat is kut en als we dit en dat aanpassen dan kunnen we dit veranderen. Ook Young and United en ROOD.

Naam: *Anoniem*
Functie: Raadslid
Datum: 24 juni 2017
Tijdstip: 13:30 uur
Locatie: Tiel

1. Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon binnen de periode van 2015 tot en met 2016?

Allereerst moet je jezelf afvragen of het minimumjeugdloon wel een probleem is. Toen ik begon met werken verdiende ik ook het minimumjeugdloon. Financieel kon ik wel alles betalen, dat komt ook misschien omdat als jonge ventje bij mijn ouders nog woonde en weinig lasten had, maar lijkt me ook vrij logisch als je jong bent dan zit je nog op school en woon je bij je ouders. Tweede punt is of er wel gedebatteerd moet worden over het minimumjeugdloon bij de gemeenteraad. Het is CAO kwestie en gesprekken over loon hoort gevoerd te worden tussen de werkgever en de werknemer, daar moet je als overheid niet mee inmengen. Als je de wet wil veranderen dan zou dat op landelijk niveau moeten gaan gebeuren. Als gemeente kunnen wij niet bepalen hoeveel werkgevers hun personeel moet gaan betalen.

Daarbij zou het namelijk niet eerlijk zijn als de ene gemeente het minimumjeugdloon blijft betalen terwijl bij de gemeente ernaast afgeschaft is. Ik ben geen voorstander om het minimumjeugdloon af te schaffen en dat geldt waarschijnlijk ook voor mijn coalitiepartners. Stel dat we opeens de lonen verhogen voor jongeren, dan wordt studeren minder aantrekkelijker voor jongeren. Verder zeggen ze ook "Als product duurder wordt, dan wordt er minder afgenomen". Ja dan krijg je een stijging van het jeugdwerkloosheid, en dat willen we natuurlijk ook niet hier hebben.

2. Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd door belanghebbenden met betrekking tot het minimumjeugdloon?

Nee, ja wat valt er te winnen binnen een kleine gemeente als Tiel. Vakbonden gaan de grote steden pakken als ze het landelijke politiek iets willen afdwingen.

3. Op welke manieren heeft u kennis genomen van deze kwestie rondom het minimumjeugdloon?

Volgens mij op de televisie had ik er iets over gezien. Was een uitzending bij Pauw waarmee iemand van de vakbond en een aantal jongeren in discussie ging met een tweetal ondernemers. Ik had de indruk dat de FNV jongeren geselecteerd voor die uitzending die in een uitzonderlijke situaties waren beland. Als kijker zou je snel met ze meeleven en de ondernemers als bad guys bestempelen.

Naam: *Anoniem*
Functie: Raadslid
Datum: 10 juli 2017
Tijdstip: 19:30 uur
Locatie: Rijswijk

1. Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon binnen de periode van 2015 tot en met 2016?

Er zijn zoveel andere onderwerpen die ons aandacht heeft, we kunnen helaas niet alle problemen oplossen die er binnen onze gemeente zijn. Naast het minimumjeugdloon zullen er tientallen andere onderwerpen zijn waar we geen aandacht hebben gegeven. Desondanks kan ik wel zeggen dat in onze landelijke partijprogramma dit punt is opgenomen en dat het minimumjeugdloon afgeschaft kan worden. Maar op lokaal niveau in Rijswijk hebben we daar simpelweg geen aandacht aan besteed. Binnen onze afdeling hebben we ook gesprekken gevoerd over welk onderwerp we aandacht moeten geven. Als een onderwerp al geen issue is binnen onze afdeling, dan is de kans ook groot dat het niet op raad geagendeerd zal worden. Dit geldt voor de meeste politieke partijen. Ik kan wel zeggen dat de gemeenteraad wel degelijk heeft ingezet om mensen, waaronder jongeren, financieel vooruit te laten komen. Om wat voorbeelden te geven van onderwerpen waar de burger in hun portemonnee wordt geraakt en waar we wel veel aandacht hebben besteed is het Hoogheemraadschap. Die wou de kwijtschelding voor waterschapsbelasting afschaffen. Dat onderwerp raakte veel mensen in hun portemonnee. Waar we ook ons hebben ingezet is armoedebeleid. We wilden een regeling treffen met gezinnen die onder de armoedegrens leven. We willen niet dat kinderen achtergesteld worden op school omdat hun ouders geen geld hebben. Dat mensen uit die armoede isolement komen.

Verder werken en studeren veel jongeren die in Rijswijk wonen in Den Haag. Misschien is dat ook de reden dat we hier geen aandacht hebben besteed aan dit onderwerp. Daarbij zitten er ook heel weinig jongeren binnen onze afdeling, we hebben geen ROOD afdeling. Het is dan ook logisch dat zulke onderwerpen hier niet aan bod komen.

2. Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd door belanghebbenden met betrekking tot het minimumjeugdloon?

Nee we zijn niet benaderd door iemand op dit punt. Toevallig weet ik wel dat bij andere afdelingen er

contact is opgezocht door de FNV maar niet hier. Waarom er geen opgezocht is weet ik niet, waarschijnlijk omdat we een kleine gemeente heeft. Den Haag is derde grootste stad, daar ligt ook het landelijk politiek, het is dan ook logisch om daar te gaan lobbyen in plaats van in Rijswijk. Vanuit de grote steden heb je veel meer effect dan in een kleine gemeente.

3. Op welke manieren heeft u kennis genomen van deze kwestie rondom het minimumjeugdloon?

Via TV West las ik dat de SP raadsleden in Den Haag bezig waren om het jeugdloon af te schaffen. Via Youtube heb ik ook filmpjes hierover gezien waarin jongeren vertellen dat ze moeite hebben met het rondkomen van een minimumjeugdloon. In de Volkskrant heb ik erover gelezen. Als politici is het belangrijk dat je naast je contacten ook de media bijhoudt zodat je meer weet wat er zich afspeelt.

Naam: *Anoniem*
Functie: Raadslid
Datum: 10 juni 2017
Tijdstip: 17:00 uur
Locatie: Purmerend

1. Waarom is er binnen uw gemeente geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon binnen de periode van 2015 tot en met 2016?

Waarom is er geen aandacht besteed aan het minimumjeugdloon. Nou, daar moet ik wel even goed over nadenken. Kijk stel als ik een motie zou indienen om het jeugdloon af te schaffen, want ik neem aan dat het gaat over de afschaffing, dan zou ik het voorstel indienen tijdens de bespreking van de algemene beschouwingen. Het zit namelijk zo dat elk jaar de gemeenteraad bepaald aan welke onderwerpen we geld willen besteden. Als ik het jaar 2015 pak, dan was dit onderwerp niet urgent. In die periode waren er andere onderwerpen die onze prioriteit hadden. Zoals je weet was het toen de periode met de vluchtelingenkwestie, het is nog steeds actueel maar toen lagen de emotie veel hoger binnen onze gemeente. "Weg met AZC's werd er bijvoorbeeld geroepen". Het is toen voorgekomen dat de burgemeester een raadsvergadering moest afzeggen omdat er te veel mensen in de raadzaal waren, dat had rtl uitgezonden als ik me goed herinner. De lokale media ging toen ook veel aandacht besteden aan dit onderwerp. Net als elk partij was het belangrijk dat we een standpunt hierin gingen nemen. Maar ja om niet lang op dit onderwerp in te gaan waren er naast de vluchtelingenkwestie ook andere punten die meer aandacht van ons vereiste. En dan bedoel ik niet alleen de PvdA maar ook de andere partijen. In ons begroting hebben we ook gepleit voor meer woningen. Mensen wachten al meer dan 10 jaar op een woning omdat er gewoon niks beschikbaar is in Purmerend. Trouwens de begroting van onze partij en ook andere partijen kun je gewoon op de website van de gemeente vinden. Verder zaten we ook in de transitieperiode van de decentralisatie van de zorg. Als PvdA hebben we aandacht besteed aan Jeugdzorg. We waren niet tevreden met de aanpak van de gemeente op dat gebied. Maar terug op jouw vraag er waren toen andere onderwerpen die hot topic waren: jeugdzorg, vluchtelingen en woningnood.

2. Andere afdelingen binnen uw partij hebben wel een motie ingediend op dit onderwerp, hoe kunt u dit verder verklaren?

Omdat we geen aandacht hebben besteed aan het jeugdloon, betekent niet dat we niet tegen de afschaffing zijn van het jeugdloon. Ik vind het ook onrechtvaardig dat jongeren worden uitgebuit en betaald krijgen op leeftijd in plaats van ervaring. Om eerlijk te zijn stond ik ook niet stil over het jeugdloon. Zoals ik eerder heb gezegd er waren simpelweg andere problemen die binnen mijn

gemeente afspeelde. Je moet ook kijken of het wel haalbaar is om dit voorstel aangenomen te krijgen. Voor de gemeente Amsterdam was het makkelijk om het jeugdloon af te schaffen. Je hebt daar een linkse meerderheid, de SP zit zelf in de coalitie. In een grote gemeente heb je ook meer budget voor zulke voorstellen. Hier heb je rechtse coalitie met de AOV en VVD die daar wel tegen zullen stemmen. Gelukkig heeft minister Asscher het jeugdloon kunnen verlagen naar 21 jaar, heeft inderdaad lang geduurd maar uiteindelijk hebben we het op landelijke niveau winst geboekt met het jeugdloon.

3. Is uw partij of andere partijen binnen uw gemeenten benaderd door belanghebbenden of de media met betrekking tot het minimumjeugdloon?

Zo ver ik weet is er binnen mijn fractie of andere fracties geen contact opgezocht op dit onderwerp. Alhoewel er tijdens de regioconferentie dit onderwerp wel ter sprake is gekomen. Het waren vooral de jongeren binnen onze partij die hiermee kwamen aanzitten. Gevraagd werd om deze motie te ondersteunen als het ingediend wordt. Het jeugdloon was al in meerder gemeenten afgeschaft en meer gemeenten waren hierdoor van plan om dit voorstel ook over te nemen.

Via Twitter zag ik een bericht voorbijlopen van Young and United met als oproep naar bedrijven en overheden om het minimumjeugdloon af te schaffen. Maar persoonlijk ben ik niet zelf benaderd door Young and United. Ik heb wel veel gehoord en gelezen over de acties die ze gevoerd hadden. In Amsterdam waren er bijvoorbeeld duizenden jongeren vanuit het land die toen gingen demonstreren tegen het jeugdloon, zelf ben ik niet meegelopen ik was toen bij mijn familie in Doetinchem, wel waren er anderen binnen mijn afdeling die toen zijn meegegaan. Daarbij heeft de JD ook samen gewerkt met de vakbond, heb gehoord dat ze een keer in gesprek gingen met Domino's Pizza. Ja we weten wel dat er problemen zijn en het gevoel die jongeren ervaren met dat jeugdloon, het is niet zo dat we gingen slapen hier. We waren gewoon te veel bezig met andere onderwerpen en soms moet je keuzes maken aan welk onderwerp je tijd gaat besteden en welk niet. De lokale media heeft wat mij betreft weinig aandacht besteed aan dit onderwerp, ik wil niet de media de schuld geven dat we geen aandacht hebben gegeven, maar er was wel veel druk vanuit de media op andere onderwerpen zoals de vluchtelingen. Andere verklaringen waarom we tot op heden geen aandacht hebben gegeven op dit onderwerp kan ik niet zeggen.

Naam: Michiel Kruijf
Functie: FNV Organizer
Datum: 21 april 2017
Tijdstip: 12:00 uur
Locatie: Amsterdam

1. Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?

Het jeugdloon is 42 jaar geleden inmiddels ingevoerd, destijds om het bestaansminimum van jongeren toch te verzekeren. Toen verdienden jongeren nog minderen, maar de realiteit heeft die wet ingehaald. In die zin dat we de euro hebben gekregen, dat inflatie voor gezorgd heeft dat de groei van het minimumloon of dat het minimumloon niet recht evenredig is meegegroeid met de inflatie en met de valuta verandering. Dus natuurlijk in absolute termen verdienden jongeren in de jaren '70 veel minder dan nu, maar als je dat nu vergelijkt met de standaard commodity's zoals brood en melk, gewoon standaard boodschappen die je nodig hebt of huur- en huizenprijzen, dan verdienen jongeren echt veel minder. En ja dat was al 41 jaar een doorn in de ogen van het vakbond. En sinds de jaren '90 staat het al in de doestellingen van de FNV.

2. Toen het minimumjeugdloon was ingevoerd was het al een verlies voor de FNV?

Nee, toen was het een overwinning. Toen werd in principe de lonen voor de jongeren verhoogd. Omdat ze nog niet beschermd waren. Alleen het regulier minimumloon was beschermd en het loon voor jongeren die jongeren dan 23 jaar waren was het nog niet beschermd.

3. Waarom is er pas in 2015 aandacht gegeven aan het minimumjeugdloon en niet eerder?

De tijd was er naar om er wat aan te gaan doen, natuurlijk was er de tijd er altijd al naar maar we hebben nu een aantal zaken die we meehadden waardoor wij de kans groot achtten dat we daadwerkelijk iets konden veranderen. Dat was de politieke klimaat, maar ook technologische, hele opkomst van Facebook en maatschappelijke factoren. Het was een soort van perfect storm. Toen is destijds campagneleider Ron Meyer gaan lobbyen binnen de vakbond om fondsen vrij te krijgen, om deze campagne op te zetten. Wat ook meespeelde is dat de vakbond aan het vergrijzen is. De gemiddelde leeftijd is steeds aan het stijgen binnen het vakbond. Dat is al jaren gaande en dat valt samen met de maatschappelijke ontwikkelingen die steeds meer gericht is op het individu tegenovergestelde van het collectief. Er zijn veel minder lid van verenigingen. Er is een trend in Nederland dat mensen het idee hebben dat ze alles zelf maar moeten doen en dat ze een loser zijn als dat niet lukt. Dat is onzin, want de mens is van nature een sociaal wezen en we waren nooit zo ver gekomen in de geschiedenis als we niet zouden samenwerken. Het collectief is dus belangrijk. Maar

tegelijkertijd heb je dus die maatschappelijke trend dat het individu meer centraal is komen staan. En vooral jongeren zijn daar aan onderhevig. Dus worden jongeren minder lid van een vakbond, omdat de vakbond bij uitstek een vereniging is die het collectief voor staat; samen sta je sterk, het collectief heeft macht dat is ook het fundament van democratie. Dus die campagne van het Jeugdloon had een ander doel, namelijk laten zien aan jongeren dat de vakbond en dat het zin heeft om je te organiseren in een vakbond om collectief macht te krijgen en hierdoor je eigen werkomstandigheden en arbeidsvoorwaarden te verbeteren. Ja dat is gelukt.

4. Waarom is het minimumjeugdloon een probleem?

Laten we heel sterk kijken naar het jeugdloon als we even voor de wetswijziging kijken. Als je 18 jaar bent ben je in Nederland volwassen. Dat betekent dat je mag stemmen, dat je gekozen mag worden, je mag rijbewijs halen; dat betekent dat je in principe een moordwapen mag besturen, want dat is een auto, je wordt dus verantwoordelijk genoeg geacht om in een auto te rijden. Verder mag je voor je eigen studie en zorgverzekering betalen, je mag een bankrekening en hypotheek afsluiten; dus je mag jezelf in de schulden steken. Je hebt allemaal rechten en plichten die je opeens krijgt, je wordt ook opeens als volwassen berecht als je een fout maakt. Bijvoorbeeld als jij je schulden niet op tijd terugbetaald, dat wordt gezien als een misdad. Daar wordt je dus zelf verantwoordelijk voor geacht, maar je krijg niet de middelen om die verantwoordelijkheden na te komen. Om gebruik te maken van die rechten en om aan die plichten te voldoen, want als je 18 bent en je werkt voltijd, dus 40 uur per week, dan verdien je €3,98 per uur. Nou ja dat is €680 per maand, bruto dus er moet nog belasting van af. De armoedegrens in Nederland is vastgesteld op €980 euro, dat betekent dat je een derde onder de armoedegrens zit als je voltijd werkt en dat mocht in Nederland. In onze campagne hebben we onderzoek gedaan wat nou precies de gevolgen zijn en wat de feiten zijn. Hoeveel jongeren verdienen het jeugdloon, hoeveel loop je mis? Stel je werkt 10 uur per week gemiddeld van je 18ste tot je 23ste. Wat je in die periode misloopt omdat je het jeugdloon verdient en niet het reguliere loon, dat is bijna €8000. Dat is voor studenten. Kun je na gaan wat het is als je klaar bent op je 18de en een lbo opleiding heb gedaan, dat kan op je 18de, dan heb je precies volgens het boekje vroeg leerling en kan je klaar zijn met een volledige beroepsopleiding. Stel dat je vervolgens een voltijd baan verdiend dan loop je in die periode 4 keer €8000 mis, dat is €32.000 in vijf jaar. Nou dat is ten eerste is dat voldoende aanbetaling om een huis te kopen, nou dat lukt niet. €32.000 kun je een kind tot in de kleuterschool mee opvoeden. Het zijn de jongeren die hier de problemen ervaren van dit jeugdloon.

5. Waren die verschijnselen die je allemaal opnoemde al zichtbaar in de jaren '90?

Nou ik was een tiener in de jaren 90'. In de jaren 90' was de sky the limit het ging zo ontzettend goed economisch, dat niemand eigenlijk nadacht dat komende tijd slechter kan gaan. Niemand had zich kunnen voorstellen dat in 2007/2008 economisch crisis, die erger was dan in de jaren 70' & 80', die leek op de beurscrash van 1929. Het was voor de vakbond duidelijk, dat als we kijken naar de inflatie, dat loopt het minimumjeugdloon achter bij wat redelijk is. Die minimumjeugdloon is niet meegegroeid met de inflatie. Dat was zeker in de jaren 90', maar toen ging het zo goed economisch. Als we toen deze campagne waren gestart was het nooit gelukt, even los van het feit dat er geen internet was. De economie zat toen mee, niemand has er last van. Het ging zo goed met bedrijven dat bedrijven niet zo erg vond om meer te betalen. Minimumjeugdloon was in specifieke beroepen alleen. Toen 16 was verdiende ik al anderhalf keer zoveel als het minimumjeugdloon, maar toen ik bijvoorbeeld op een callcenter ging werken op mijn 17 toen verdiende ik de helft wat ik jaar daarvoor verdiende toen ik in een winkel werkte. Ik vond dat heel vreemd, hoezo verdien ik zo weinig omdat ik 17 nog ben. Ik vond het raar dat iemand die twee jaar ouder was en net begon, terwijl ik halfjaar ervaring had, verdiende 2 gulden meer dan ik.

6. Waren er ook andere alternatieven voor het probleem dan alleen het minimumjeugdloon afschaffen?

Ja, maar dan zoek je geen oplossing voor het probleem maar dan probeer je de gevolgen van het probleem op te lossen. Dat is eigenlijk hetzelfde als een hoax machine op een schip dat lek is. Waarom zou je die hoax machine erin doen terwijl het makkelijker is om het lek te dichten. We zijn ook jongeren tegengekomen die het geen probleem vinden omdat er de zorgtoeslag is, en vanaf je 22ste krijg je huurtoeslag en er zijn allemaal kortingen. Allemaal toeslagen die je krijgt omdat je minder verdiend. Dan denk ik dat is hartstikke leuk, maar dan ben je dus als maatschappij met z'n allen aan het betalen aan een probleem wat er is. Je maakt iemand volledig afhankelijk van het sociale stelsel, je maakt iemand afhankelijk van het collectief, terwijl je ook gewoon kunt zeggen deze persoon heeft recht op een minimum waarmee hij het zelf kan. Dan hoef je al die toeslagen niet te betalen. Weetje dat scheelt administratie- en overheadkosten, daarmee maak je, dat is het mooie van het Young and United campagne, dat onze argumenten zo sterk waren dat zelfs liberaal Nederland achter de oren krapte van: "hmmm ze hebben een punt". Want ten eerste het strookt volledig tegen de liberale gedachten dat iedereen gelijk is, want je bent volwassen maar tot je 23ste krijgt je toch een ander loon dan andere volwassenen. En ten tweede liberalen willen over het algemeen een kleiner overheid, dan denk ik ja geef mensen het recht op een minimumbestaansinkomen waardoor ze niet op de overheid hoeven te leunen.

Stel dat jij op je 14de bij de Albert Heijn begint te werken en je werkt dat 8 jaar lang, op een gegeven moment ben je 22 jaar. Dan heb je dus 8 jaar ervaring bij de Albert Heijn, dan hoef je die persoon niks meer te leren. Maar dan komt er één of andere student van 24 die nog nooit een dag gewerkt heeft in zijn leven, en die heeft zoiets van: "Hmmm misschien hoef ik toch niet zoveel te lenen, laat ik maar bij de Albert Heijn ga werken". En die staat daar een beetje uit zijn neus te vreten, die verdient dat meer dan als je 22 jaar bent. En heel veel mensen zeggen dan wel "ja jongere mensen hebben minder ervaring". Ten eerste dat is niet waar, zie het voorbeeld wat ik net gaf. Maar daarnaast je kan ervaring niet gelijk schalen aan leeftijd. Als je mensen meer waard vind doordat ze ervaring hebben, dan heb je daar loonschalen voor. Iemand komt bij een bedrijf werken in een bepaalde loonschaal, die begint onderaan. En zo lang die daar langer werkt gaat die hoger op loonschaal. We vinden het discriminerend als je op leeftijd gaat betalen.

7. In 2015 en 2016 hebben veel gemeenteraden veel moties ingediend over het jeugdloon, hebben jullie daar een rol in gespeeld en hoe ging dat proces?

Ja tuurlijk. Het idee van het campagne was dat we op een landelijk niveau die wet willen veranderen. Maar ja in de regering op dat moment zat de VVD die was de grootste. Die overtuig je niet zomaar. Los van het idee dat we elk week in de krant stonden en op de tv bij talkshows waren, wilden we ook laten zien dat er op beleidsniveau ook wat aan het veranderen was. Hoe we dat voor gekozen hebben is door naar gemeenteraden te gaan en te kijken of we op een gemeentelijk niveau beleidswetgeving doorheen kunnen krijgen. Zodat gemeentes als werkgever aan hun aannemers de eisen konden stellen dat die aannemers niet meer het minimumjeugdloon betaalden voor het werk dat ze voor de gemeenten deden. Dus hoe we dat aangepakt hebben is dat we met organizers van Young and United samen met jongeren uit die gemeentes met beleidmakers zijn gaan praten, dus met gemeenteraadsleden. Zo is het begonnen. En die gemeenteraadsleden hadden zoiets van, "owja daar hadden we niet over nagedacht". Niemand had er daarover daarvoor. We hadden ze bewust gemaakt van het probleem, want het begint bij bewustwording. Die bewustwording is toen gekomen. Toen gingen zij met hun collega's praten en kregen we heel snel terug dat er vooral bij de liberale partijen de vrees heerste dat het helemaal niet mocht, dat het arbeidsrechtelijk helemaal niet mocht. Dat je als opdrachtgever geen eisen mocht stellen aan een aannemer. Ze waren ook bang dat ze eerst door een hele commissie dit helemaal moesten uitzoeken. Wat we als vakbond hebben gedaan is dat we onze eigen juristen hier op hebben ingezet om dit uit te zoeken. Zodat we dit voorwerk al hebben gedaan. Die jurist heeft er toen een stuk over geschreven en is er uitspraak over gedaan. En met die uitspraak in de hand zijn we toen langs de gemeenten gegaan waar we de kans groot achten dat er iets wel doorheen zou komen, en zeiden we "maak je geen zorgen over dat wettelijke obstakel die is er niet en hier is het bewijs.

8. Naar hoeveel gemeenten zijn jullie langs geweest?

Uit mijn hoofd zijn dat er 12 gemeenten. We zijn specifiek naar gemeentes geweest die iedereen kent, dus Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Apeldoorn, Zwolle daar zijn we geweest. Wat we dus gedaan hebben is dat we niet alleen met ons welwillende gemeenteraadsleden zijn gaan spreken maar dat we ook aan hen hebben gevraagd waar zijn twijfelaars. Sommige partijen weet je al die zullen het er niet mee eens zijn. Maar sommige partijen, en dat is ook leuk van gemeentelijke politiek dat er lokale partijen zijn waarvan het beleidsprofiel niet algemeen bekend is. Noem bijvoorbeeld het Haagse Stadspartij. Ik ben geen Hagenees dus ik ken ze niet. Dus toen zijn we gaan spreken met een jongen die lid was van de Stadspartij met de vraag "wat denk jij wat jullie partij van vindt"? Die vond het wel interessant dus die zegt: "Ik ga wel mee om te praten met een raadslid van ons". Die blijkt er mee eens te zijn en dat is harstikke tof, maar we zijn dus met die raadsleden gaan praten samen met een organizer en een paar jongeren. En die jongeren hebben eigenlijk het woord gevoerd, want dan geef je een raadslid de kans om met een ervaringsdeskundige te praten. Want die jongeren die hebben er last van, ik kan wel als 35-jarige gaan praten met een raadslid van "jo het is heel erg wat er gebeurd met die jongeren", maar het is veel sterker als er jongeren aan woord is met "jo ik kom niet rond, ik moet een lening afsluiten om rond te komen".

In Rotterdam was het college redelijk rechtst, maar in Amsterdam zat de SP en D66. SP zat sowieso aan onze kant. Het leuke aan D66 was dat er door ons, doordat we met al die raadsleden in grote steden, we zijn bijvoorbeeld ook in Leiden gaan spreken en in Den Haag. In Leiden, Amsterdam en Den Haag zijn steden waar D66 groot is. Eén D66 raadslid in Amsterdam was ons heel gunstig gezind en die vertelde ons dat er een groepswhatsapp was van gemeenteraadsleden van D66 in de 7 grote steden. En daar was een gigantisch discussie op die groepsapp losgebarsten over het minimumjeugdloon. Sommigen waren faliekant tegen veranderingen en sommigen hadden zoiets van hier moeten we wat aan doen want dit strookt wel in tegen de liberale gedachten en progressieve gedachten die we hebben; D66 profileert zich altijd als een progressief liberale partij. Sommige mensen waren vanuit die gedachten faliekant tegen en sommigen stonden er vierkant achter. Dat was een hele interessante partij.

9. Waren er ook andere acties die jullie deden naast het in gesprek gaan met gemeenteraadsleden?

We hebben ingesproken bij veel gemeenteraden, je hebt natuurlijk spreektijd. Dat hebben we gedaan in Amsterdam, dat hebben we gedaan in Leiden, dat hebben we gedaan in Den Haag. Dat deden we voordat er een wetsvoorstel ingediend werd. We deden dat altijd met een groepje jongeren in een Young and United tenue, absoluut herkenbaar, dan was er één of twee jongeren die spraken dan in en leverden hun getuigenis na; "Ik ben Pietje ik ben 18..". Ja ik ken de namen van iedereen maar ik wil iedereen anoniem houden. Het begint wat te leven want heel veel grote steden hebben een ook grote televisiekanaal onder andere Den Haag, dan komt er een gemeentelijke wetsvoorstel die wordt ingediend door de SP of door GroenLinks of door D66 zelfs en ja dat krijgt natuurlijk media aandacht. Dan is het voor zo'n gemeenteraadslid die dat indient fantastisch als er ook weer jongeren zijn. Die jongeren die was op dat moment de vertegenwoordiger, de vereniging en de organisatie van werkende jongeren, dat is Young and United. Dus daar stond weer een jongeren met een Young and United T-shirt die gewoon een goed verhaal hield: "Moet je nou eens luisteren ik kom niet rond, ik durf niet te studeren omdat ik bang ben om in de schulden te werken omdat ik niet genoeg verdien."

10. Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden erkennen?

Nou in het begin was Ron Meyer toen bij Jeroen Pauw bij de uitzending, waren daar twee ondernemers. Met allebei die ondernemers was Ron op dat moment al weken in een Tweeter discussie. Zij ontkende dat probleem gewoon, ze zeiden: "Nou en, dan ga je toch ergens anders werken". Die hadden het jeugdloon gebagatelliseerd door te zeggen: "Als jij niet genoeg verdient bij een werkgever dan ga je toch ergens anders werken". Dat was ook heel lang de rationale gedrag. Heel veel jongeren die we spraken in winkels zeiden in de eerste instantie van: "Ja zo is dat gewoon, dit is de wet". Dit is de status quo dat kan niet veranderd worden, dus accepteren we hem en dus gaan we hem rationaliseren en verdedigen we hem. Op die manier kun je nooit wat veranderen. Je moet pas een probleem herkennen, en als het probleem herkent dan wil je het ook veranderen. Als je het probleem weg wuift dan is er geen enkel motief om er iets aan te doen. Het was natuurlijk zwaar, in het nadeel van ondernemers om het minimumjeugdloon te veranderen, want dan waren ze hun goedkope arbeidskrachten kwijt. Sterker nog een groot deel van de ondernemers van Nederland, hun hele arbeidsmodel is gebaseerd op het minimumjeugdloon. Neem bijvoorbeeld het Albert Heijn, als jij nou in Albert Heijn bent, hoeveel vakkenvullers zijn er die ouder zijn dan 20. Nou echt heel weinig, echt heel weinig. De teamleider die is misschien 20. Maar die kids zijn 17 en 18. Bij de Jumbo zijn ze zelfs 14, 15 echt van die kinderen. Het is bijna gewoon kinderarbeid. In Nederland mag je vanaf je 14 een aantal uren werken en op dat marktsegment daar richt je bouw zich op. Nou

dat is gewoon schandalig. Dat betekent dus ook dat zo'n onderneming hun hele winstmodel moet aanpassen als het Jeugdloon verandert. Stel nou dat op een gegeven moment het minimumjeugdloon wordt afgeschaft. Ja dat is een groot probleem voor die hele grote bedrijven. Ja dan denk ik dan heb jij je bedrijfsmodel gebaseerd op een onrechtvaardig systeem, onrechtvaardig wet. Ja dan ben je niet goed bezig als ondernemer. Een ondernemer is een onderdeel van een maatschappij van de gemeenschap waarin die bevind. Ik kan me niet voorstellen dat een ondernemer alleen maar winst wilt maken. Als een ondernemer bestaat om alleen winst te maken, dat is je enige doel dan heb je geen toegevoegde waarde voor de maatschappij denk ik. Het probleem met beursgenoteerde bedrijven is dat ze heel veel moeite hebben met maatschappelijk verantwoord ondernemen, omdat zij in feite bestuurd worden door aandeelhouders. En die aandeelhouders, hun enige reden om aandeelhouder te worden is om geld te verdienen.

11. Waren er partijen of mensen die dit probleem niet wilden agenderen?

In mijn ervaring niet, en ik denk dat dit komt omdat de kracht van Young and United was dat het Young and United was. Omdat het jongeren zijn en jongeren zijn gewoon leuk. Het is al politicus fantastisch als jongeren je steunen want dat is bijzonder. Je wilt niet op de foto of film komen als die politicus die tegen jongeren zegt ik wil niet naar jullie luisteren, want dan ben je gewoon een lul. Dat is de kracht van Young and United geweest. Is het nog steeds.

Vergis je trouwens niet dat het vanzelf ging dat we aandacht creëerde. Dat gemak waarmee er naar ons geluisterd was, was geen gemak dat was geforceerd. We dit gedaan door eerst slim in de media te komen en eerst naamsbekendheid te krijgen en bij Jeroen Pauw op televisie te komen. Waardoor die twee ondernemers, waarover ik het eerder over had, afgeraffeld werden. Die zeiden gewoon tegen ons: "Nou en dat je niet kunt rondkomen, nou en dat jij al 5 maanden lang waterperoxide spoelt in je mond omdat je weinig geld hebt om naar de kaakchirurg te gaan". Dat zei die eigenlijk, nou ja dan maak je jezelf zo zwak als tegenstander. Dat was een cadeautje, maar dat cadeautje hebben we wel benut We hebben er voor gezorgd dat we die cadeautje kregen door met hem in discussie te gaan op Twitter, door hem voor te dragen bij Jeroen Pauw om met die kerel in de uitzending te gaan praten. Want we wisten van die ondernemer, als die beetje pissig werd dingen zeiden wat eigenlijk niet zo slim waren. Ja want dan ga je daar met jongeren zitten die gewoon zeggen: "Ik wil graag werken, maar hoeveel ik ook werk, ten eerste krijg ik weinig uren om rond te komen en tweede ook al werk ik heel veel alsnog verdien ik heel weinig, daardoor kan ik veel leuke dingen niet doen in het leven, krijg ik de kans niet om verder te ontwikkelen". Dan zet je daar zo'n ondernemer tegenover en die zegt "Nou en", ja goed groter contrast kun je niet krijgen.

12. Wie waren de sleutelfiguren in dat hele agendavormingsproces?

De FNV natuurlijk is de aanjager geweest van Young and United geweest. Binnen de FNV heeft Ron Meyer een grote rol gespeeld om daarin te beginnen. Maar uiteindelijk zijn het de jongeren zelf geweest die de belangrijkste rol hebben gespeeld. Want het waren de jongeren die in de krant kwamen met interviews, het waren de jongeren die op televisie kwamen die de interviews hebben gedaan, het waren de jongeren die de SER zijn binnengevallen. Ondanks dat er in het hoogste beleidsorgaan van Nederland dat niemand in Nederland zei: "Dat kan toch niet". Want de SER heeft zoveel achting in Nederland, het centrum van de polder is dat. Het polder is het Nederlandse beleidsmiddel eigenlijk. De SER was ontzeten belangrijk, de Sociaal Economisch Raad. Daar zijn we binnengevallen, we zijn daar tijdens een vergadering op een tafel gaan staan met jongeren. Dat deden die jongeren, die maakten daar gewoon een feestje van, waardoor het leuk was en aanvaard werd, maar ze wel een sterk verhaal hadden. Als ik er twee moet kiezen dan is het de FNV al degene die het mogelijk heeft gemaakt om te beginnen en de jongeren die het uitgevoerd hebt.

Naam: John van Dorland
Functie: FNV Organizer
Datum: 23 mei 2017
Tijdstip: 13:00 uur
Locatie: Amsterdam

1. Wat was de aanleiding om binnen de FNV aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon, het minimumjeugdloon bestaat al ruim 40 jaar, waarom juist rond die tijd?

Nou we wilden in het begin iets met en voor de jongeren doen. De FNV vergrijsst, heel weinig jongeren die zich aansluiten bij een vakbond. En daar wilden we een campagne op gaan voeren, hoe bindt je nu jonge mensen, hoe krijg je jonge mensen bij de FNV. Er waren een aantal onderwerpen op tafel het ging over flexcontracten, over vakantiebaantjes het ging over een aantal dingen waaronder het jeugdloon. Omdat we niet helemaal wisten welk onderwerp nu echt bij jongeren aan zou slaan zijn we met een enquête begonnen. We moesten een onderwerp hebben, dat noemen we diepgevoeld breed gedragen waar iedereen last van heeft en waar iedereen boos om wordt. Dat is eigenlijk het doel. We wisten niet welk onderwerp dat was. We zijn toen met de campagne begonnen en de eerste stap die we namen is de winkels in en jongeren bevragen met een enquête. Een korte enquête van een aantal basisvragen zoals "wat vindt je van je loon, wat vindt je van je contract, vindt je het eerlijk dat zo zoveel verdient", dat soort vragen werden er gesteld zeg maar en ook over het flex "past dat bij je?". We kwamen heel snel achter dat mensen aansloeg op dat loon. Dat is heel gek eigenlijk, omdat mijn collega 23 jaar die naast me zit verdient gewoon het minimumloon, €8,50 op dat moment. Ik doe hetzelfde werk, ik ben 18 en ik verdien de helft. Mensen voelen dat hebben daar een oordeel over en vinden daarvan. En toen kwam flex eigenlijk op de tweede plek. De vakantiebaantjes vonden sommigen wel prima, past goed in mijn leerschema het is goed te combineren en ik verdien wat bij, ik vind het wel allemaal wel goed. Dus oké dan pakken we dat jeugdloon dat zolang al bestaat. Want we hadden ook onderzoek gedaan van hoe zit dat nou jeugdloon in Europa, dat soort vergelijkingen België, Frankrijk, Duitsland alle landen om ons heen zijn er heel andere regelingen. We waren de enigste land, naast Malta geloof ik, die nog tot 23 jaar het jeugdloon. De wet zegt ook vanaf 21 ben je financieel onafhankelijk en vanaf 18 ben je volwassen. Wat gek eigenlijk en toen zijn we met de campagne begonnen. Het was daarom ook een strijdpunt omdat A omdat het een sympathieke strijd is. B omdat het niet internationaal uitlegbaar is dat wij nog het jeugdloon tot 23 hebben terwijl ze wel volwassen werk doen. We vragen heel veel verantwoordelijk van ze, waarom niet het volledig loon betalen. Ze houden het dat heel veel jonge mensen met een starterskwalificatie, vaak ben je op mbo 2 op je 19de en 20ste klaar. Wil je aan het werk en je kunt niet genoeg verdienen om op jezelf te wonen. Er waren een aantal aanvliegroutes

die dus.... we waren een onderwerp als sympathiek en we hadden natuurlijk een minister van Sociale Zaken die daarin meeding met ons en ook de strijd aan wilden. We hadden de politieke wil bij de SP. Het was eigenlijk een rijp moment.

Het is ook een eerlijheidsdiscussie, waarom verwacht je van iemand dat die volledig werkt maar betaal je de helft. Dat is de oneerlijkheid daarin "gelijk werk gelijk loon", dat roept de politiek al jaren; waarom dan als je jonger ben een onderscheid daarin. Het gaat om rechtvaardigheid en dat gevoel van onrechtvaardigheid daar moet je wat mee doen. Want dan krijg je mensen in beweging. Dat voelen mensen ook: "Je hebt ook gelijk, dat klinkt stom en ik wil daar wat aan gaan doen". Vandaar ook dat de jonge mensen in actie kwamen, omdat je ze perspectief gaf: we kunnen het aanpakken als we het planmatig doen en zorgen dat we de juiste dingen op de juiste moment doen. En omdat het onderwerp zoveel emoties opricht.

2. Voor welke problemen kan de gemeente een oplossing bieden met een betrekking tot het minimumjeugdloon?

Nou het was zo landelijk zaten we vast, er kwam geen beweging in omdat de VVD niet wou meewerken. En toen uiteindelijk hebben we gezegd we, nou je kunt ook lokaal initiatieven gaan doen. Want een gemeente heeft inkoopbeleid, gemeente huurt ook schoonmaak- en cateringbedrijven. Heel veel mensen die binnen die bedrijven werken zijn jonge mensen. Dat betekent zo, Amsterdam heeft zo ik weet niet precies wat de getallen zijn maar ze kopen drie miljard in op jaarbasis. Als je daar kunt bepalen als inkopende partij wat je wel en niet accepteert kun je lokale beleid invloeden, maar straalt het ook landelijk af. Want het is een soort voorbeeldfunctie. Lokale partijen worden van landelijke partijen aangestuurd, dan houdt je ieder geval die discussie op gaan. Vandaar ook dat we eigenlijk.... In Rotterdam kwam het eerste initiatief. Maar dat is afgewezen omdat de gemeenteraad te verspreid en te rechts was om die motie aangenomen te krijgen. Het was toen op de politieke agenda gekomen.

Gelukkig hebben we een aantal ervaren SP-rs in de campagne zitten, Ron Meyer en Cem Lacin. Die hebben mij toen gevraagd of ik dit wil coördineren en zorgen dat de initiatieven die dat je die oppikt. En waar je kan ondersteunen, ik ben toen begonnen in Amsterdam dat is mijn turf zeg maar, daar heb ik samen met Dennis Boudkamp, dat is een PvdA'r zeg maar, hebben we een initiatiefvoorstel geschreven. Je hebt twee keuzes lokaal, je hebt een motie. Een motie is een signaal, een gemeenteraad kan dit naast zich neerleggen. "Leuk die motie we nemen het aan, we hebben je gehoord maar we doen er even niks mee". Met een initiatiefvoorstel daar moeten ze wat mee, daar is een proces voor. Als je niet voor stemt dan moet je binnen zes weken als raad met een verhaal

komen. En uiteindelijk is een initiatiefvoorstel ook een middel om het beleid aan te passen. We hebben twee sporen. Het eerste spoor is het initiatiefvoorstel, als je dat doet dan moet de gemeenteraad er wat mee, er moet blijven aangepast worden. Als dat geen haalbare kaart is omdat ze hun inkoopbeleid niet willen aanpassen dan gaan we voor een motie. Dat waren de twee sporen. In Amsterdam hebben we dat met een initiatiefvoorstel gedaan. Dat is een heel mooi proces waar ook mensen van de FNV jong betrokken waren. Die hadden politiek connecties hier in Amsterdam. Wat we gedaan hebben is uiteindelijk, in de eerste instantie zijn we gesprekken aangegaan met politici, we zijn gaan lobbyen. Contact opgezocht met D66, GroenLinks, SP. Lokale raadsleden hebben we uitgenodigd van kom met ons in gesprek. Dat was gewoon een gesprek in een bar ergens of een café en dit is ons onderwerp, en we gaan een initiatiefvoorstel indienen en we willen graag dat je voor stemt. Dat was het eerste stap het lobbyen zeg maar. Tweede stap is dus dan het initiatiefvoorstel; als je dus het gevoel krijgt er is voldoende steun om dit initiatiefvoorstel in te dienen. Want het gaat om tekst of iemand wil aanpassen aan wat de partijen zeggen: "Hier zijn we wel mee eens en hier niet". Daarin zijn we tot een compromistekst gekomen. Toen is uiteindelijk Dennis Boudkamp ermee naar de gemeenteraad gegaan, heeft dat in stemming laten brengen. Is in de eerste instantie aangenomen, ieder geval een besluit we gaan hiermee verder we gaan kijken wat we hiermee kunnen doen. Toen heeft het een tijd stilgelegen in Amsterdam en we hebben het proces gevolgd en regelmatig hebben we acties gedaan in de gemeenteraad. Iemand die in de uitleg: "waarom is het zo belangrijk, hoe raakt dat mij zeg maar en waarom moeten jullie hier voor stemmen". We hebben nog één keer een actie gedaan met Dekker in Amsterdam, met de wethouder en toen het uiteindelijk ter stemming kwam hebben we het gewonnen. Amsterdam werd de eerste jeugdloon vrije gemeente van Nederland. Officieel is het beleid zo aangepast dat als ze mensen inhuren extern, dat 18-jarige volwassen loon krijgen. Zo lopen zelfs vooruit op de wet, want de wet zegt vanaf 21 en bij hen is het vanaf 18 al.

3. Wat waren de gevolgen als de gemeenten niks had gedaan?

De gevolgen zouden uiteindelijk zijn dat jongeren met een starterkwalificatie op de arbeidsmarkt opgaan en niet genoeg geld verdienen om rond te komen en onder het minimumloon zitten. En dat het heel moeilijk wordt. In Amsterdam als je kijkt als je hier 20 bent en je krijgt €7,50 per uur ofzo, dan kun je echt geen kamer van huren. Daar sta jij je boodschappen van te doen.

4. Waren er andere alternatieven om het probleem rondom het jeugdloon?

Nee, want dan ga je een oplossing verzinnen voor het eigenlijke probleem. Waarom niet meteen het jeugdloon afschaffen in plaats van kortingen geven. Het is niet zo dat we hier slecht hebben in Nederland. Economisch gaat het hartstikke goed ook in Amsterdam. Bedrijven die hier opereren maken hier voldoende winsten, de Albert Heijn's en de Jumbo's kunnen wel een hoop returnel investment aan hun investeerders geven. Maar als je ze vraagt om een 18 jarige een normaal loon te geven is dat niet nodig, dat is heel gek. Je moet bedrijf dwingen om normaal loon te geven, want als Albert Heijn in het België kan, waarom krijgt een 16 jarige in België minimaal €7,00 per uur. En als je 18 bent hoor je het minimumloon te verdienen in België. In België doet Albert Heijn dat ook op die manier, die heeft ook jonge mensen in dienst maar die betalen zo keurig netjes het minimumloon.

5. Naast dat het plan draagvlak heeft was het ook financieel haalbaar?

Het is aanpassing van de regeltjes. Het wordt inderdaad iets duurder om het zo te zeggen om bedrijven in te huren als je het minimumloon moet betalen aan 18 jarigen. Maar ja inkoop kun ook op andere manier korting krijgen.

6. In hoeverre speelt publieke opinie een rol?

Ik denk dat we landelijk gezien sympathiek werden gevonden. Dan heb je de publieke opinie mee, want een charmante campagne wat goed is, en ze hebben gelijk ook. Wat dat betreft hebben we de pers mee en de publieke opinie mee. Het onderwerp bleef terugkomen. Ook omdat we natuurlijk heel slim acties voeren, heel slim op de juiste momenten de juiste dingen doen en de aandacht blijven vragen. De publieke opinie heeft in zekere zin landelijk hoop gedaan en dat dringt lokaal door. Kijk voor politieke partijen is het helemaal niet interessant, willen ze niet over hebben en staat niet hoog op de agenda. Maar daar waren genoeg partijen in Amsterdam, Amersfoort en Hilversum die zeiden van het is wel interessant om te doen, jullie hebben eigenlijk gelijk.

7. Hoeveel invloed heeft de samenstelling van de gemeenteraad gehad om aandacht te geven op dit onderwerp?

Dat is cruciaal, wat je doet eigenlijk je gaat ten eerste instantie met de lobby die je gaat doen, ga je bepalen hebben we meerderheid of niet. Als er geen meerderheid is zijn er partijen om over te halen om ons te steunen. Zodra er een meerderheid is, is er niks aan de hand kun je indienen en komt het gewoon door. Als je een aantal twijfelaars hebt, dan gaat het dus, dan kost het wat om het zo te zeggen. Dan zeggen die partijen, die hebben ook allemaal hun eigen agenda; bijvoorbeeld D66 stemt in die ene gemeenteraad sus en in de andere gemeente zo, afhankelijk van welk onderwerp zij binnen konden halen. Dus ze zeggen dan dat ze best wel mee willen stemmen met jouw motie en

jouw initiatiefvoorstel, maar dan willen we wel dit als wisselgeld hebben, dan moet je ons ondersteunen in dit verhaal. En dan wordt het dus inderdaad een heel gevecht op de achtergrond. Als je dus weet van een aantal partijen dan kom je uit, we gaan het doen. En vaak hoor je van het voor overspel het gaat toch niet gebeuren. Een gemeenteraad in Helmond daar was ook sprake van "we gaan het halen, we gaan het halen". Ik weet uit mijn hoofd de meerderheid die je hebt in Helmond is gewoon te klein en te veel twijfelaars, dat risico is te groot. Maar als je het toch symbolisch wilt doen, dan doe het dan maar gewoon. Als het wordt afgeschoten dan wordt het afgeschoten en als je mazzel hebt dan komt het wel door. Uiteindelijk is het afgeschoten, ik kon van te voren best wel goed bepalen of iets werkt of niet. Het belangrijkste was eigenlijk het voorwerk. Zorgen dat je weet wat er gebeurd, zorgen dat je weet hoe de stemming liggen, zorgen dat je weet hoe versplinterd het is, en van te voren inschatten of je de meerderheid haal of niet.

8. Waren er actoren die het probleem rondom het minimumjeugdloon gingen ontkennen?

Ja heel veel. Als je naar de christelijke partijen kijkt, CDA en ChristenUnie, dat waren de partijen die heel gauw iets hadden van "Wat is jouw probleem eigenlijk?". "Toen ik kleine jongen was had ik hetzelfde, ik ben toch ook geworden wie ik ben, ik vind het eigenlijk wel goed". Ze krijgen werkervaring, ze weten wat ze moeten doen tijdens werkzaamheden. Dus ja die zagen het soort van verkapte stage om een soort werkethiek ofzo, heel bijzonder standpunt vond ik altijd. Ja die waren er, dat is een non-issue. Ook ontkennen, VVD natuurlijk rechtse partijen sowieso, die zeggen als je dat gaat doen gaat dat meer werkloosheid opleveren. Als je dit gaat aanpassen dan is de hek van de dam dan gaat half Nederland failliet. Dat is een beetje hoe zij zagen. Ja die hebben natuurlijk hele grote bedrijven lobby achter zich, vooral de horeca en dat soort sectoren zeg maar. Wij drijven op jeugdloon, supermarkten hier drijven op jeugdloon. "Als jonge mensen willen dit doen voor dit waarom zouden wij dat tegenhouden". Niet het moreel besef hebben dat ze dus eigenlijk kinderarbeid toestaan en jonge mensen urenlang achterelkaar werken voor een hongerloon. Ja dat krijg je niet door, bij de VVD was het meer de ondernemers die het tegen zaten bij de christelijke partijen was het daar leren ze meer van, je hoeft ze niet volledig loon te betalen waarom zou je dat doen. Vooral de linkse partijen, PvdA, de SP, GroenLinks die zien dat wel. Het gaat goed met Nederland, het gaat goed met ondernemers. Waarom gewoon niet, als je iemand volledig inzet en 100% verantwoordelijkheid geeft voor het werk dat die doet, kun je 100% voor betalen.

9. Waren er actoren die probeerden dit probleem te agenderen?

Nou als je de meerderheid achter je hebt en één partij die de kar trekt. Je moet niet met 10 partijen aan tafel gaan, je moet één partij hebben die de kar trekt. Dat was nou de PvdA in Amsterdam en de SP in Den Haag zo hebben we dat gedaan, en andere partijen die gaan dan ook mee. Je pakt dan één

gemeenteraadslid die zich opwerkt als “ik ga die initiatiefvoorstel schrijven en ik zorg dat mensen ook hun handtekening erop zetten”. Het waren vooral de rechtste en christelijke partijen die op allerlei manieren gingen belemmeren om het te agenderen. Maar als je de meerderheid hebt kun je agenderen en ter stemming brengen.

9. Wie waren de sleutelfiguren in dat hele proces om dit onderwerp te agenderen?

Er zijn twee succesfactoren, de brokken gemeenteraadslid die dat belangrijk vindt en wat voor jongeren mensen wil doen. In ieder gemeente heb je iemand zitten die over jeugd en jongerenbeleid gaan en iedere partij heeft ook een afgevaardigden als het over die onderwerpen gaan, hebben ze een afgevaardigden in het bestuurskamer zitten. Die mensen moet je hebben, die snappen waar het om gaat. Die zijn betrokken bij jongeren in de gemeenten, die zien er wat er gebeurt. Die zien bijvoorbeeld in Amsterdam-Oost dat buitenlandse jongeren minder snel een baan krijgen omdat ze een ding van goed gedrag moeten overleggen, dan doen ze bij blanke jongeren dan niet. Dat is een onderwerp, dat zien bij jeugdloon, ook één van die onderwerpen dat klopt gewoon niet. Want iemand die avonds staat te werken tussen 8 en 10 hoort ten eerste avondtoeslag te krijgen, die krijgen ze dan niet, omdat ze CAO zegt dat ze hulpkrachten zijn. Ze werken hard en pakken die karren uit de magazijn vandaan en vullen die stellingen, ja dat is volwassen werk. Dat is geen kinderwerk, als je kinderwerk doe ga je postzegels plakken. Waarom zou je die mensen te weinig betalen. Nou die betrokkenheid zoek je. Daarnaast heb je inderdaad de motor nodig een campagne van de FNV om dus die motor aan te blijven zwengelen.

Naam: Luuk Voncken
Functie: Lid FNV Young and United
Datum: 26 mei 2017
Tijdstip: 12:00 uur
Locatie: Den Haag

1. Wat was de aanleiding om aandacht te besteden aan het minimumjeugdloon?

Er was lange tijd niks mee gedaan. Binnen de FNV was er al de vraag er moeten er wat mee gaan doen. We moeten jongeren bereiken, dat is sowieso een ding wat de FNV wat mee wil gaan doen. Op zich hebben ze een mooie punt, want dat is natuurlijk iets wat heel veel jongeren raakt. Dat was iets waarmee je jongeren kon mobiliseren. Ja en vanaf daar is het begonnen.

2. Waarom is er dan nu pas aandacht gegeven op dit onderwerp en niet eerder?

Daar is voor gelobbyd, zo'n campagne is niet goedkoop. Zo'n campagne houden is heel duur. En wat dat inhoudt is dat je keuzes moet maken wanneer je zo een campagne gaat doen. Er is intern heel lang erover gepraat, in het ledenparlement en in het bestuur allemaal om het doorheen te krijgen. Het was geen gewonnen race zou ik zeggen. Maar het was wel uiteindelijk een goede meerderheid.

3. Weet je wie het initiatief nam om er aandacht te geven op dit onderwerp?

Ja Jong was er natuurlijk voor. Gijs van Dijk was toen dagelijks bestuurslid, die heeft er wel heel hard voor zitten strijden. Voor de rest is ook Tom Kuin andere bestuurslid, hij was ook belangrijk voor het starten voor deze campagne.

4. Hoe ben je benaderd door FNV Young and United?

Ik ben benaderd via Maria Soebrata. Zij was de eerste die actief was binnen de afdeling Den Haag. We waren in september 2014 begonnen in Rotterdam en ook in Amsterdam was er een opgezet. Eerste vergadering was begin januari. Ja daar was ik voor uitgenodigd, Maria zit bij mij in de klas en die zei zo van: "Heb je interesse om te komen"? Ik zei zo ja ik kom wel langs.

5. Waarom is het een probleem het jeugdloon?

De reden waarom ik en zo veel mensen dit een probleem vinden is dat het gaat om banen waar iedereen precies hetzelfde werk doet. Het slaat nergens op dat je minder zou verdienen puur omdat je jonger bent. Want het is niet perse op ervaring, alhoewel dat argument vaker wordt gebruikt, nee maar puur alleen omdat je ouder bent. Het kan best zijn dat je als 15-jarige bent begonnen en iemand is al sinds 19-jarige begonnen, en dan krijgt de 19-jarige meer zonder ervaring terwijl jij met

twee jaar ervaring bijvoorbeeld minder verdiend. Dat slaat nergens op.

6. Wat voor oplossing kan de gemeente bieden op dit onderwerp?

Het belangrijkste voor een gemeente is dat ze een voorbeeldrol vervullen. Kijk de private sector daar kun je zoveel in doen, dat moet echt via landelijk niveau. Maar op gemeente niveau kun je kijken; laat gemeente zien hoe het wel moet, laat gemeente zien aan landelijk, aan regionaal hoe je zo iets goed moet doen. En ik denk dat daar ook het initiatief kwam om juist vooral de gemeenten te benaderen als voorbeeldfunctie.

7. Wie ervaren dat probleem rondom het jeugdloon?

Het zijn vooral veel jongeren die het oneerlijk vinden. Er zijn dus naast het minimumjeugdloon andere dingen gaande, zoals "voor jouw 10 anderen cultuur". Sowieso voelen jongeren zich vaak oneerlijk bejegend op het werkvloer. Als jongere ben je blijkbaar minder belangrijk. Je wordt weggezet als je te veel kost, of te onbelangrijk bent.

8. Wat waren de gevolgen als deze problemen niet door de gemeente werd opgepakt?

Ik denk dat het op landelijk niveau veel langer had kunnen duren. Want zeker in de grotere steden zoals Amsterdam gewoon laten zien dat ze hier mee eens waren, laten zien dat er verandering moet gebeuren. Dat het een extra duw richting Asscher, richting de overheid dat er iets moet gebeuren. Ik denk dat het heel belangrijk is voor gemeenten om eigenlijk progressief genoeg zijn om de eerste hebben gezet en niet gewacht op de overheid van: vertel mij wat ik moet doen maar zelf stappen ondernemen, dat vind ik ook belangrijk.

9. Waren er geen andere alternatieven dan het afschaffen van het jeugdloon?

Kijk moet het gewoon zo zijn, kijk vanaf je 18de ben je officieel volwassen, dan hoor je ook gewoon normaal betaald te krijgen. Als je het vergelijk met België of Duitsland, dan zie je al dat Nederland al achterloopt als het gaat om het idee van minimumloon. Afschaffen was niet de enigste oplossing maar wel per definitie de beste oplossing. Er waren ook andere problemen waar we mee wouden doen. We dachten altijd vanaf begin af aan het minimumjeugdloon is onze sterkste punt en daar moeten we op ons focussen. Dat is ook het makkelijkste waarmee je kan relateren. Ons doelstelling is ook niet om tot 21 te afschaffen maar echt volledig. We hebben wel een keer gezegd als we overal voor de helft hoeven te betalen dan is het ook wel goed, maar dat is niet het geval. Het is een stukje makkelijker om het jeugdloon af te schaffen dan voor alles korting te geven.

10. Heb je contact gezocht met gemeenteraadsleden en zo ja hoe?

We begonnen meestal met een mailtje zo van, kijk we willen hier mee iets gaan doen wat vinden jullie hiervan, willen jullie ons hierbij helpen. We hadden natuurlijk als wat enigszins partijen die ons vanaf het begin al, dat was de SP, GroenLinks en PvdA die ons ondersteunden. Bij de meerderheid van D66 konden we ook rekenen, we moesten touw trekken. Wat we vooral deden, we gingen ook langs de partijen die ons sowieso ondersteunden zeggen wat we willen gaan doen. Daarnaast gingen we vooral naar de lokale partijen zoals het Haagse Stadspartij hier in Den Haag van: kijken we willen hier iets mee doen, hoe staan jullie hier voor. De Haagse Stadspartij was hier erg mee eens, die wou ons echt helpen, dat was ook heel mooi. Daar hadden we ook een goede sterke groep in Den Haag.

11. Zeiden de gemeenteraadsleden of dit voorstel haalbaar is?

Nou ja er was kritiek, zeker van rechts. Ze zeiden dat het te duur zou zijn voor kleine ondernemers dat het niet realistisch was, allemaal van die vage drogredenen die nergens opsloegen naar mijn mening. Kijk ons directe doel was als voorbeeldfunctie die de gemeente heeft, vragen we dat de gemeente niemand in dienst heeft die direct of indirect het jeugdloon verdiend. Dat is al een hele stap eigenlijk, dat is een stap die groter is dan bij landelijk, omdat landelijk jeugdloon 21 heeft gezet. Bij de gemeenten waren de motie aangenomen. Dat in sommigen gemeenten ook ver zijn gegaan. Amsterdam is het beste voorbeeld om te gebruiken, daar hebben ze gezegd dat niet alleen direct het personeel van Amsterdam maar ook indirect bij aanbesteden geen minimumjeugdloon. Dat is een grotere stap dan landelijk. Bij andere gemeenten was een wrijving over het tweede stuk. Eerste stuk kregen we wel meestal doorheen dat mensen die direct voor de gemeente werkten niet het minimumjeugdloon betaalden, maar het tweede stuk was lastiger.

Naast het mailen hebben we ook meetings gehad met de raadsleden. We hebben met ze gepraat, discussies gevoerd. Het was een hele proces.

12. Heb je op lokaal niveau ook buiten acties gevoerd of alleen door gesprekken met de raadsleden?

Groot deel was het, praat met het de raadsleden en helpen met het schrijven van moties en indienen. Maar ja je hebt wel de partijen nodig om het in te dienen en doorheen te krijgen. Het protesteren was niet zozeer voor lokaal niveau. Het protesteren was tegen bedrijven, om meer te focus te leggen hier is het probleem. Je kan wel met een groep jongeren het gemeentehuis inwandelen en gaan protesteren, maar dat heeft geen zin. Ik denk dat het heel effectief was hoe wij aan één kan publiek waren, dat we heel veel zaten te enquêteren we hebben heel enquêtes opgehaald 130.000. Het gedeelte dat publieke was zoals de enquête werd op landelijk niveau

gebruikt en naar buiten gebracht. Maar op lokaal is het juist inderdaad ga naar de raadsleden spreek ze aan en ga het samen met hen mee; samen kijken wat je kunt veranderen. Daar heb je de hulp van de raadslid nodig, daarom hebben we de focus op hen gelegd.

13. Waren er partijen of mensen die het probleem rondom het minimumjeugdloon gingen ontkennen?

Er waren heel veel mensen die dit gingen ontkennen, was ook de redenatie van veel mensen van: Ja dadelijk nemen ze geen jongeren aan. Dat was meer zo van zegen, niet alleen ontkennen maar letterlijk ook tegen in gaan en vertellen hoe mooi het minimumjeugdloon was. Het waren vooral de rechtste georiënteerde klasgenoten die dat zeiden. Er waren ook veel oude volwassenen, ook op de rechterflank vooral, zeiden van: "Nee het is geen probleem" ze focuste vooral vanuit de VVD er was echt veel pushback. Het jeugdloon was een goed iets, volgens hen redenatie was het zo dat jongeren mensen sneller worden aangenomen. Het leek inderdaad om te vermelden dat elk jonger die aangenomen wordt binnen anderhalf jaar weg is, omdat ze dan elk jaar duurder worden. Het is een soort draaideur effect waarin je iedereen.....

Er waren ook wat ondernemers die het niet helemaal eens waren. Ik denk dat voor het merendeel voor de ondernemers dat ze begrip voor onze standpunt hadden, ook voor degene die het niet met ons eens waren, ze snapten waar het vandaan kwam maar het was meer zo van ze wilden het zelf niet doen omdat ze bang waren om geld mis te lopen. En dat ze op het einde zeggen dat we winst belangrijkers vinden dan onze werknemers. Nou ja dat is geen leuke standpunt, leuke onderhandelingspositie. Maar het is hun positie, hen moeten de belangen behartigen voor henzelf.

14. Welke acties deed de FNV om dit probleem te belichten?

We gebruiken ook veel voorbeelden; je kan als je jong bent gewoon geen grote aankoop doen, je kan als je jong bent weet je niet wat je aan het eind van de maand verdiend, het was heel veel onzekerheid. Ik denk dat dat ook het grootste framingmiddel was, je bent onzeker je moet dingen doen om jou een zekere leven te bieden en één van die dingen is het minimumjeugdloon aanpassen. Verder zijn er verschillende afdelingen binnen de FNV, die achter de gemeenten aan gingen. Die hadden natuurlijk ook hun eigen mensen die op een bepaalde manier mensen gingen overtuigen. Er zijn meer redenen om iets op de agenda te zetten, bij maakt niks uit welke reden je zegt als je doel maar haalt.

15. Waren er mensen die probeerden tegen te houden dat het onderwerp werd geagendeerd?

Er was niet heel veel extreem weerstand. Als er op dat moment een meerderheid in de raad is, dan is het natuurlijk ook snel, dan kan het niet van de agenda worden gehaald. Er is wel een keertje naar voren geduwd, dat het op de agenda stond maar niet besproken werd. Dat is heel lullig we stonden met een hele groep om hier te vieren en gebeurd dat niet. Het werd naar de volgende vergadering verschoven. Ik weet niet waarom het werd verschoven. Uiteindelijk is het wel besproken. We stonden met een groep jongeren en een paar gingen spreken en vertellen waarom het een probleem is. Ik denk dat dit gewoon mensen heeft overtuigd. In Den Haag was de VVD tegen en groep de Mos ook tegen maar voor de rest was geen pushback.

Er is ook een verschil tussen grote en kleine gemeenten. Bij grote gemeenten is het makkelijker om mensen te mobiliseren. Makkelijker om meer publiciteit te krijgen, daar kun je de strijd makkelijker voeren. Wat je zag bij kleinere gemeenten, als er gewoon een rechts neigende meerderheid is, dan is het lastig om dingen doorheen te krijgen of dingen te doen. Er zijn ook gemeenten geweest die het zagen gebeuren dat het niet doorheen krijg en besloten niet op de agenda te zetten.

16. Wie waren de sleutelfiguren in dit hele proces om dit onderwerp te agenderen?

De makkelijke is de FNV, dat is natuurlijk de grootste sleutelfiguur in de vorm van sleutelorganisatie. Ze hebben heel veel geld ingezet, gezorgd dat er budget kwam. Eerste twee jaren voor Young and United was 1,1 miljoen, dat is een enorm bak geld. Het was natuurlijk een investering die werd gedaan. Als je meer kijkt op lokaal niveau naar Den Haag, dan zie je heel erg dat naast de partijen die voor ons waren, dat was de Haagse Stadspartij toch een belangrijk rol heeft gespeeld in Den Haag voor het doorheen krijgen van de motie. Haagse Stadspartij dat was....we hadden alleen contact met landelijk partijen voor de campagne zelf, dus we moesten op lokaal niveau moesten we juist alle lokale partijen benaderen van: "Wat is jullie mening hierover, wat willen jullie hier mee doen?" De Haagse Stadspartij was heel erg ontvankelijk van zo "we zijn het eens met jullie en willen graag meedoen". Dat zorgt wel voor die belangrijke stemmen, Haagse Stadspartij is in Den Haag heel groot. Het maakt echt uit om de Haagse Stadspartij binnen te hebben. Ja het is uiteindelijk gelukt, dat is wel mooi.